

A YOGYAKARTA ALAPELVEK ÉRVÉNYESÜLÉSE MAGYARORSZÁGON

JELENTÉS
A SZEXUÁLIS IRÁNYULTSÁGGAL ÉS
NEMI IDENTITÁSSAL KAPCSOLATOS
NEMZETKÖZI EMBERI JOGI ALAPELVEK
MAGYARORSZÁGI ÉRVÉNYESÜLÉSÉRŐL

HÁTTÉR TÁRSASÁG A MELEGEKÉRT
2010. DECEMBER

A YOGYAKARTA ALAPELVEK ÉRVÉNYESÜLÉSE MAGYARORSZÁGON

Jelentés a a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos nemzetközi emberi jogi alapelvek magyarországi érvényesüléséről

Háttér Társaság a Melegekért, 2010. december

A jelentés összeállításában közreműködtek:

Dombos Tamás
Dr. Mészáros György
dr. Polgári Eszter
Sándor Bea
Dr. Takács Judit

További példányok megrendelhetőek az alábbi címen:

Háttér Társaság a Melegekért
1554 Budapest, Pf. 50.
Tel/Fax: (1) 329 2670
hatter@hatter.hu / www.hatter.hu

Háttér Társaság a Melegekért, 2010

A kiadvány a Háttér Társaság a Melegekért „Az LGBT emberek esélyegyenlőségének horizontális politikává tétele” c. projektje keretében készült, amely az EGT/Norvég Finanszírozási Mechanizmus Civil Támogatási Alapjának, valamint az Ökotárs Alapítvány, az Autonómia Alapítvány, a Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány és a Kárpátok Alapítvány – a magyarországi lebonyolító alapítványok – támogatásával valósult meg.

TARTALOMJEGYZÉK

	Előszó.....	6
	Összefoglaló.....	7
	Ajánlások.....	8
1. ALAPELV	Az emberi jogok egyetemes élvezetéhez való jog.....	9
2. ALAPELV	Az egyenlőséghez és a hátrányos megkülönböztetéstől való mentességhez való jog.....	10
3. ALAPELV	A jogalanyisághoz való jog.....	16
4. ALAPELV	Az élethez való jog.....	20
5. ALAPELV	A személyes biztonsághoz való jog.....	24
6. ALAPELV	A magánélethez való jog.....	30
7. ALAPELV	Az önkényes fogvatartástól való mentességhez való jog.....	34
8. ALAPELV	A tisztességes tárgyaláshoz való jog.....	38
9. ALAPELV	A fogvatartás alatti emberi bánásmódhoz való jog.....	43
10. ALAPELV	A kínzástól, a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódtól vagy büntetéstől való mentességhez való jog.....	49
11. ALAPELV	A kizsákmányolás valamennyi formájától és az emberkereskedelemtől való mentességhez való jog.....	51
12. ALAPELV	A munkához való jog.....	56
13. ALAPELV	A társadalombiztosításhoz és egyéb szociális ellátásokhoz való jog.....	60
14. ALAPELV	A megfelelő életszínvonalhoz való jog.....	62
15. ALAPELV	A megfelelő lakhatáshoz való jog.....	63
16. ALAPELV	Az oktatáshoz való jog.....	67
17. ALAPELV	Az elérhető legmagasabb szintű egészséghez való jog.....	72
18. ALAPELV	Az orvosi visszaélésektől való védelem.....	79
19. ALAPELV	A véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságához való jog.....	83
20. ALAPELV	A békés gyülekezéshez és egyesüléshez való jog.....	92
21. ALAPELV	A gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadsághoz való jog.....	98
22. ALAPELV	A szabad mozgáshoz való jog.....	100
23. ALAPELV	A menedékjog.....	100
24. ALAPELV	A családalapításhoz való jog.....	103
25. ALAPELV	A közéletben való részvételhez való jog.....	109
26. ALAPELV	A kulturális életben való részvételhez való jog.....	113
27. ALAPELV	Az emberi jogok hirdetéséhez való jog.....	113
28. ALAPELV	A hatékony jogorvoslathoz és jóvátételhez való jog.....	115
29. ALAPELV	Felelősségre vonhatóság.....	123
	További ajánlások.....	124

ELŐSZÓ

Magyarország az elmúlt két évtizedben jelentőset lépett előre a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek jogegyenlőségének megteremtése terén. 1996 óta az élettársi kapcsolatot azonos nemű párok közt is elismeri a Polgári Törvénykönyv, 2002 óta azonos beleegyezési korhatárt ír elő a Büntető Törvénykönyv az azonos és különnemű párok számára, 2003 óta átfogó egyenlő bánásmód törvény tiltja a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő hátrányos megkülönböztetést, 2009 februárja óta a Büntető Törvénykönyv a homofób és transfób indíttatású gyűlölet-bűncselekményeket is bünteti, 2009. július 1-je óta pedig a bejegyzett élettársi kapcsolat révén az azonos nemű párok számára a házastársakhoz hasonló jogokat biztosító jogintézmény is elérhető.

Az LMBT emberek magyarországi jogi helyzetét összegző, átfogó jelentés utoljára 2001-ben készült, Összefoglaló a leszbikusok, melegek és biszexuálisok diszkriminációjáról Magyarországon címmel. Azóta mind a nemzetközi emberi jogi standardok, mind a magyar jogszabályi környezet sokat változott.

A Háttér Társaság ezért *Az LMBT emberek esélyegyenlőségének horizontális politikává tétele c.* projektje keretében arra vállalkozott, hogy a *Yogyakarta alapelvek a nemzetközi emberi jogi szabályok alkalmazásáról a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatban c.* dokumentum alapján áttekinti, mennyiben felel meg a hazai jogrend az LMBT emberekkel kapcsolatos nemzetközi emberi jogi standardok.

A jelentést elsősorban azok figyelmébe ajánljuk, akik közpolitikai döntéshozóként az emberi jogokkal, esélyegyenlőséggel vagy a jelentésben kiemelt szakpolitikai területekkel foglalkoznak, és így lehetőségük van érdemben hozzájárulni a beazonosított problématerületek megoldásához. Ugyanakkor bízunk benne, hogy a gyakorló jogászok és aktivisták számára is hasznos információforrásul szolgál a hazai LMBT jogi helyzet minden eddiginél átfogóbb összegzésével.

A JELENTÉS SZERZŐI

ÖSSZEFOGLALÓ

2007 márciusában huszonkilenc emberi jogi szakértő, köztük civil szervezetek, tudományos műhelyek képviselőinek és az ENSZ több különleges jelentéstevőjének a részvételével Yogyakartában elfogadták a *Yogyakarta alapelvek a nemzetközi emberi jogi szabályok alkalmazásáról a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatban* c. dokumentumot. A dokumentum elkészítését az indokolta, hogy bár jelenleg nem létezik olyan nemzetközi egyezmény, amely a lesbikus, meleg, biszexuális és transzszexuális (LMBT) emberek jogaival közvetlenül foglalkozna, a nemzetközi emberi jogi egyezmények általános érvényű szabályai vonatkoznak a szexuális irányultság és nemi identitás szerinti csoportokra is, így a szexuális kisebbségek jogait a nemzetközi emberi jogi dokumentumok már ma is garantálják. A dokumentum huszonkilenc alapelv kapcsán részletesen elemzi, hogy az államoknak milyen kötelezettségei és teendői vannak a szexuális irányultság és nemi identitás szerinti hátrányos megkülönböztetés felszámolása területén.

Bár a dokumentum nem nemzetközi egyezmény, ahhoz államok hivatalosan nem csatlakozhatnak, mégis számos állam jelentette be, hogy magára nézve kötelezőnek fogadja el az alapelveket. Ilyen hivatalos bejelentéseket tett például Argentína, Brazília, Hollandia vagy Kanada. Számos további állam (például Csehország, Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Svájc, Svédország) hivatkozott az alapelvekre különböző kormányzati dokumentumokban. Számos jel mutat arra, hogy az emberi jogok érvényesülését vizsgálni hivatott szervek (ENSZ Emberi Jogi Tanácsa, ENSZ emberi jogi főbiztosa, ENSZ menekültügyi főbiztosa) munkájuk során az alapelvekben foglaltakat is számon fogják kérni a tagállamokon.

Összességében megállapítható, hogy az alapelvekben a jogszabályokkal kapcsolatban megfogalmazott elvárások többségét Magyarország teljesíti. A magyar jog nem bünteti az azonos neműek közötti szexuális kapcsolatokat, illetve a nemi identitás kifejezését; létezik a homofób és transzfób gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépést lehetővé tevők büntetőjogi szabályozás, az egyenlő bánásmódról szóló törvény nevesítetten védi a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés és zaklatás áldozatait, akik bírósághoz és különböző állami hatóságokhoz is fordulhatnak az őket ért diszkrimináció területén.

Ugyanakkor továbbra is jogszabályi szintű diszkrimináció sújtja az azonos nemű párokat a gyermekvállalás területén, és a nemi helyreállító beavatkozások társadalombiztosítási finanszírozása terén is diszkriminatív jogi szabályozás van érvényben. A nemi hivatalos megváltoztatására vonatkozó (a gyakorlatban kielégítően működő) eljárás jogszabályi szintű szabályozásának hiány az önkényesség kockázatával jár, az eljárás sem átláthatóan sem könnyen hozzáférhetőnek nem tekinthető.

A jogszabályi szint mellett a jogalkalmazást is vizsgálva azonban már komoly problémák azonosíthatóak. Teljesen hiányoznak azok az intézményi válaszok, amely részletes belső szabályzatokkal, iránymutatásokkal szerezzenek érvényt a jogszabályokban gyakran csak absztrakt, általános formában megfogalmazott alapelveknek, illetve amely megfelelő felkészítést biztosítana a jogalkalmazó szervek munkatársai számára.

AJÁNLÁSOK

1. Nevesítsék a szexuális irányultság és nemi identitás szerinti hátrányos megkülönböztetés tilalmát az Alkotmányban.
2. Az Alkotmány módosítása vagy jogértelmezés útján biztosítsák a család befogadó fogalmát, ide értve az azonos nemű élettársak és bejegyzett élettársak, illetve a gyermeket nevelő azonos nemű párok belefoglalását a család fogalmába.
3. Ratifikálják az Emberi Jogok Európai Egyezményének 12. kiegészítő jegyzőkönyvét, amely lehetővé teszi, hogy a hátrányos megkülönböztetés áldozatai függetlenül attól, hogy az megkülönböztetés az egyezményben garantált jogot érinti-e.
4. Ratifikálják az Európai Szociális Charta kiegészítő jegyzőkönyvét, amely lehetővé teszi a kollektív panaszmechanizmus igénybevételét az egyezményben garantált jogok megsértése esetén.
5. Fogadjanak el jogszabályt a nem hivatalos megváltoztatására irányuló eljárásról.
6. A vonatkozó jogszabályok módosításával biztosítsák a nemi helyreállító beavatkozások teljes körű társadalombiztosítási finanszírozását.
7. Szüntessék meg az azonos nemű párok gyermekvállalására vonatkozó diszkriminatív jogszabályokat, ide értve a partner gyermekének örökbefogadására, a közös örökbefogadásra, valamint a mesterséges megtermékenyítésre vonatkozó rendelkezéseket.
8. Fogadjanak el protokollokat, módszertani útmutatókat az LGBT emberekkel kapcsolatos bánásmódról a rendőrség, ügyészség, büntetés-végrehajtás, bevándorlási és menekültügyi intézmények, egészségügyi intézmények, gyámhivatalok, családsegítők, pedagógusok, média részére.
9. Integrálják az LGBT emberek emberi jogainak és sajátos szükségleteinek témáját a fenti szakmák alapképzése során, illetve szervezzenek szakmai továbbképzéseket és érzékenyítő képzéseket a korábban végzettek számára.
10. Nevesítsék a szexuális irányultság és nemi identitás témáit a tantervi szabályozásban, és rendszeresítsenek iskolai érzékenyítő programokat a diákok LGBT emberekkel kapcsolatos előítéleteinek csökkentése érdekében.
11. Szervezzenek átfogó érzékenyítő programokat és médiakampányokat az LGBT emberekkel kapcsolatos, a társadalom széles rétegeiben elterjed előítéletek csökkentése érdekében.
12. Folytassanak bizalom és jogtudatosság növelő kampányokat az LGBT emberek körében a jogszabályok nyújtotta lehetőségek fokozottabb igénybevétele érdekében.

VÉGREHAJTÁSI JELENTÉS

AZ EMBERI JOGOK EGYETEMES ÉLVEZETÉHEZ VALÓ JOG

1
ALAPELV

Minden ember szabadnak születik, egyenlő méltósággal és jogokkal. Szexuális irányultságától és nemi identitásától függetlenül minden ember jogosult valamennyi emberi jog korlátozás nélküli élvezetére.

AZ ÁLLAMOK:

A. Alkotmányukban vagy egyéb megfelelő törvényekben lefektetik az emberi jogok egyetemességének, egymástól való kölcsönös függőségének és egymással való kölcsönös kapcsolatának elvét, és biztosítják valamennyi emberi jog egyetemes élvezetének gyakorlati megvalósulását;

Az Alkotmány kimondja:

8. § (1) A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsődrendű kötelessége.

(2) A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.

54. § (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.

Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekinti. A 8/1990. (IV. 23.) AB határozat indokolása szerint „az általános személyiségi jog anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.” Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az emberi méltósághoz való jognak kettős funkciója van: egyrészt meghatározza, hogy hol az az abszolút határ, amelyen sem az állam, sem más személyek kényszerítő hatalma nem terjedhet túl, másrészt a méltósághoz való jog biztosítja az emberek közötti egyenlőséget is. Az előbbi funkció kifejeződése az autonómia és az önrendelkezési jog. (23/1990. (X. 31.) AB határozat)

B. Oly módon módosítják törvényeiket, beleértve a büntetőtörvényeket, hogy azok összhangban álljanak valamennyi emberi jog egyetemes élvezetével;

Az Alkotmánybíróságnak a Büntető Törvénykönyv 199. §-át megsemmisítő 37/2002. (IX. 4.) AB határozata elvi értelel megállapította: „a büntető törvénnyel szemben is követelmény, hogy a nem alapjogokat érintő megkülönböztetés ne legyen indokolatlan, azaz ne legyen önkényes, ne sértse a mindenkit veleszületetten és elidegeníthetetlenül megillető emberi méltóságot. A heteroszexuális, illetve a homoszexuális irányultság egyaránt az emberi méltóság lényegéhez tartozik, szétválasztásukra, az érintett személyek méltóságának nem egyenlő kezelésére kivételes indokok szükségesek.”

C. Oktatási és tudatosságnövelő programokat szerveznek annak érdekében, hogy elősegítsék valamennyi emberi jog egyetemes élvezetét szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül bárki számára;

Magyarországon nincs olyan tudatosságnövelő program, amelynek célja az emberi jogok egyetemes élvezetének hirdetése szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül.

Az oktatási programokra és az irányadó szabályozásra lásd a 16. Alapelv alatt kifejtetteket.

D. Pluralista megközelítést alkalmaznak az állami politikák és döntéshozatal során, amely elismeri és támogatja az emberi identitás valamennyi vonatkozásának egymáson alapuló és elválaszthatatlan voltát, beleértve a szexuális irányultságot és a nemi identitást.

A magyar állami döntéshozók eljárásában nem észlelhető olyan megközelítés, amely erősíteni a szexuális és nemi kisebbségek érdekérvényesítését.

2 ALAPELV AZ EGYENLŐSÉGHEZ ÉS A HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉSTŐL VALÓ MENTESSÉGHEZ VALÓ JOG

Mindenkinek joga van szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés nélkül valamennyi emberi jog élvezetéhez. Mindenkinek joga van a törvény előtti egyenlőséghez, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények

által nyújtott védelemre függetlenül attól, hogy más emberi jog élvezete sérül-e. A törvénynek tiltania kell bármilyen ilyen hátrányos megkülönböztetést, és mindenki számára biztosítani kell az ilyen hátrányos megkülönböztetéssel szembeni egyenlő és hatékony jogi védelmet.

A szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés magában foglal minden olyan szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetést, kirekesztést, korlátozást vagy előnyben részesítést, amely célja vagy hatása szerint megszünteti vagy csökkenti a törvény előtti egyenlőséget, a törvények által nyújtott egyenlő védelmet vagy az összes emberi jog és alapvető szabadságjog másokkal azonos alapon történő elismerését, élvezetét vagy gyakorlását. A szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés társulhat – és gyakran társul is – más alapon, például nem, faj, kor, vallás, fogyatékoság, egészségi állapot és gazdasági helyzet alapján történő hátrányos megkülönböztetéssel.

AZ ÁLLAMOK:

A. Alkotmányukban vagy egyéb megfelelő törvényeikben lefektetik az egyenlőség és a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét; amennyiben ez a fenti dokumentumokban még nem szerepel, azt módosítás vagy értelmezés útján megvalósítják; és biztosítják ezen elvek hatékony megvalósulását;

Az Alkotmány 70/A. §-a szerint

(1) Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) Az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

Az Alkotmánybíróság a szexuális orientáció szerinti megkülönböztetést több határozatában is „egyéb helyzet” szerinti megkülönböztetésnek tekintette (lásd például: 37/2002. (IX. 4.) AB határozatot). Az Alkotmányon túlmenően elsősorban a 2004-ben hatályba lépett, az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvt.) rendelkezik általános érvénnyel a szexuális orientáció és nemi identitás szerinti megkülönböztetés tilalmáról.

8. § Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt

(...)

m) szexuális irányultsága,

n) nemi identitása,

(...)

miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

9. § Közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van vagy lenne.

10. § (1) Zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő, szexuális vagy egyéb természetű magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása.

(2) Jogellenes elkülönítésnek minősül az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától - anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné - elkülönít.

(3) Megtorlásnak minősül az a magatartás, amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt kifogást emelő, eljárást indító vagy az eljárásban közreműködő személlyel szemben ezzel összefüggésben jogsérelemet okoz, jogsérelem okozására irányul vagy azzal fenyeget.

Az Ebktv. hatálya nemcsak az állami, hanem meghatározott körben a magánszféra szereplőire is kiterjed és az élet jelentős részét lefedi.

4. § Az egyenlő bánásmód követelményét

a) a magyar állam,

b) a helyi és kisebbségi önkormányzatok, ezek szervei,

c) a hatósági jogkört gyakorló szervezetek,

d) a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek,

e) a közalapítványok, köztisztviselők, valamint munkavállalók és munkáltatók érdekképviseleti szervezetei,

f) a közszolgáltatást végző szervezetek,

- g) a közoktatási és a felsőoktatási intézmények (a továbbiakban együtt: oktatási intézmény),
- h) a szociális, gyermekvédelmi gondoskodást, valamint gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó személyek és intézmények,
- i) a muzeális intézmények, a könyvtárak, a közművelődési intézmények,
- j) az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak, a magánnyugdíj pénztárak,
- k) az egészségügyi ellátást nyújtó szolgáltatók,
- l) a pártok, valamint
- m) az a)-l) pontok alá nem tartozó költségvetési szervek

jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során (a továbbiakban együtt: jogviszony) kötelesek megtartani.

5. § Az egyenlő bánásmód követelményét a 4. §-ban foglaltakon túl az adott jogviszony tekintetében köteles megtartani,

- a) aki előre meg nem határozott személyek számára szerződés kötésére ajánlatot tesz vagy ajánlattételre felhív,
- b) aki az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségeiben szolgáltatást nyújt vagy árut forgalmaz,
- c) az állami támogatás felhasználása során létrejövő jogviszonyai tekintetében az állami támogatásban részesülő egyéni vállalkozó, jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet az állami támogatás igénybevételeitől kezdődően mindaddig, amíg az állami támogatás felhasználását az arra jogosult szerv a rá vonatkozó szabályok szerint ellenőrizheti, valamint
- d) a munkáltató a foglalkoztatási jogviszony, az utasításadásra jogosult személy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony, illetve az ezekkel közvetlenül összefüggő jogviszonyok tekintetében.

6. § (1) E törvény hatálya nem terjed ki

- a) a családjogi jogviszonyokra,
- b) a hozzátartozók közötti jogviszonyokra,
- c) az egyházi jogi személyeknek az egyházak hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyaira, valamint
- d) e törvény 4. §-ának alkalmazása során - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a társadalmi szervezetek, a jogi személyek, valamint a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek tagjai közötti, a tagsággal összefüggő jogviszonyokra.

(2) Az (1) bekezdés d) pontja

- a) a tagsági jogviszony létesítése és megszüntetése, valamint - a közalapítványok kivételével - a 4. § e) pontja szerinti szervezetek esetében a tagsági és a részvételi jogok gyakorlása, továbbá

b) a 8. § j) pontjában meghatározott tulajdonság kivételével a pártok jogviszonyai vonatkozásában nem alkalmazható.

Az Ebktv. kifejezett rendelkezéseket tartalmaz a foglalkoztatás, az oktatás, a szociális biztonság és egészségügy, a lakhatás területére, valamint az áruk és szolgáltatások igénybevételére.

Az egyenlő bánásmód követelményének tiszteletben tartását az Egyenlő Bánásmód Hatóság felügyeli.

Az Ebktv. rendelkezésein túl számos szektorális jogszabály tartalmaz rendelkezéseket a hátrányos megkülönböztetés tilalmára. Ezek mindegyikének értelmezése során az Ebktv. definíciója irányadó a védett csoportok értelmezése során.

B. Eltörlik az olyan büntetőjogi és egyéb jogi szabályozást, amely tiltja a beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közötti, közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenységet, vagy amely alkalmazható ennek tiltására; és biztosítják, hogy az azonos- és különemű személyek közötti szexuális tevékenységre ugyanaz a beleegyezési korhatár vonatkozzon;

Az Alkotmánybíróság a 37/2002. (IX. 4.) AB határozatban a „Természet elleni fajtalanság” törvényi tényállása alkotmányellenességének vizsgálata során mondta ki, hogy

(...) a Btk. 199. §-a sérti az Alkotmány 70/A. §(1) bekezdését, mert objektív ismérvek alapján nem igazolható, így önkényes megkülönböztetést tesz a szexuális irányultság szerint az olyan 18 éven felüli személyek között, akik 14-18 év közötti személyekkel beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolatot létesítenek. Ugyancsak az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésének sérelme miatt alkotmányellenes a Btk. 200. §-a. Nincs a tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű oka annak, hogy a szemérem elleni erőszakot és a természet elleni fajtalanságot elkövetők cselekményét - önmagában a szexuális irányultságuk alapján - a törvényhozó különböző bűncselekménynek minősítse, továbbá annak sem, hogy a cselekmény büntetendőségének magánindítványhoz kötését eltérően szabályozza. (...) A Btk. 199. § alkotmányosságának kérdésében az Alkotmánybíróság - az indítványok fő érvelésének megfelelően - nem a valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása vizsgálatánál szokásosan alkalmazott általános alapjogi, ún. „szükségesség/arányosság” teszt alapján döntött [ennek lényege összefoglalva: 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117., 123-124.], hanem a testvérek közötti fajtalanság büntetendőségének alkotmányossági megítélésénél alkalmazott ún. „ésszerűségi” teszt szempontjai szerinti elemzést végezte el. (...) Az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdéséből következő korlátok nem csupán valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánításánál veendő figyelembe, hanem a büntethetőségi feltételek szabályozásánál is; meghatározásuknál sem tehető különbség kizárólag a szexuális irányultság alapján.

Az Alkotmánybíróság ezen határozata számolta fel a büntetőjog területén a szexuális orientáció szerinti megkülönböztetést.

C. Megfelelő jogalkotási és egyéb intézkedéseket hoznak a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tiltására és megszüntetésére-

re a köz- és a magánszférában egyaránt;

Lásd az A. pont alatt.

D. Megfelelő intézkedéseket tesznek a különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező személyek megfelelő életlehetőségeinek biztosítására, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy e csoportok vagy személyek egyenlő mértékben élvezhessék vagy gyakorolhassák emberi jogukat. Az ilyen intézkedések nem minősülnek hátrányos megkülönböztetésnek;

Mind az Alkotmány, mind az Ebktv. lehetővé teszi bizonyos védett csoportok előnyben részesítését. Az Alkotmány 70/A. § (3) bekezdése kimondja:

A Magyar Köztársaság a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőség kiküszöbölését célzó intézkedésekkel segíti.

Továbbá az Ebktv. így rendelkezik:

11. § (1) Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését az a rendelkezés, amely egy kifejezetten megjelölt társadalmi csoport tárgyilagos értékelésen alapuló esélyegyenlőtlenségének felszámolására irányul, ha az

a) törvényen vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeleten, illetve kollektív szerződésen alapul, és határozott időre vagy határozott feltétel bekövetkeztéig szól, vagy

b) a párt ügyintéző és képviseleti szervének megválasztása, valamint a pártnak a választási eljárásról szóló törvényben meghatározott választásokon történő jelöltállításának során a párt alapszabályában meghatározott módon érvényesül.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott rendelkezés nem sérthet alapvető jogot, nem biztosíthat feltétlen előnyt, és nem zárhatja ki az egyéni szempontok mérlegelését.

Az általános felhatalmazás ellenére semmilyen olyan intézkedésre nem került sor, amely kifejezetten a szexuális és nemi kisebbségek helyzetének javítását célozta volna.

E. A szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetésre adott valamennyi válaszukban figyelembe veszik, hogy a szóban forgó hátrányos megkülönböztetés milyen módon kapcsolódhat a hátrányos megkülönböztetés egyéb formáihoz;

Az interszekcionalitás nem jelenik meg sem a jogalkotás során, sem pedig a közpolitikai döntéshozatali eljárásokban. Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény alapján elviekben elképzelhető, hogy az Egyenlő Bánásmód Hatóság több védett tulajdonságot is vizsgáljon egy ügyben, erre nem találunk példát a Hatóság joggyakorlatában.

F. Megfelelő lépéseket tesznek, ideértve az oktatási és képzési programokat, az olyan

előítéletes vagy diszkriminatív attitűdök vagy viselkedések megszüntetése érdekében, amelyek bármely szexuális irányultság, nemi identitás vagy nemi önkifejezés felsőbbrendűségével vagy alsóbbrendűségével kapcsolatosak.

Az LMBT személyekkel szembeni diszkrimináció megszüntetését célzó jogszabályi rendelkezések nem kerülnek megfelelően végrehajtásra. Csak nagyon kevés olyan iránymutatás vagy protokoll áll a hatóságok vagy közszolgáltatást nyújtó szervezetek rendelkezésére, amely segítené az emberi méltóság és egyenlő bánásmód alapelveinek gyakorlatban történő érvényesítését.

A rendőrség, a büntetés-végrehajtásban dolgozó személyzet, a jogászok, bírák, tanárok, orvosok és szociális munkások képzése alig tér ki a szexuális irányultsággal és nemi identitással összefüggő kérdésekre. Hasonlóképpen a gyámhivatalok és gyermekvédelmi szolgálatok munkatársai, a bírák, az örökbefogadási alkalmasságot felmérő pszichológusok és az eljárásban résztvevő közvetítők semmilyen útmutatást vagy képzést nem kapnak arra vonatkozóan, miként kell eljárni az olyan ügyekben, ahol nem többségi szexuális irányultsággal vagy nemi identitással bíró szülők érintettek.

Míg a hátrányos megkülönböztetés tilalma a törvényhozás szintjén elfogadott, továbbra is hiányzik annak széleskörű felismerése, hogy a jó minőségű közszolgáltatásoknak elengedhetetlen feltétele a sokszínű lakosságot, köztük az LMBT személyeket érintő speciális kérdések és igények elismerése.

3 A JOGALANYISÁGHOZ VALÓ JOG

ALAPELV

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogalanyiságát bárhol elismerjék. A különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező emberek életük minden területén jogosultak a jogalanyisághoz. Minden ember személyiségének szerves része az ön maga által meghatározott szexuális irányultsága és nemi identitása, amely egyben az önrendelkezés, a méltóság és a szabadság egyik legalapvetőbb vonatkozása. Senki sem kényszeríthető orvosi beavatkozásra, ideértve a nemi átalakító műtétet, a sterilizációt vagy a hormonkezelést, nemi identitása jogi elismerésének előfeltételeként. Semmilyen családi állapot, ideértve a fennálló házasságot vagy a szülőséget, önmagában nem szolgálhat arra, hogy egy személytől megtagadják nemi identitásának jogi elismerését. Senki sem gyakorolható nyomás annak érdekében, hogy eltitkolja, elfojtsa vagy megtagadja szexuális irányultságát vagy nemi identitását.

AZ ÁLLAMOK:

G. Biztosítják, hogy a polgári ügyekben szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenkit megillet a cselekvőképesség, hogy e cselekvőképességet gyakorolni is tudják, ideértve az egyenlő jogokat a szerződés-kötés, valamint a tulajdon kezelése, birtoklása, megszerzése (beleértve az öröklés útján való megszerzést), irányítása, élvezete és elidegenítése terén;

A Magyar Köztársaság Alkotmányának 56. §-a értelmében a Magyar Köztársaságban minden ember jogképes. Az 57. § (1) bekezdése szerint A Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el. A Polgári Törvénykönyv kifejti az alaptörvény ide vonatkozó rendelkezéseit, mert leszögezi: a Magyar Köztársaságban minden ember jogképes: jogai és kötelességei lehetnek, a jogképesség az életkorra, nemre, fajra, nemzetiséghez vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül egyenlő (Ptk. 8. §).

Az Alkotmány ezen rendelkezése elsősorban a magánszemélyek polgári jogi státuszára vonatkozik, amely szerint jogképességük egyenlő mértékű. A közjogi viszonyaikat elsősorban az Alkotmány 70/A. §-a határozza meg. Ebből kifolyólag az 56. §-ban említett „ember” csak polgári jogi értelemben értelmezhető és használható. Ez a rendelkezés jelent biztosítékot a jogképesség aránytalan korlátozása vagy kizárása ellen.

Az általános, szexuális orientációtól független jog- és cselekvőképesség szabályai nemcsak alapelvi, de jogalkalmazói szinten is érvényesülnek országunkban. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága egy ügyben elvi élel is kimondta, hogy a szexuális orientáció a személyiség lényegi vonásának tekintendő (Ptk. 8. §).

H. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak érdekében, hogy minden ember saját maga által meghatározott nemi identitása teljes tiszteletet és jogi elismerést kapjon;

Magyarországon a mai napig nincs törvényi vagy alacsonyabb szintű szabályozás a nem hivatalos megváltoztatására, valamint a nemi átalakító beavatkozásokhoz való hozzáférésre. Ugyanakkor a szabályozás hiánya az állami intézményeknek jelentős rugalmasságot biztosít, így az illetékes szervek olyan eljárásokat alakíthattak ki, amelyek képesek voltak megfelelően kezelni azokat az emberi jogi problémákat, amelyek a legtöbb nyugat-európai országban csak az elmúlt időszakban kerültek a felszínre. Az eljárás részletes leírását lásd a C. pont alatt.

I. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést olyan eljárások biztosítása érdekében, amelyek révén a személy nemét tartalmazó

valamennyi államilag kiállított, személyazonosságot igazoló dokumentum, ideértve a születési anyakönyvi kivonatot, az útlevelet, a választói nyilvántartást és egyéb dokumentumokat, a személy saját meghatározása szerinti nemi identitását tartalmazza;

Magyarországon nem szabályozza jogszabály a nemváltás folyamatát. A jelenleg követett eljárást 2004 óta alkalmazzák. Eszerint a nemváltás jogi elismerésének nem feltétele semmiféle orvosi beavatkozás, így nem kell előzetes műtéti eljárás vagy hormonterápia sem.

Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet értelmében:

32. § (2) Az adatok változása esetén anyakönyvezni kell:

a) a gyermek, illetőleg a szülő születési családi és utónevének megváltozását,

(...)

d) a gyermek nemének megváltozását,

(...)

(3) A nem megváltozásának a születési anyakönyvbe való bejegyzését meg kell tagadni, ha az érintett személy házassága vagy bejegyzett élettársi kapcsolata fennáll.

Ezen rendelkezés alapján a nem megváltoztatásának hivatalos iratokban való átvezetésének a következő eljárása honosodott meg: az érintettnek a kérelmet a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz kell benyújtania. Ehhez csatolni kell két, a transzszexualitás diagnózisát megerősítő pszichológusi/pszichiáteri véleményt, valamint egy nőgyógyász vagy urológus szakvéleményét. A KIM kikéri a Nemzeti Erőforrás Minisztérium véleményét, és a két minisztériumnak 30 napja van a döntéshozatalra. Amennyiben hozzájárulnak a nem hivatalos megváltoztatásához, úgy a helyi anyakönyvvezető köteles 8 napon belül a döntésnek megfelelően módosítani a születési anyakönyvet. A módosított születési anyakönyvi kivonattal az érintett személy új nemét a jog teljes körűen elismeri. Amennyiben a NEFMI nem támogatja a nemváltást, annak átvezetését az anyakönyvvezető megtagadja. A döntés ellen bírósági felülvizsgálatnak van helye.

A nevet ellenkező neműre a hivatalos nemváltás nélkül nem lehet megváltoztatni. Az 1982. évi 17. törvényerejű rendelet alapján

30. § 4) (...) Anyakönyvezni a szülők által meghatározott sorrendben legfeljebb két, a gyermek nemének megfelelő utónevet lehet a Magyar Tudományos Akadémia által összeállított utónévjegyzékből.

A megváltoztatott nevet és nemet tartalmazó születési anyakönyvi kivonat kiadásáról az anyakönyvvezető értesíti a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalát (KEK KH), amely új személyazonosító számot bocsát ki a kérelmező-

nek. Ezt követően a változást jelzi az adóhatóságnak, az egészségbiztosítónak, stb. A dokumentumok, így a személyi igazolvány, jogosítvány, az adóazonosítót és a TAJ számot tartalmazó kártya, az útlevél, cseréjét az érintett személynek kell kérvényeznie.

A diplomák cseréjét szintén nem szabályozza jogszabály, de általában a névváltozás miatti diplomacserére eljárás a neváltás esetére is irányadó.

J. Biztosítják, hogy a fenti eljárások hatékonyan, igazságosan és hátrányos megkülönböztetéstől mentesen működnek, és tiszteletben tartják az érintett személy magánélethez való jogát;

Mivel a neváltás eljárása nem kodifikált, valós az önkényes jogalkalmazás lehetősége. A kormány nem adott ki semmiféle információt a neváltás eljárásáról és a minisztériumok is csak egyéni kérésre adnak további felvilágosítást. A gyakorlat ezidáig azonban nem hátráltatta a kérelmezőket a neváltás folyamatában.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény kimondja:

2. § 2. különleges adat:

a) a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviseleti szervezeti tagságra,

b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre vonatkozó adat, valamint a bűnügyi személyes adat;

Bár a törvény nem nevesíti kifejezetten a nemi identitást mind az egészségi állapotra, mind a szexuális életre vonatkozó adatok körébe bele lehet érteni és ezt az értelmezést követik az állami hatóságok is.

A Büntető Törvénykönyv is tiltja a magántitokkal és a személyes adattal való visszaélést.

177. § (1) Aki a foglalkozásánál vagy közmegebízásánál fogva tudomására jutott magántitkot alapos ok nélkül felfedi, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, ha a bűncselekmény jelentős érdeksérelmet okoz.

177/A. § (1) Aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével jogtalan haszonszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva

a) jogosulatlanul vagy a céltól eltérően személyes adatot kezel, ⁺

b) az adatok biztonságát szolgáló intézkedést elmulasztja,

vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével az érintett tájékoztatására vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, és ezzel más vagy mások érdekeit jelentősen sérti.

(3) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, ha a személyes adattal visszaélést különleges személyes adatra követik el.

(4) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha személyes adattal visszaélést hivatalos személyként vagy köz megbízatás felhasználásával követik el.

K. Biztosítják, hogy a személyes iratokba bevezetett változásokat minden olyan helyzetben elismerik, amikor törvényi vagy egyéb előírások megkövetelik a személyek nemek szerinti azonosítását vagy különválasztását;

Lásd a C. pontban leírt eljárást.

L. Olyan célzott programokat működtetnek, amelyek szociális támogatást nyújtanak valamennyi transznemű személy számára a nemváltás folyamatában.

Az állami hatóságok semmiféle szociális támogatást nem biztosítanak a transznemű személyek számára. A nemváltás folyamatában sem anyagi, sem egyéb jellegű támogató mechanizmus nem segíti az érintetteket.

4 AZ ÉLETHEZ VALÓ JOG

ALAPELV

Mindenkinek joga van az élethez. Senki sem fosztható meg életétől önkényesen, ideértve a szexuális irányultságra vagy nemi identitásra történő hivatkozásokat. Senkire sem szabható ki halálbüntetés a beleegyezési korhatárt betöltött személyek közötti, közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenység, illetve szexuális irányultság vagy nemi identitás miatt.

AZ ÁLLAMOK:

A. Eltörölnek minden olyan büntetőjogi tényállást, amely célját vagy hatását tekintve tiltja a beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenységét, és e tényállások eltörléséig nem szabnak ki halálbüntetést olyan személyekre, akiket ez alapján ítélték el;

Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. A halálbüntetés alkotmányellenességét általános

jelleggel az Alkotmánybíróság már 1990-ben az egyik korai határozatában kimondta. A bíróság előtti egyenlőség elve 2001-ig a szexuális irányultság vonatkozásában pusztán deklaráció volt, az akkor hatályos Btk. Ugyanis az ún. „beleegyezési korhatár” kérdésében az azonos neműek által létesített szexuális kapcsolatok terén eltérő szabályokat tartalmazott a heteroszexuális viszonyokhoz képest: a 18 év feletti személynek a 14 és 18 év közötti személlyel történő szexuális viszonyát az azonos neműek vonatkozásában büntetni rendelte, míg a különeműek esetén nem pönalizálta. Az Alkotmánybíróság megkésett határozatában (37/2002. (IX. 4.) AB határozat), 2002-ben, több mint 9 évig tartó eljárásának eredményeként, a „Természet elleni fajtalanság” törvényi tényállása alkotmányellenességének vizsgálata során arra a következtetésre jutott, hogy

(...) a Btk. 199. §-a sérti az Alkotmány 70/A. §(1) bekezdését, mert objektív ismérvek alapján nem igazolható, így önkényes megkülönböztetést tesz a szexuális irányultság szerint az olyan 18 éven felüli személyek között, akik 14-18 év közötti személyekkel beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolatot létesítenek. Ugyancsak az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésének sérelme miatt alkotmányellenes a Btk. 200. §-a. Nincs a tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű oka annak, hogy a szemérem elleni erőszakot és a természet elleni fajtalanságot elkövetők cselekményét - önmagában a szexuális irányultságuk alapján - a törvényhozó különböző bűncselekménynek minősítse, továbbá annak sem, hogy a cselekmény büntetendőségének magánindítványhoz kötését eltérően szabályozza. (...) A Btk. 199. § alkotmányosságának kérdésében az Alkotmánybíróság - az indítványok fő érvelésének megfelelően - nem a valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása vizsgálatánál szokásosan alkalmazott általános alapjogi, ún. „szükségesség/arányosság” teszt alapján döntött [ennek lényege összefoglalva: 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117., 123-124.], hanem a testvérek közötti fajtalanság büntetendőségének alkotmányossági megítélésénél alkalmazott ún. „ésszerűségi” teszt szempontjai szerinti elemzést végezte el. (...) Az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdéséből következő korlátok nem csupán valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánításánál veendő figyelembe, hanem a büntetethez fűződő feltételek szabályozásánál is; meghatározásuknál sem tehető különbség kizárólag a szexuális irányultság alapján.

Az Alkotmánybíróság ezen határozata számolta fel a büntetőjog területén a szexuális orientáció szerinti megkülönböztetést. Az Alkotmánybíróság elrendelte a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 199. §-a alapján lefolytatott és jogerős határozattal lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát, amennyiben az elítélt még nem mentesült a hátrányos jogkövetkezmények alól. A határozatnak azért is volt érdemi jelentősége, mert ilyen vádak alapján ekkor még Magyarországon voltak folyamatban büntetőeljárások.

B. A beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenysége miatt kiszabott halálos ítéleteket visszavonják, és az emiatt halálbüntetésre váró személyeket szabadon engedik;

Ez az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget. A XX. századi magyar büntető jogalkotás nem fenyegette halálbüntetéssel a beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közötti konszenzuális szexuális kapcsolatokat halálbüntetéssel. Egyéb bűncselekményekre a halálbüntetés intézményét 1990-ben

az Alkotmánybíróság a 23/1990. (X. 31.) AB határozatával megsemmisítette. A testület ugyanezen határozatában szintén elrendelte „a halálbüntetés előíró, megsemmisített büntetőjogi rendelkezések alkalmazásával halálbüntetést kiszabó, jogerős határozattal lezárt olyan büntetőeljárások felülvizsgálatát, amelyekben a hozott ítéletet még nem hajtották végre.”

C. Felhagynak minden államilag támogatott vagy jóváhagyott, emberi élet ellen irányuló, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló támadással, és biztosítják, hogy az ilyen támadásokat, akár állami tisztviselő, akár más egyén vagy csoport követte el őket, alaposan kivizsgálják, és megfelelő bizonyíték esetén a felelősöket vád alá helyezték, bírósági tárgyalásnak vessék alá és megfelelő büntetést szabjanak ki rájuk.

A rendőrségről szó 1994. évi XXXIV. törvény 2007-es módosítását követően létrehozták a Független Rendészeti Panasztestületet. A Panasztestület előtti eljárást a rendőrségi törvény a következőképpen szabályozza:

92. § (1) Akinek az e törvény IV., V. és VI. fejezetében meghatározott kötelezettség megsértése, a rendőri intézkedés, annak elmulasztása, a kényszerítő eszköz alkalmazása (e fejezet alkalmazásában a továbbiakban együtt: intézkedés) alapvető jogát sértette - választása szerint - panasszal fordulhat az intézkedést foganatosító rendőri szervhez, vagy kérheti, hogy panaszát az országos rendőrfőkapitány a Testület által lefolytatott vizsgálatot követően bírálja el.

(2) Akinek az intézkedés jogát vagy jogos érdekét érintette, panasszal fordulhat az intézkedést foganatosító rendőri szervhez.

(...)

93. § (1) A Testülethez a panaszt az intézkedéstől, ha pedig a panasz előterjesztője az őt ért jogsérelemről később szerzett tudomást, ettől az időponttól számított nyolc napon belül lehet előterjeszteni.

(2) A Testület az alapvető jogot nem sértő, valamint az alapvető jogot csekély mértékben sértő intézkedéssel szemben előterjesztett panaszt az intézkedést foganatosító szerv vezetőjéhez átteszi, illetve ha az áttétel ellen a panaszos panaszában előzetesen tiltakozott, az eljárást megszünteti.

(3) A Testület a rendőri szerveknél előterjesztett panaszokról felvilágosítást kérhet, és amennyiben a 92. § (1) bekezdése szerinti eljárásának feltételei fennállnak, erről a panaszost, illetve az eljáró rendőri szervet értesíti. A panaszos az értesítés kézhezvételétől számított nyolc napon belül kérheti, hogy panaszát az országos rendőrfőkapitány a Testület által lefolytatott vizsgálatot követően bírálja el. Az eljáró rendőri szerv a Testülettől kapott értesítés kézhezvételekor köteles az eljárást felfüggeszteni.

(4) Amennyiben a panaszos a (3) bekezdés szerint határidőben kéri, hogy panaszát az országos rendőrfőkapitány a Testület által lefolytatott vizsgálatot követően bírálja el, a rendőri szerv köteles a panaszt a Testülethez áttenni. Amennyiben a Testület az eljáró rendőri szervet arról értesíti, hogy a határidő eredménytelenül eltelt, a rendőri szerv köteles az eljárást folytatni.

(5) A Testület tagja az adott panasz kivizsgálásában, illetve az azzal összefüggő állásfoglalás kialakításában nem vehet részt, ha az ügy elintézéséből a közigazgatási hatósági eljárásra vonatkozó törvény rendelkezései szerint ki lenne zárva.

(6) A 92. § alapján a rendőri szervekhez benyújtott panaszokról - a Testület által meghatározott adattartalommal - az országos rendőrfőkapitány havonta tájékoztatást küld a Testület számára.

93/A. § (1) A Testület a vizsgálata során a Rendőrségtől felvilágosítást kérhet. A Testület az összes olyan iratba betekinthez, illetve iratról másolatot kérhet, adatot, körülményt, tényt, eljárást megismerhet, ami a vizsgált intézkedéssel összefügghez.

(2) A Testület az (1) bekezdés szerinti tevékenysége során a minősített adatnak nem minősülő adatokat a külön törvényben meghatározott titokra, valamint a személyes adatok védelmére való tekintet nélkül megismerheti.

(3) A Testület az (1) bekezdés szerinti tevékenysége során a minősített adatnak minősülő adatokat az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény (...) megfelelő alkalmazásával ismerheti meg.

(...)

(6) A Testület a panaszt kilencven nap alatt vizsgálja meg. A Testület az állásfoglalását külső befolyástól mentesen alakítja ki. A Testület az állásfoglalását megküldi az országos rendőrfőkapitány számára.

(7) Az országos rendőrfőkapitány a panaszról az állásfoglalás kézhezvételét követő tizenöt napon belül közigazgatási hatósági eljárásban dönt. Ha az országos rendőrfőkapitány határozatában eltér a Testület állásfoglalásától, ezt köteles megindokolni.

(8) Az országos rendőrfőkapitány határozatának meghozatalát követően a Testület az állásfoglalását - a személyazonosító adatoktól megfosztva - honlapján közzéteszi, kivéve, ha a közzététel ellen a panaszos panaszában előzetesen tiltakozott.

(9) Az országos rendőrfőkapitány határozata ellen a közigazgatási eljárásban fellebbezésnek helye nincs, az ellen közvetlenül bírósági felülvizsgálatnak van helye.

93/B. § (1) Az intézkedést foganatosító szervhez benyújtott panaszt az intézkedést foganatosító szerv vezetője közigazgatási hatósági eljárásban bírálja el.

(2) A panaszt az intézkedést követő harminc napon belül lehet előterjeszteni és a beérkezéstől, illetve az áttételtől számított harminc napon belül kell elbírálni.

(3) A fellebbezést az intézkedést foganatosító rendőri szerv vezetője felett irányítási jogkör gyakorló személy bírálja el. Ha a panaszt első fokon az országos rendőrfőkapitány bírálta el, a határozat ellen a közigazgatási eljárásban fellebbezésnek helye nincs, az ellen közvetlenül bírósági felülvizsgálatnak van helye.

A hivatalos személy elkövetett homofób vagy transfób cselekmények az általános büntetőjogi szabályok szerint is üldözendők. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény kifejezetten tiltja a közösség tagja elleni erőszakot:

174/B. § (1) Aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása miatt bántalmaz, illetőleg erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszeríti, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(...)

(3) Aki a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A jogszabály hivatalos értelmezése szerint a 'lakosság egyes csoportjai' kifejezés lefedi a szexuális és nemi kisebbségeket. A bűncselekmény hivatalból üldözendő, az eljárás megindításához nincs szükség a sértett feljelentésére.

5 A SZEMÉLYES BIZTONSÁGHOZ VALÓ JOG

ALAPELV

Szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenkinek joga van a személyes biztonsághoz, valamint az erőszakkal és a fizikai bántalmazással szembeni állami védelemhez, akár állami tisztségviselő, akár más egyén vagy csoport követi el azt.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges rendőri és egyéb intézkedést annak érdekében, hogy a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos erőszakot és zaklatást megelőzzék, és azok ellen védelmet nyújtsanak;

Az Alkotmány garantálja a szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jogot:

55. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény kifejezetten tartalmaz rendelkezést, amely célja – többek között – a szexuális és nemi kisebbségek kiemelt védelme (közösség tagja elleni erőszak). Eszerint:

174/B. § (1) Aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása miatt bántalmaz, illetőleg erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszeríti, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(...)

(3) Aki a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A törvény hivatalos értelmezése megerősítette, hogy a rendelkezés hatálya kiterjed a szexuális irányultság vagy nemi identitás motiválta gyűlölet-bűncselekményekre.

A Btk. továbbá – szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül – tiltja a zaklatás és a testi sértést:

76/A. § (1) Aki abból a célból, hogy más megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetőleg mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, rendszeresen vagy tartósan más háborgat, így különösen mással, annak akarata ellenére telekommunikációs eszköz útján vagy személyesen rendszeresen kapcsolatot teremteni törekszik, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Aki félelemkeltés céljából

a) más vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy

b) annak a látszatnak a keltésére törekszik, hogy a sértett vagy hozzátartozója életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy veszélyeztető esemény következik be, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(3) Aki a zaklatást

a) volt házastársa, volt bejegyzett élettársa, vagy volt élettársa,

b) nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy

sérelmére követi el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel, a (2) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

170. § (1) Aki más testi épségét vagy egészségét sérti, ha a sérülés vagy a betegség nyolc napon belül gyógyul, a könnyű testi sértés vétségét követi el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Ha a testi sértéssel okozott sérülés vagy betegség nyolc napon túl gyógyul, az elkövető a súlyos testi sértés büntettét követi el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Ha a testi sértést aljas indokból vagy célból, továbbá ha védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személlyel szemben követik el, a büntetés büntett miatt könnyű testi sértés esetén három évig, súlyos testi sértés esetén egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel.

(4) Büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az elkövető, ha a testi sértés maradandó fogyatékossgot vagy súlyos egészségromlást okoz, illetőleg, ha a súlyos testi sértést különös kegyetlenséggel követi el.

(5) Aki a (2)-(4) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a testi sértés életveszélyt vagy halált okoz.

(7) Aki a súlyos testi sértést gondatlanságból követi el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel, a (4) bekezdésben meghatározott esetben három évig, életveszélyes sérülés okozása esetén öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Az (1) bekezdésben meghatározott vétség elkövetője csak magánindítványra büntethető.

B. Megtesznek minden szükséges jogalkotási intézkedést annak érdekében, hogy a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló erőszak, erőszakkal való fenyegetés, erőszakra való felbujtás és azzal kapcsolatos zaklatás megfelelő büntetésben részesüljön az élet minden területén, beleértve a családot is;

Az A. pontban bemutatott büntetőjogi védelmen túl az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény szintén tiltja a zaklatást:

10. § (1) Zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő, szexuális vagy egyéb természetű magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott [védett] tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megfélemlítő vagy támadó környezet kialakítása.

Ugyanakkor a törvény hatálya nem terjed ki a családi kapcsolatokra [6 § (1)]. Az Ebtv-ről lásd még 2. alapelv alatt írtakat.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) működése során több alkalommal vizsgálta a zaklatás tényállásának megvalósulását a kérelmezők vélt vagy valós szexuális orientációjára utalások útján. A 611/2006. számú ügyben a kérelmező szülő azt állította, hogy az igazgatónőnek a gyermekekhez intézett kérdése („Mi van leszbikusok vagytok?”) alkalmas volt arra, hogy a kiskorúval szemben az osztályban és az iskolában ellenséges környezetet alakítson ki. Az EBH határozatában elutasította a panaszt. Indokolásában a testület kifejtette, hogy igazgatónő szándéka egyértelműen nem irányult arra, hogy emberi méltóságot sértő környezetet alakítson ki és az eljárás során többször bocsánatot is kért. A határozat kimondja:

A zaklatás mindig szándékosságot feltételező magatartás, egyszeri alkalommal ritkán valósul meg, többnyire egy folyamat eredményeképpen alakul ki a zaklatott személy körül az ellenséges, megfélemlítő környezet.

A Hatóság a 499/2009. számú ügyben hozott döntésében szintén elutasította a magukat leszbikusnak valló kérelmezőknek a hajléktalanszálló recepciói és a szálló lakói ellen benyújtott panaszát. Ebben azt sérelmezték, hogy a a szálló dolgozói kérdéseikkel, megjegyzéseikkel a másságukat firtatták és nem védték meg őket a többi lakóval való összetűzéseik során sem. A szálló az ügyben sikeresen kimentette magát: dokumentumokkal igazolták, hogy a kérelmezők többször zavarták a többi lakó nyu-

galmát veszekedéseikkel és a szállóban lakó egy másik leszbikus pár is nyilatkozott, hogy ottlétük során semmiféle atrocitás nem érte őket.

Végül, 2010-ben az Egyenlő Bánásmód Hatóság elmarasztalt egy munkáltatót amiatt, hogy a kérelmezővel szemben a munkatársai és felettese szexuális irányultságával összefüggésben megszegyenítő munkahelyi környezetet alakított ki (49/2010. számú határozat). Az eljárás során felvett tanúvallomások alapján megállapítható volt, hogy az egyik vezető kifigurázta és kigúnyolta a panaszoszt szexuális orientációja miatt és a munkahelyen az ő kezdeményezésére gyakran téma volt a sértett homoszexualitása is. A tárgyaláson a vezető elismerte, hogy „jóhiszeműen” mondhatott olyat, amely sérthette a munkavállalót. A társaság pedig elsősorban azzal védekezett, hogy nem terheli mulasztás a munkavállalók magatartása miatt kialakult ellenséges környezet miatt. Ezt a kifogást az EBH elutasította. A vezető „jóhiszeműségével” kapcsolatban a Hatóság ismét hangsúlyozta, hogy a zaklatás nem kíván meg szándékosságot, jogellenes lehet az olyan intézkedés és gyakorlat is, amely hatásában alkalmas az emberi méltóságot sértő, megalázó munkakörnyezet kialakítására. A gyakorlatban így zaklatásként értékelhető az olyan viccelődés, élcelődés vagy más megnyilvánulás is, amelynek bár nem kimondott célja a zaklatott személy megalázása, de a sértett fél szubjektív benyomásai és környezete tapasztalatai szerint mégis alkalmas a törvényben tiltott környezet kialakítására. Az eljárás alá vont társaságot az EBH kétfélmillió forintba bírságolta meg.

C. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy az áldozat szexuális irányultságát vagy nemi identitását ne lehessen felhasználni az ilyen erőszak igazolására, felmentésére vagy a büntetés enyhítésére;

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény a bizonyítékok értékelése kapcsán megállapítja:

78. § (1) A büntetőeljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott minden bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás. A törvény azonban elrendelheti egyes bizonyítási eszközök igénybevételét.

(2) A bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító ereje.

(3) A bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, és a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.

(4) Nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.

A szabad bizonyítási rendszer fontos eleme, hogy a törvény nem korlátozza a védekezésül felhasználható érveket és kifogásokat, és nem is írja elő, hogy az elé terjesztett bizonyítékokat az eljáró bíróság miként értékelje. Természetesen a bíróság nem juthat

ítéletében olyan következtetésre, amellyel akár az Alkotmány, akár az egyenlő bánásmódról szóló törvény hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezéseit megszegné.

D. Biztosítják, hogy az ilyen erőszakot alaposan kivizsgálják, és megfelelő bizonyíték esetén a felelősöket vád alá helyezik, bírósági tárgyalásnak vetik alá és megfelelő büntetést szabnak ki rájuk; az áldozatok pedig megfelelő jogorvoslatban és jóvátételben részesülnek, beleértve a kártérítést;

Mind a közösség tagja elleni erőszak, mind a súlyos testi sértés bűncselekménye hivatalból üldözendő, a nyomozóhatóság – amennyiben ilyen bűncselekményről értesül – köteles nyomozást indítani, függetlenül attól, hogy a sértett tesz-e bejelentést. A nyomozási eljárás szabályait a büntetőeljárás törvény fekteti le, elviekben a rendőrség (vagy az ügyészség) köteles azok alapján mindent megtenni annak érdekében, hogy az ügyszökhöz kapcsolódó valamennyi bizonyítékot feltárják.

A büntetőeljárás törvény elismeri a sértett jogát arra, hogy meghatározott esetekben maga képviselje a vádat.

53. § (1) A sértett az e törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel, ha

a) az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította, vagy a nyomozást megszüntette,

b) az ügyész a vádemelést részben mellőzte,

c) az ügyész a vádat elejtette,

d) az ügyész a nyomozás eredményeként közvádra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselőt - magánvádas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként - nem vette át,

e) az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvádra üldözendő.

(2) A pótmagánvádló halála esetén helyébe - harminc napon belül - egyenesági rokona, házastársa, élettársa vagy törvényes képviselője léphet.

(3) Nem természetes személy pótmagánvádló megszűnése esetén helyébe - a jogutódlás bekövetkeztétől számított harminc napon belül - a jogutódja léphet.

Emellett a magánvádas bűncselekmények – így például a könnyű testi sértés – esetében a sértett magánvádlóként léphet fel a büntetőeljárásban (Be. 52. §)

Kártérítést a sértettek elsősorban polgári jogi eljárásokban – így a személyiségi jogok megsértése esetében – kérhetnek. Ennek részletes szabályait a Polgári Törvénykönyvről szóló 1954. évi IV. törvény tartalmazza:

84. § (1) Akit személyhez fűződő jogában megsértenek, az eset körülményeihez képest a következő polgári jogi igényeket támaszthatja:

- a) követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
 - b) követelheti a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
 - c) követelheti, hogy a jogsértő nyilatkozással vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;
 - d) követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, továbbá a jogsértéssel előállott dolog megsemmisítését, illetőleg jogsértő mivoltától megfosztását;
 - e) kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.
- (2) Ha a kártérítés címén megítélhető összeg nem áll arányban a felróható magatartás súlyosságával, a bíróság a jogsértőre közérdekű célra fordítható bírságot is kiszabhat.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény alapján, az Egyenlő Bánásmód Hatóság előtti eljárásokban a sértettek nem kérhetnek kártérítést:

16. § (1) Ha a hatóság megállapította az e törvényben foglalt, az egyenlő bánásmód követelményét biztosító rendelkezések megsértését

- a) elrendelheti a jogsértő állapot megszüntetését,
- b) megtilthatja a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását,
- c) elrendelheti a jogsértést megállapító jogerős határozatának nyilvános közzétételét,
- d) bírságot szabhat ki,
- e) külön törvényben meghatározott jogkövetkezményt alkalmazhat.

E. Tudatosságnövelő kampányokat szerveznek a szélesebb társadalom, valamint az erőszak tényleges és potenciális elkövetői körében azzal a céllal, hogy csökkentsék a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos erőszak mögött megbúvó előítéleteket.

Magyarországon a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló erőszakos támadásokkal szemben továbbra is hiányoznak elkötelezett, átfogó és koordinált tetteket igényel a hatóságoktól, ideértve a célzott programokat, tudatosságnövelő kampányokat és képzéseket. Nincsenek kampányok, amelyek a társadalmi attitűdök megváltoztatását céloznák, így továbbra is széles körben megtűrte a homofóbia és a transzfóbia.

6 A MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG

ALAPELV

Szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki jogosult az önkényes vagy törvényellenes beavatkozástól mentes magánéletre, ideértve családi életét, otthonát és levelezését, valamint a becsületét és hírnevét érintő jogtalan támadások elleni védelemre. A magánélethez való jog magában foglalja azon döntés jogát, hogy az egyén megosztja-e másokkal a szexuális irányultságára vagy nemi identitására vonatkozó információkat; illetve az egyén saját testére, illetve a másokkal való közös beleegyezésen alapuló szexuális és egyéb kapcsolataira vonatkozó döntések jogát.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy szexuális irányultságától és nemi identitásától függetlenül minden ember önkényes beavatkozás nélkül élvezhesse a magánszférát, hozhassa meg személyes döntéseit és alakítsa ki emberi kapcsolatait, ideértve a beleegyezési korhatárt betöltött személyek közötti, közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenységet;

Az Alkotmány 59. § (1) bekezdése szerint a Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog. Az Alkotmány ilyen irányú rendelkezéseit a Polgári Törvénykönyv is megerősíti:

81. § (1) Személyhez fűződő jogokat sért, aki a levéltitkot megsérti, továbbá aki a magántitok vagy üzleti titok birtokába jut, és azt jogosulatlanul nyilvánosságra hozza vagy azzal egyéb módon visszaél.

Az 56/1994. (XI. 10.) AB határozat kimondta:

(a) „magánszférához való jogot” az Alkotmány konkrét, szubjektív alapjogként nem nevezi meg, de a magánélet szabadságához való jog kétségtávol az egyén autonómiájának védelmére szolgáló olyan alapjog, amely az ember veleszületett méltóságából ered, amelynek tehát az általános személyiségi jog – az emberi méltósághoz való jog – szubszidiárius alapjoga.

A Legfelsőbb Bíróság egy határozatában (BH 103/2004) elvi élel mondta ki, hogy a szexuális viselkedés a magántitok körébe tartozó kérdés, ezért meghatározott személy szexuális magatartásáról szóló közlés önmagában személyhez fűződő jogot sért.

Az Alkotmánybíróság a 37/2002. (IX. 4.) AB határozatban a „Természet elleni fajtalanság” törvényi tényállása alkotmányellenességének vizsgálata során mondta ki, hogy

(...) a Btk. 199. §-a sérti az Alkotmány 70/A. §(1) bekezdését, mert objektív ismérvek alapján

nem igazolható, így önkényes megkülönböztetést tesz a szexuális irányultság szerint az olyan 18 éven felüli személyek között, akik 14-18 év közötti személyekkel beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolatot létesítenek. Ugyancsak az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésének sérelme miatt alkotmányellenes a Btk. 200. §-a. Nincs a tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű oka annak, hogy a szemérem elleni erőszakot és a természet elleni fajtalanságot elkövetők cselekményét - önmagában a szexuális irányultságuk alapján - a törvényhozó különböző bűncselekménynek minősítse, továbbá annak sem, hogy a cselekmény büntetendőségének magánindítványhoz kötését eltérően szabályozza. (...) A Btk. 199. § alkotmányosságának kérdésében az Alkotmánybíróság - az indítványok fő érvelésének megfelelően - nem a valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása vizsgálatánál szokásosan alkalmazott általános alapjogi, ún. „szükségesség/arányosság” teszt alapján döntött [ennek lényege összefoglalva: 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117., 123-124.], hanem a testvérek közötti fajtalanság büntetendőségének alkotmányossági megítélésénél alkalmazott ún. „ésszerűségi” teszt szempontjai szerinti elemzést végezte el. (...) Az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdéséből következő korlátok nem csupán valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánításánál veendő figyelembe, hanem a büntetethez szükséges feltételek szabályozásánál is; meghatározásuknál sem tehető különbség kizárólag a szexuális irányultság alapján.

Az Alkotmánybíróság ezen határozata számolta fel a büntetőjog területén a szexuális orientáció szerinti megkülönböztetést.

B. Eltörlik az olyan büntetőjogi szabályozást, amely tiltja a beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közötti, közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenységet, vagy amelyek alkalmazhatóak ennek tiltására; és biztosítják, hogy az azonos- és különemű személyek közötti szexuális tevékenységre ugyanaz a beleegyezési korhatár vonatkozzon;

Lásd a fent ismertetett 37/2002. (IX. 4.) AB határozatot.

C. Biztosítják, hogy a különböző általános érvényű büntetőjogi és egyéb jogi szabályok a gyakorlatban nem alkalmazhatók a beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közötti, közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenység büntetésére;

A jelenlegi büntetőjogi szabályozás ugyan külön tényállásban, de azonos büntetési tétellel rendeli büntetni a különeműek közötti erőszakos közösülést és minden más szexuális aktust.

Erőszakos közösülés

197. § (1) Aki más erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közösülésre kényszerít, vagy más védekezésre, illetőleg akarattnyilvánításra képtelen állapotát közösülésre használja fel, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közösülésre kényszerített sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be,

- b) a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll,
 c) a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen közösjenek.
- (3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a (2) bekezdés a) pontja szerinti erőszakos közösjelés a (2) bekezdés b) vagy c) pontja szerint is minősül.

Szemérem elleni erőszak

198. § (1) Aki más erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalanásra, vagy ennek eltűrésére kényszerít, vagy másnak a védekezésre, illetőleg akarathyilvánításra képtelen állapotát fajtalanásra használja fel, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalanásra, vagy ennek eltűrésére kényszerített sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be,

b) a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll,

c) a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen fajtalanokdnak.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a (2) bekezdés a) pontja szerinti szemérem elleni erőszak a (2) bekezdés b) vagy c) pontja szerint is minősül.

A szemérem sértés tényállása sem utal az elkövető szexuális irányultságára vagy nemi identitására:

208. § Aki magát nemi vágyának kielégítése végett más előtt szemérem sértő módon mutogatja, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A szabálysértési tényállások sem tesznek különbséget az elkövetők szexuális irányultsága vagy nemi identitása szerint, és nem állnak rendelkezésre adatok arra nézve, hogy a büntetőjogot vagy szabálysértési jogot diszkriminatív módon alkalmaznák a hatóságok.

D. Eltörölnek minden olyan törvényt, amely tiltja vagy bünteti a nemi identitás kifejezését, beleértve az öltözködést, beszédstílust vagy a gesztusokat, vagy amely megfosztja az egyéneket attól a lehetőségtől, hogy nemi identitásuk kifejezése érdekében megváltoztassák a testüket;

Magyarországon nincs és nem is volt olyan büntetőjogi vagy szabálysértési tényállás, amely az identitás öltözködésben, beszédstílusban vagy gesztusokban történő kifejezését szankcionálta volna. Ugyanakkor a nem hivatalos megváltoztatásának továbbra is előfeltétele az transzszexualitás orvosi diagnózisa, amely értelmezhető az önkifejezés korlátjaként.

E. Szabadon engednek mindenkit, aki vizsgálati fogságban vagy büntetés-végrehajtási intézetben van, amennyiben a fogvatartás a beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közötti, közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenységhez vagy a nemi identitáshoz kapcsolódik;

Az Alkotmánybíróság a 37/2002. (IX. 4.) AB határozatának rendelkező részében kimondta:

Az Alkotmánybíróság elrendeli a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 199. §-a alapján lefolytatott és jogerős határozattal lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát, amennyiben az elítélt még nem mentesült a hátrányos jogkövetkezmények alól.

F. Minden személy számára biztosítják azt a jogot, hogy megválassza, mikor, kivel és hogyan osztja meg a saját szexuális irányultságára vagy nemi identitására vonatkozó információkat; és mindenkit megvédenek attól, hogy mások ilyen jellegű információkat önkényesen vagy a személy akarata ellenére nyilvánosságra hozzanak vagy ezzel fenyegetőzzenek.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény kimondja:

2. § 2. különleges adat:

a) a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviseleti szervezeti tagságra,

b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre vonatkozó adat, valamint a bűnügyi személyes adat;

A különleges adatok kezeléséről a törvény külön rendelkezik.

3. § (2) Különleges adat akkor kezelhető, ha

a) az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul, vagy

b) a 2. § 2. a) pontjában foglalt adatok esetében, az nemzetközi egyezményen alapul, vagy Alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében törvény elrendeli;

c) egyéb esetekben azt törvény elrendeli.

A Büntető Törvénykönyv is tiltja a magántitokkal és a személyes adattal való visszaélést.

177. § (1) Aki a foglalkozásánál vagy köz megbízatásánál fogva tudomására jutott magántitkot alapos ok nélkül felfedi, vétséget követ el, és pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, ha a bűncselekmény jelentős érdeksérelmet okoz.

177/A. § (1) Aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével jogtalan haszonszerzési célból vagy jelentős érdeksérelmet okozva

a) jogosulatlanul vagy a céltól eltérően személyes adatot kezel, ⁺*

b) az adatok biztonságát szolgáló intézkedést elmulasztja,

vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a személyes adatok védelméről vagy kezeléséről szóló törvényi rendelkezések megszegésével az érintett tájékoztatására vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget, és ezzel más vagy mások érdekeit jelentősen sérti.

(3) A büntetés vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, ha a személyes adattal visszaélést különleges személyes adatra követik el.

(4) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha személyes adattal visszaélést hivatalos személyként vagy köz megbízatás felhasználásával követik el.

Emellett a magántitok a Polgári Törvénykönyv értelmében védelmet is élvez.

81. § (1) Személyhez fűződő jogokat sért, aki a levéltitkot megsérti, továbbá aki a magántitok vagy üzleti titok birtokába jut, és azt jogosulatlanul nyilvánosságra hozza vagy azzal egyéb módon visszaél.

7 AZ ÖNKÉNYES FOGVATARTÁSTÓL VALÓ MENTESSÉGHEZ VALÓ JOG

ALAPELV

Senkit sem szabad önkényesen letartóztatni vagy fogvatartani. A szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló letartóztatás vagy fogvatartás, akár bírói ítélet, akár más indok alapján történik, mindig önkényes. Az egyenlőség elve alapján szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül bármely letartóztatott személynek joga van tájékozódni letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról, azonnal bíró elé kerülni és bírósági eljárást kezdeményezni a fogvatartás törvényességének megállapítására, függetlenül attól, hogy vádolják-e törvénysértéssel.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy a szexuális irányultság vagy a nemi identitás semmilyen körülmények között ne képezhesse letartóztatás vagy fogvatartás alapját, ideértve

az olyan tágan értelmezhető büntetőjogi rendelkezéseket, amelyek könnyen alkalmazhatók diszkriminatív módon, vagy más módon lehetővé teszik az előítéleten alapuló letartóztatásokat;

Magyarországon nincsen hatályban olyan büntetőjogi rendelkezés, amely esetében a szexuális irányultság vagy nemi identitás letartóztatás vagy fogvatartás alapját képezheti. Amennyiben a rendőrségi intézkedés során bárkit szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt ér jogsérelem vagy diszkrimináció, a Független Rendészeti Panasztestülethez fordulhat. Részletesen lásd a 4. alapelv C. pontját.

B. beleegyezési korhatárt betöltött azonos nemű személyek közötti, közös beleegyezésen alapuló szexuális tevékenységet, vagy amely alkalmazható ennek tiltására; és biztosítják, hogy az azonos- és különemű személyek közötti szexuális tevékenységre ugyanaz a beleegyezési korhatár vonatkozzon;

Az Alkotmánybíróság a 37/2002. (IX. 4.) AB határozatban a „Természet elleni fajtalanság” törvényi tényállása alkotmányellenességének vizsgálata során mondta ki, hogy

(...) a Btk. 199. §-a sérti az Alkotmány 70/A. §(1) bekezdését, mert objektív ismérvek alapján nem igazolható, így önkényes megkülönböztetést tesz a szexuális irányultság szerint az olyan 18 éven felüli személyek között, akik 14-18 év közötti személyekkel beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolatot létesítenek. Ugyancsak az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésének sérelme miatt alkotmányellenes a Btk. 200. §-a. Nincs a tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű oka annak, hogy a szemérem elleni erőszakot és a természet elleni fajtalanságot elkövetők cselekményét - önmagában a szexuális irányultságuk alapján - a törvényhozó különböző bűncselekménynek minősítse, továbbá annak sem, hogy a cselekmény büntetendőségének magánindítványhoz kötését eltérően szabályozza. (...) A Btk. 199. § alkotmányosságának kérdésében az Alkotmánybíróság - az indítványok fő érvelésének megfelelően - nem a valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása vizsgálatánál szokásosan alkalmazott általános alapjogi, ún. „szükségesség/arányosság” teszt alapján döntött [ennek lényege összefoglalva: 18/2000. (VI. 6.) AB határozat, ABH 2000, 117., 123-124.], hanem a testvérek közötti fajtalanság büntetendőségének alkotmányossági megítélésénél alkalmazott ún. „ésszerűségi” teszt szempontjai szerinti elemzést végezte el. (...) Az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdéséből következő korlátok nem csupán valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánításánál veendő figyelembe, hanem a büntetethez szükséges feltételek szabályozásánál is; meghatározásuknál sem tehető különbség kizárólag a szexuális irányultság alapján.

Az Alkotmánybíróság ezen határozata számolta fel a büntetőjog területén a szexuális orientáció szerinti megkülönböztetést.

C. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy a letartóztatott személyeknek szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül, az egyenlőség elve alapján joga legyen tájékozódni letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról, azonnal bíró elé kerülni és bírósági eljárást kezdeményezni a fogvatartás törvényességének megállapítására, függetlenül attól, hogy vádolják-e törvénysértéssel;

Az Alkotmány kimondja:

55. § (1) *A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.*

(2) *A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül vagy szabadon kell bocsátani, vagy bíró elé kell állítani. A bíró köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönteni.*

(3) *Az, aki törvénytelen letartóztatás vagy fogvatartás áldozata volt, kártérítésre jogosult.*

A terhelt jogaira és az előzetes letartóztatásra vonatkozó szabályokat a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XXIX. törvény tartalmazza.

43. § (1) *A terhelt az, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak. A terhelt a nyomozás során gyanúsított, a bírósági eljárásban vádlott, a büntetés jogerős kiszabása, illetve a megrovás, próbára bocsátás vagy javítóintézeti nevelés jogerős alkalmazása után elítélt.*

(2) *A terhelt jogosult arra, hogy*

a) *a gyanúsítást, a vád tárgyát, illetőleg ezek változását közöljék vele,*

b) *- ha e törvény másképp nem rendelkezik - az eljárási cselekményeknél jelen legyen, az eljárás során az őt érintő iratokba betekintsen,*

c) *megfelelő időt és lehetőséget kapjon a védekezésre való felkészülésre,*

d) *a védelmére szolgáló tényeket az eljárás bármely szakaszában előadja, indítványokat és észrevételeket tegyen,*

e) *jogorvoslattal éljen,*

f) *a büntetőeljárás jogairól és kötelességeiről a bíróságtól, az ügyésztől és a nyomozó hatóságtól felvilágosítást kapjon.*

(3) *A fogva lévő terhelt jogosult arra, hogy*

a) *a védőjével, és ha külföldi állampolgár, az államának konzuli képviselőjével a kapcsolatot felvegye, vele írásban és szóban ellenőrzés nélkül érintkezzék,*

b) *a hozzátartozójával vagy - az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig az ügyész, azt követően a bíróság rendelkezése alapján - más személlyel szóban, személyesen felügyelet mellett, írásban ellenőrzés mellett érintkezzék. A hozzátartozóval való érintkezés kizárólag a büntetőeljárás eredményessége érdekében korlátozható vagy tiltható meg.*

129. § (1) *Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt.*

(2) *A terhelt előzetes letartóztatásának szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban, és akkor van helye, ha*

a) megszökött, a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság elől elrejtőzött, vagy szökést kísérelt meg, illetőleg az eljárás során ellene újabb, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt eljárás indult,

b) szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható,

c) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén, különösen a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást,

d) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.

133. § (1) Az előzetes letartóztatás megszüntetése iránti indítványt a bíróság érdemben megvizsgálja, és erről indokolt határozatot hoz. Ha a terhelt, illetőleg a védő az ismételt indítványban új körülményre nem hivatkozik, a bíróság az indítványt érdemi indokolás nélkül elutasíthatja.

D. Képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek a rendőrség és egyéb büntetőszervek dolgozói számára, hogy tudatosítsák bennük a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló letartóztatás és fogvatartás önkényességét;

A magyar közsférában, így a rendőrségen és a büntetésvégrehajtáson belül alacsony a szexuális és nemi kisebbségekkel kapcsolatos jogtudatosság. A hatóságok körében nem szerveztek ezidáig olyan érzékenyítő tréningeket, amelyek kifejezetten a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetésre hívták volna fel a figyelmet.

E. Pontos és naprakész nyilvántartást vezetnek minden letartóztatásról és fogvatartásról, beleértve a fogvatartás idejét, helyét és okát, és lehetővé teszik, hogy minden fogvatartási helyet ellenőrizhessenek olyan független szervek, amelyek megfelelő felhatalmazással és eszközökkel rendelkeznek az olyan letartóztatások és fogvatartások beazonosítására, amelyek a személy szexuális irányultságán vagy nemi identitásán alapulhatnak.

A Rendőrség bűnügyi ügyforgalmi statisztikai adatszolgáltatásáról a 14/2002. (BK 8.) BM utasítás rendelkezik:

1. A rendőrség bűnügyi ügyforgalmára vonatkozó statisztikai adatszolgáltatást az egyes ügyek adataiból kell teljesíteni. Az egyes ügyek adatait tartalmazó statisztikai adatállományt a Robotzsaru-2000 integrált ügyviteli és ügyfeldolgozó rendszer (a továbbiakban: Robotzsaru) országos adatbázisából (a továbbiakban: Netszaru) havonta kell előállítani.

2. Az ügyforgalmi statisztika keretében teljesített adatszolgáltatás a módosítás után is a rendőrség által folytatott büntetőeljárások eddig megfigyelt ismérveire terjed ki.

3. Az egyes ügyek adatait tartalmazó adatszolgáltatást a helyi nyomozó hatóság vezetője, illetve a területi és központi nyomozó hatóság nyomozó szervének vezetője a Netzsaruban rendelkezésre álló programmodul alkalmazásával teljesíti az ügyforgalmi adatok hitelesítésével egyidejűleg. A helyi nyomozó hatóság adatszolgáltatásának teljesítését a megyei (budapesti) ügyforgalmi statisztikáért felelős személy ellenőrzi.
4. Az ügyforgalmi statisztika tárgyidőszakait, a módosított adatszolgáltatás teljesítésének időpontját a melléklet tartalmazza. A módosított adatszolgáltatást a melléklet második oszlopa szerinti zárónapokkal, a harmadik oszlopban feltüntetett napokon kell teljesíteni.
5. Biztosítani kell, hogy a Robotzsaru - a rendelkezésre álló feltételektől függően - a Rendőrség által folytatott büntetőeljárások mindegyikéről tartalmazza a szükséges adatokat.
6. A Robotzsaru szolgáltatásainak kibővítésével biztosítani kell, hogy az adatszolgáltatók szervek az előírt időszak(ok)ban és a hitelesítéssel egyidejűleg automatikusan elvégezhessek az adatszolgáltatást.
7. A Netzsaruból előállított adatokat havonta kell feldolgozni. A feldolgozás eredményéről az adatszolgáltatókat és az érintett vezetőket tájékoztatni kell.
8. A feldolgozandó adatállományok átvételét és a feldolgozott adatok visszajuttatását a Belügyminisztérium Informatikai Főosztály Statisztikai Osztálya a rendőrségi, intranet (hálózat) igénybevételével véggeze.
9. Az adatszolgáltatás feltételeinek megteremtéséért a Robotzsaru miniszteri biztosa, az adatok szolgáltatásáért az országos rendőrfőkapitány, az adatok feldolgozásáért és az eredményekről való tájékoztatásért a Belügyminisztérium Informatikai Főosztály vezetője a felelős.

8

A TISZTESSÉGES TÁRGYALÁSHOZ VALÓ JOG

ALAPELV

Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen és nyilvánosan tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló előítéllettől és hátrányos megkülönböztetéstől mentesen.

AZ ÁLLAMOK:

- A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló előítéletes bánásmód megszüntetésére a bírósági eljárás valamennyi szintjén, a polgári és büntetőjogi, valamint minden más olyan bírósági és közigazgatási eljárás során, amely jogok vagy köteleességek megállapításával jár; és biztosítják, hogy senkinek a szavahihetőségét

vagy jelleméről kialakított képet se ássák alá szexuális irányultságára vagy nemi identitására történő hivatkozással, legyen szó a peres felekről, a tanúkról, az ügyvédekről vagy a döntéshozókról;

Az Alkotmány kimondja:

57. § (1) A Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.

50. § (1) A Magyar Köztársaság bíróságai védik és biztosítják az alkotmányos rendet, a természetes személyek, a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek jogait és törvényes érdekeit, büntetik a bűncselekmények elkövetőit.

(2) A bíróság ellenőrzi a közigazgatási határozatok törvényességét.

(3) A bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alárendelve. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak és politikai tevékenységet nem folytathatnak

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény vonatkozó rendelkezései:

4. § (1) Az ügyfeleket megilleti a tisztességes ügyintézéshez, a jogszabályokban meghatározott határidőben hozott döntéshez való jog és az eljárás során az anyanyelv használatának joga.

(2) A közigazgatási hatóság a nem jogszabályszerű eljárással az ügyfélnek okozott kárt a polgári jog szabályai szerint megtéríti.

5. § (1) A közigazgatási hatóság az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője számára biztosítja, hogy jogaikról és kötelezettségeikről tudomást szerezzenek, és előmozdítja az ügyféli jogok gyakorlását.

(2) A közigazgatási hatóság a jogi képviselő nélkül eljáró ügyfelet tájékoztatja az ügyre irányadó jogszabály rendelkezéseiről, az őt megillető jogokról és az őt terhelő kötelezettségekről, illetve a kötelezettség elmulasztásának jogkövetkezményeiről, továbbá a természetes személy ügyfél részére a jogi segítségnyújtás igénybevételének feltételeiről.

(3) Jogszabály az ügy bonyolultságára tekintettel tájékoztatási kötelezettséget írhat elő a jogi képviselővel eljáró ügyfelek számára is.

(4) A közigazgatási hatóság a törvényben meghatározott korlátozásokkal az ügyfeleknek és képviselőiknek, valamint más érdekelteknek biztosítja az iratbetekintési jogot, jogszabályban meghatározott esetben közmeghallgatást tart, és döntését az ügyfelekkel közli. A hatóság ugyanakkor gondoskodik a törvény által védett titkok megőrzéséről és a személyes adatok védelméről.

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) szerint a törvény célja:

1. § Ennek a törvénynek az a célja, hogy a természetes személyek és más személyek vagyoni és személyi jogaival kapcsolatban felmerült jogviták bíróság előtti eljárásban való pártatlan eldöntését az e fejezetben meghatározott alapelvek érvényesítésével biztosítsa.

A Pp. a bíróság feladatai a polgári perben a következőképpen határozza meg:

2. § (1) A bíróságnak az a feladata, hogy - összhangban az 1. §-ban foglaltakkal - a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse.

(2) A per befejezésének ésszerű időtartama a jogvita tárgyát és természetét, valamint az eljárás lefolytatásának egyedi körülményeit is figyelembe véve határozható meg. Nem hivatkozhat a per ésszerű időn belül történő befejezésének követelményére az a fél, aki magatartásával, illetve mulasztásával a per elhúzódsához maga is hozzájárult.

(3) Az (1) bekezdésben foglaltak teljesítésének elmulasztása esetén a fél - az alapvető jogait ért sérelemre hivatkozással - méltányos elégtételt biztosító kártérítésre tarthat igényt, feltéve, hogy a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható. Az igény elbírálása során a bíróság soron kívül jár el. A kártérítés megállapítását nem zárja ki, ha a bíróság nevében eljáró személynek az okozott jogsérelem közvetlenül nem volt felróható.

(4) A bíróság e törvény alkalmazása során annak rendelkezéseit, csak az ebben a fejezetben meghatározott alapelvekkel összhangban értelmezheti.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) kimondja:

Az eljárási feladatok megoszlása:

1. § A büntetőeljárásban a vád, a védelem és az ítékezés egymástól elkülönül.

A bíróság eljárásának alapja:

2. § (1) A bíróság az ítékezés során törvényes vád alapján jár el.

(2) Törvényes a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.

(3) A bíróság csak annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen vádat emeltek, és csak olyan cselekmény miatt, amelyet a vád tartalmaz.

(4) A bíróság köteles a vádat kimeríteni, a vádon túl nem terjeszkedhet, de nincs kötve a vádlónak a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítésére, a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványához.

Jog a bíróság eljárásához és a jogorvoslati jog:

3. § (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt vádról bíróság döntsön.

(2) Bűncselekmény elkövetése miatt bárkinek a felelősségét megállapítani, és emiatt vele szemben büntetést kiszabni egyedül a bíróság jogosult.

(3) Ha e törvény kivételt nem tesz, a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság határozatai, valamint az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedései ellen, illetőleg, ha e törvény azt lehetővé teszi, a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedésének elmulasztása miatt jogorvoslatnak van helye.

(4) A Legfelsőbb Bíróság határozatai ellen rendes jogorvoslatnak nincs helye.

A bizonyítási teher:

4. § (1) A vád bizonyítása a vádlót terheli.

(2) A kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére.

A védelem joga:

5. § (1) A terheltet megilleti a védelem joga.

(2) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen. E jogot korlátozni, illetőleg bárkinek a szabadságát elvonni csak az e törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján lehet.

(3) A terhelt személyesen védekezhet, és a védelmét az eljárás bármely szakaszában védő is elláthatja. A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság biztosítja, hogy az, akivel szemben a büntetőeljárást folytatják, az e törvényben meghatározott módon védekezhessen.

(4) A védő eljárása az e törvényben meghatározott esetekben kötelező.

B. Megtesznek minden szükséges és lehetséges intézkedést annak érdekében, hogy megvédjék a személyeket az olyan büntetőjogi vagy polgári peres eljárásoktól, amelyek indíttatása teljesen vagy részben a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos előítélet;

Be., a hivatalból való eljárás, a büntetőeljárás megindítása és a büntetőeljárás akadályai:

6. § (1) A bíróságnak, az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak kötelessége, hogy az e törvényben megállapított feltételek esetén a büntetőeljárást megindítsa, illetőleg az eljárást lefolytassa.

(2) Büntetőeljárás csak bűncselekmény gyanúja alapján, és csak az ellen indítható, akit bűncselekmény megalapozott gyanúja terhel.

(3) Büntetőeljárást nem lehet indítani, a már megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, vagy felmentő ítéletet kell hozni, ha

a) a cselekmény nem bűncselekmény, vagy azt nem a terhelt (feljelentett személy) követte el,

b) nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, illetőleg az, hogy a bűncselekményt a terhelt (feljelentett személy) követte el,

c) - az e törvényben meghatározott kivételekkel - büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok áll fenn,

d) a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a rendkívüli jogorvoslatok egyes eseteit.

Az ártatlanság vélelme:

7. § Senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg a bűnösségét a bíróság jogerős határozatában nem állapította meg.

Az önvádra kötelezés tilalma:

8. § Senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson.

Az anyanyelv használata:

9. § (1) A büntetőeljárás nyelve a magyar. A magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány.

(2) A büntetőeljárásban mind szóban, mind írásban mindenki az anyanyelvét, törvényvel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy kisebbségi nyelvét vagy - ha a magyar nyelvet nem ismeri - az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhatja.

(3) Annak a határozatnak és más hivatalos iratnak a lefordításáról, amelyet e törvény szerint kézbesíteni kell, az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta, illetőleg a hivatalos iratot kibocsátotta.

(4) Ha törvény eltérően nem rendelkezik, a kézbesítendő iratot nem kell lefordítani, ha erről az érintett kifejezetten lemond.

A büntetőjogi felelősség önálló elbírálása:

10. § Abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el és milyen bűncselekményt, a bíróságot, az ügyészt, a nyomozó hatóságot nem köti a más eljárásban, így különösen a polgári eljárásban, a szabálysértési vagy a fegyelmi eljárásban hozott határozat, illetőleg az abban megállapított tényállás.

C. Képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek a bírók, a tárgyalótermi személyzet, az ügyészek, az ügyvédek és egyéb érintettek számára a nemzetközi emberi jogi normákról és az egyenlőség és hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség elvéről, ideértve ezek szexuális irányultságra és nemi identitásra való alkalmazását.

Magyarországon nem szerveztek a szexuális irányultságra és nemi identitásra részletesen kitérő általános emberi jogi képzéseket.

A FOGVATARTÁS ALATTI EMBERI BÁNÁSMÓDHOZ VALÓ JOG

Minden fogvatartottat emberi módon, veleszületett emberi méltóságát tiszteletben tartva kell kezelni. A szexuális irányultság és a nemi identitás része minden ember veleszületett emberi méltóságának.

AZ ÁLLAMOK:

A. Biztosítják, hogy a fogvatartás helye nem vezet a fogvatartott személy szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatti további marginalizációhoz, és nem teszi ki őt erőszak, bántalmazás, fizikai, lelki vagy szexuális erőszak veszélyének;

Az Alkotmány kimondja:

54. § (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.

54. § (2) Senkit nem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni, és különösen tilos emberen a hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.

Az Alkotmányban foglalt garancián túl a büntetések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet szintén deklarálja a kínzás tilalmát:

21. § (1) Az elítélt emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, nem lehet őt kínzásnak alávetni, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódban részesíteni, rajta orvosi kísérletet vagy a beleegyezése nélkül tudományos vizsgálatot vagy kísérletet végezni.

Az előítéletes motivációjú támadások kivizsgálására az általános szabályok vonatkoznak. A felügyeleti intézményrendszerre vonatkozó szabályokat alább ismertetjük.

B. Biztosítják a fogvatartottak igényeinek megfelelő orvosi ellátást és pszichológiai tanácsadást, figyelembe véve a személy szexuális irányultságából vagy nemi identitásából fakadó különleges igényeket, ideértve a reprodukív egészség részeként a HIV/AIDS-szel kapcsolatos információhoz, illetve annak kezeléséhez való hozzáférést, valamint a hormon- vagy más kezelésekhöz és a nemi átalakító beavatkozásokhoz való hozzáférést, amennyiben arra igény van;

A büntetések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet szerint a fogvatartottaknak biztosítani kell a megfelelő orvosi ellátást.

36. § (1) Az elítélt jogosult

a) a higiéniai feltételeknek megfelelő egészséges elhelyezésre, az egészségi állapotának és a szabadságvesztés végrehajtása alatti tevékenységének megfelelő ételmezésre, egészségügyi ellátásra;

46. § (1) Az elítélt részére

a) egészséges és kulturált elhelyezést,

b) megfelelő ételmezést,

c) formaruhát kell biztosítani.

47. § (1)

(2) Az elítélt egészségének védelmére és egészségügyi ellátására az egészségügyi jogszabályok az irányadók, a gyógyszerellátás térítés nélkül illeti meg.

(3) Az önhibáján kívül nem dolgozó elítéltnak a büntetésvégrehajtási intézet térítés nélkül biztosítja a szükséges gyógyászati segédeszközt.

C. Biztosítják, hogy a fogvatartottak a lehető legnagyobb mértékben részt vehessenek a szexuális irányultságuknak vagy nemi identitásuknak megfelelő fogda megválasztásában;

Ilyen joguk nincs a fogvatartottaknak.

D. Óvintézkedéseket foganatosítanak minden olyan fogvatartott esetében, akik szexuális irányultságuk, nemi identitásuk vagy nemi önkifejezésük miatt erőszak veszélyének vannak kitéve, és amennyire megvalósítható, biztosítják, hogy ezen óvintézkedések során az érintett fogvatartottak ne szenvedjenek nagyobb mértékű jogkorlátozást, mint a börtönlakók általában;

A büntetések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet kimondja:

20. § (1) A szabadságvesztést a büntetés-végrehajtási szervezet hajtja végre.

(2) A büntetés-végrehajtási feladatok teljesítésében - jogszabályban meghatározottak szerint - az állami szervek közreműködnek. A bv. szervezet a büntetés-végrehajtás feladatainak segítése érdekében más, nem állami szervezetekkel és magánszemélyekkel együttműködik.

(3) A büntetés-végrehajtási testület tagja hivatásának jogszerű teljesítése során az intézkedéseinek a megengedett kényszerítő eszközök alkalmazásával is jogosult érvényt szerezni.

(4) A büntetés-végrehajtási testület tagjai a büntetés-végrehajtási intézet biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmények felszámolása érdekében jogosultak és kötelesek a rend fenntartásához, illetőleg helyreállításához szükséges intézkedéseket megtenni.

E. Biztosítják, hogy minden fogvatartott és letartóztatásban levő személy a partner nemétől függetlenül azonos mértékben legyen jogosult a házastársi látogatásokra;

A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet tartalmazza a látogatás szabályait:

88. § (1) Az elítélt által megjelölt személyek részére a látogatásról az intézet az elítélt útján értesítést küld.

(2) A látogatásból ki kell zárni azt, akit az ügyész vagy a bíróság a folyamatban lévő büntetőeljárás eredményessége érdekében attól eltiltott, illetve azt, akinek a magatartása - a rendelkezésre álló adatok alapján - az intézet biztonságára veszélyt jelent.

(3) A látogatásról szóló értesítésnek tartalmaznia kell

a) a látogatásra jogosult nevét;

b) a látogatás időpontját és időtartamát;

c) felhívást, hogy a látogató a személyazonosságát igazoló okmányt hozza magával;

d) az intézetbe bevihető tárgyak körét;

e) a ruházat és csomag átvizsgálásának lehetőségéről, és az intézetben való tartózkodás szabályairól szóló tájékoztatót.

(4) A látogatás félbeszakítható, ha az elítélt vagy a látogató a látogatás rendjét megsérti, és azt figyelmeztetés ellenére sem hagyja abba.

(5) A látogatást meg kell szakítani, ha az elítélt vagy a látogató magatartása az intézet biztonságát közvetlenül sérti vagy veszélyezteti.

89. § (1) Az elítélt egy időben négy látogatót fogadhat, akik közül legalább egy, legfeljebb két személy nagykorú. A látogatás időpontját és a látogatás időtartamát a parancsnok határozza meg, annak időtartama alkalmanként harminc percnél rövidebb nem lehet.

(2) A látogatás időtartama az elítélt, illetve a látogató kérelmére legfeljebb harminc perccel meghosszabbítható.

(3) A látogatást az erre kijelölt helyiségben, asztal mellett, ülve kell lebonyolítani.

(Az elítélt részére engedélyezhető, hogy a látogató által hozott vagy a helyben vásárolt élelmiszer ellenőrzés után elfogyassza, és a helyben vásárolt élelmiszert a körletre magával vigye.

(5) A látogatás ideje alatt csak az intézetben vásárolt, illetve az intézet által biztosított ital fogyasztható.

(6) Az elítélt a látogatónak ajándékot vagy más tárgyat csak engedéllyel adhat át.

(7) Az elítéltet és a látogatót a beszélgetés ellenőrzésének a lehetőségéről tájékoztatni kell.

(8) Az elítéltet a más intézetben fogvatartott hozzátartozója a két intézet parancsnokának együttes engedélyével látogathatja meg.

(9) Az elítélt kérelmére - kivételesen - a két intézet parancsnokának együttes engedélyével a látogató lakóhelyéhez közelebbi intézetbe szállítható a látogatás elősegítése érdekében.

(10) A (8) és a (9) bekezdésben foglalt látogatás költségei az átszállított elítéltet terhelik, kivéve, ha az utazásra az intézetek közötti heti rendszeres szállítás keretében kerül sor.

90. § (1) Ha az intézet biztonságának a védelme indokolja, a parancsnok elrendelheti, hogy az elítélt a látogatóval rácson keresztül, vagy zárt fülkéből, telefonon beszélhessen.

(2) A 47. § (1) bekezdése alapján különleges biztonságú zárkában, illetve körleten elhelyezett elítélt a látogatójával csak zárt fülkéből beszélhet, a látogatótól élelmiszert vagy más tárgyat nem vehet, és neki nem adhat át.

(3) A látogatóhelyiségek berendezését a biztonsági szempontok figyelembevételével, az országos parancsnok intézkedésben állapítja meg.

F. Biztosítják a büntetés-végrehajtási intézmények független ellenőrzését mind állami, mind civil szervezetek által, ideértve a szexuális irányultság és nemi identitás területén tevékenykedő szervezeteket;

Az ügyészi kontroll jogszabályi háttere.

A Magyar Köztársaság Alkotmánya 51. §-ának (2) bekezdése a rendszerváltozás óta tartalmazza, hogy az ügyészség felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. Az Ügyészségi törvény (1972. évi V. törvény) IV. fejezete „A büntetések, intézkedések, a személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedések végrehajtása törvényességének felügyelete és a büntetésvégrehajtással kapcsolatos bírósági eljárásban való ügyészi közreműködés” cím alatt tartalmazza az ügyész közreműködésére vonatkozó törvényi felhatalmazást. A Bv. Szervezeti törvény (1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről) 2. §-ának (3) bekezdése kimondja, hogy a büntetések és az intézkedések végrehajtása felett az ügyészség – külön törvényben meghatározottak szerint – törvényességi felügyeletet gyakorol. A konkrét feladatokat a büntetés-végrehajtás törvényességének ügyészi felügyeletéről szóló 1/1990. Legfőbb Ügyészségi Utasítás általános szabályaiban szerepel, hogy a büntető ügyekben hozott jogerős határozatok végrehajtásának törvényessége felett az ügyész gyakorol felügyeletet. Emellett közreműködik a büntetés-végrehajtással kapcsolatos bírósági eljárásban is. Az ügyész ellenőrzi a büntetés-végrehajtási felügyelet során a büntetés-végrehajtási intézetekben és a nyomozó hatóságoknál a szabadságvesztés, az őrizet és az előzetes letartóztatás, a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet, a szabálysértési és a pénzbírságot helyettesítő elzárás, valamint a nyomozó hatóságok előállító helyiségeiben foganatosított személyes szabadságkorlátozás végrehajtását. A Bv. Szabályzat 7. §-ának a) pontja kimondja, hogy a fogva tartott a fogva tartásával kapcsolatos ügyében közvetlenül fordulhat a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészhez, kérheti az ügyész általi meghallgatását. Azonos eljárás található a Fogdarendelet (19/1995. (XII. 13.) BM rendelet a rendőrségi fogdák rendjéről) 4/A. §-ában.

A bírói kontroll jogszabályi háttere.

A büntetés-végrehajtási bíró eljárása viszonylagos önállósággal rendelkezik a büntetőeljáráshoz képest, a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódó sajátos büntetés-végrehajtási eljárás. Működésének „jogát” a Bv. tvr. II. fejezete tartalmazza. A Bv. tvr. 6. §-ának (7) bekezdésére figyelemmel a bv. bíró eljárására a Be. szabályai azon belül, a különleges eljárások szabályai az irányadóak. A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörét a Bv. tvr. I. részének II. fejezete tartalmazza „A bíróság büntetés-végrehajtási feladatai” cím alatt. A Bv. tvr. többi fejezete – melyek a II. és III. részben nyertek elhelyezést – az egyes büntetések és intézkedések, az utógondozás, az előzetes letartóztatás, valamint a szabálysértési eljárás végrehajtását szabályozzák. A büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe tartozik továbbá az előzetesen letartóztatottal szemben kiszabott fenyítés elleni fellebbezés elbírálása [Bv. tvr. 121. § (3) bekezdés], a közérdekű munka végrehajtásának helyéül munkahely kijelölése [Bv. tvr. 60. § (1) bekezdés], valamint a közérdekű munka végrehajtásának félbeszakítása [Bv. tvr. 65. § (2) bekezdés, 66. § (1) bekezdés]. A Bv. tvr. 6. §-a (3) bekezdésének c) pontja biztosítja – a törvény által meghatározott esetek kivételével – a büntetés-végrehajtási bíró eljárása során hozott végzések elleni fellebbezés lehetőségét is.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosára vonatkozó jogszabályi háttér.

A magyar jogban nem létezik külön, a bv. Szervezetére szakosodott ombudsman, az országgyűlési biztos az általános szabályok és felhatalmazások alapján jár el.

A jogállamiság alapvető kritériuma, hogy az államhatalom meghatározott normák között működjön, amit az államhatalom által kialakított „önellenőrző-mechanismusok” által is elő kell segíteni. E koncepcióba illeszthető be az országgyűlési biztos jogintézménye, melynek jelentőségét külön emeli, hogy a közigazgatás hatáskörének erőteljes növekedése – ami az egyén és a közhatalom konfliktusával járhat – az állampolgár jogainak fokozott védelmét igényli, ez pedig nem valósítható meg megnyugtatóan az úgynevezett „rendes” ellenőrzési/jogorvoslati eszközökkel.

A szabályok Alkotmány 32/B. §-ában, valamint az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló, többször módosított 1993. évi LIX. törvényben találhatóak. További fontos rendelkezéseket tartalmaz a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény, valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény is.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 10/2007. (MK. 130.) IRM utasítás 25. §-a szabályozza az országgyűlési biztosokkal való kapcsolattartást. Az utasítás előírja, hogy az állampolgári jogok országgyűlési biztosja, a kisebbségi jogok országgyűlési biztosja, az adatvédelmi biztos és munkatársai részére a minisztériumi hivatali egység, a minisztériumi szervek, valamint a miniszter irányítása alá tartozó önálló szervezetek épületébe történő belépést korlátozást nélkül biztosítani kell.

A társadalmi kontroll

A társadalmi kontroll jogi alapját a Bv. Tvr teremti meg, meglehetősen szűkszavú szabályozással. A Bv. Tvr. 20. § (1) A szabadságvesztést a büntetés-végrehajtási szervezet hajtja végre.(2) A büntetés-végrehajtási feladatok teljesítésében - jogszabályban meghatározottak szerint - az állami szervek közreműködnek. A bv. szervezet a büntetés-végrehajtás feladatainak segítése érdekében más, nem állami szervezetekkel és magánszemélyekkel együttműködik. A Bv. Szervezeti törvény 13. §-ának (1) bekezdése rögzíti, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet a jogszabályok keretei között együttműködik a fogva tartás körülményeinek figyelemmel kísérésére a szabadulás után a társadalomba való beilleszkedés elősegítésére, a karitatív tevékenység végzésére, továbbá az egyéb büntetés-végrehajtási feladatok segítésére alakult börtönmissziókkal és társadalmi szervezetekkel, az ilyen tevékenységet ellátó egyházakkal, alapítványokkal és személyekkel. A Bv. Szabályzat – a Bv. Szervezeti törvény 13. §-ának (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel – előírja, hogy a büntetés-végrehajtási feladatok teljesítését segítő börtönmissziók, egyházak, társadalmi szervezetek, alapítványok, illetve személyek e tevékenységüket a vonatkozó jogszabályok és a büntetés-végrehajtási szervezettel kötött együttműködési megállapodás keretében végzik. Együttműködési megállapodás kötésére az intézet parancsnoka, igazgatója, főigazgató főorvosa, ha pedig az együttműködés több intézetre is kiterjed, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka jogosult. Az együttműködés módját és kereteit sem törvény, sem más jogszabály nem rendezi, amely kifejezett hiányossága a jogalkotásnak.

A büntetés-végrehajtás civil ellenőrzésben jelentős és egyedülálló szerepet tölt be a Magyar Helsinki Bizottság Az 1996-ban megindított fogdamegfigyelő program keretében két-háromtagú – ügyvédekből, orvosokból és szociológusokból álló – csoportok vizsgálják a rendőrségi fogdáknak végrehajtott előzetes letartóztatások körülményeit. A megfigyelő csoportok az Országos Rendőr-főkapitánysággal 1997. szeptember 1. napjával megkötött megállapodás alapján bármely napszakban, előzetes bejelentés nélkül látogatást tehetnek a rendőrség azon objektumaiban, amelyekben letartóztatott, őrizetben lévő vagy előállított személyeket tartanak fogva. Ellenőrzés nélkül beszélhetnek a fogva tartottakkal és megtekinthetik a fogdai nyilvántartásokat.

Sajnálatos – amint arra a legfőbb ügyész a belügyminiszterhez intézett Bv.291/1997. számú átiratában rámutatott –, hogy a megállapodás megfelelő jogszabályi alapja hiányzik, ezért annak törvényessége aggályosnak tekinthető.

A belső kontrolling rendszer

A büntetés-végrehajtási szervezet törvényes működéséről a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoka gondoskodik, aki a törvény, illetve a miniszter eltérő rendelkezése hiányában a büntetés-végrehajtási szervezetet is képviseli. Az országos parancsnok vezetői tevékenységét a jogszabályok és a miniszter által meghatározott feladatok, rendelkezések alapján végzi. Feladatainak törvényi szintű felsorolását a Bv. Szervezeti

törvény 4. §-ának (2) bekezdése tartalmazza. Az Országos Parancsnokság feladataira vonatkozó – ezen belül felügyeleti, kontroll szerepével kapcsolatos – további részletes szabályozást az igazságügyi és rendészeti miniszter 7/2006. (IK. 11.) IRM utasításával kiadott, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Szervezeti és Működési Szabályzata (SZMSZ) tartalmazza. (Az összefoglaló Lajtár István: Jogállami biztosítékok a hazai büntetés-végrehajtásban, a garancia- és kontrollrendszer komplexitása és fejlesztésének lehetséges irányai, PhD értekezés, 2008, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam és Jogtudományi Kar Doktori Iskola felhasználásával készült.

G. Képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek a börtönszemélyzet és más olyan az állami vagy a magánszektorban dolgozó hivatali személyek számára, akik büntetés- végrehajtási intézményekben dolgoznak, a nemzetközi emberi jogi normákról, valamint az egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség elvéről, ideértve ezek szexuális irányultságra és nemi identitásra való alkalmazását.

Magyarországon nem szerveztek a szexuális irányultságra és nemi identitásra részletesen kitérő általános emberi jogi képzéseket.

A KÍNZÁSTÓL, A KEGYETLEN, EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓDTÓL VAGY BÜNTETÉSTŐL VALÓ MENTESSÉGHEZ VALÓ JOG

10
ALAPELV

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ne szenvedjen el kíznást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, ideértve szexuális irányultsága vagy nemi identitása okán.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy megakadályozzák az áldozat szexuális irányultságával vagy nemi identitásával összefüggő kíznást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, illetve az ezekre való felbujtást; és védelmet nyújtsanak ezek ellen;

Az Alkotmány kimondja:

54. § (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.

54. § (2) Senkit nem lehet kíznásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni, és különösen tilos emberen a hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos

kísérletet végezni.

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény rendelkezései a büntetés végrehajtása során és a büntetésvégrehajtási intézetben is alkalmazandóak (lásd a 2. Alapelv A. pontját). Az ágazati jogszabályi környezetet megteremtő 1979. évi 11. törvényerejű rendelet a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról tartalmazza az elítélt jogait és kötelezettségeit, valamint az általános elvek között rendelkezik – közvetetten – az elítéltek védelmére vonatkozó állami kötelezettségről:

20. § (1) A szabadságvesztést a büntetés-végrehajtási szervezet hajtja végre.

(2) A büntetés-végrehajtási feladatok teljesítésében - jogszabályban meghatározottak szerint - az állami szervek közreműködnek. A bv. szervezet a büntetés-végrehajtás feladatainak segítése érdekében más, nem állami szervezetekkel és magánszemélyekkel együttműködik.

(3) A büntetésvégrehajtási testület tagja hivatásának jogszerű teljesítése során az intézkedéseinek a megengedett kényszerítő eszközök alkalmazásával is jogosult érvényt szerezni.

(4) A büntetésvégrehajtási testület tagjai a büntetésvégrehajtási intézet biztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekmények felszámolása érdekében jogosultak és kötelesek a rend fenntartásához, illetőleg helyreállításához szükséges intézkedéseket megtenni.

(5) A büntetésvégrehajtási testület fegyverhasználatának szabályait külön jogszabály állapítja meg.

21. § (1) Az elítélt emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, nem lehet őt kínzásnak alávetni, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódban részesíteni, rajta orvosi kísérletet vagy a beleegyezése nélkül tudományos vizsgálatot vagy kísérletet végezni.

(2) A szabadságvesztés végrehajtása során a neveléshez és a büntetésvégrehajtás rendjéhez szükséges fegyelem érvényesül.

B. Minden lehetséges lépést megtesznek annak érdekében, hogy azonosítsák a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással összefüggő kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés áldozatait; és megfelelő jogorvoslatban részesítsék őket, ideértve a jóvátételt, a kártérítést és szükség esetén az orvosi és pszichológiai segítséget;

Az Alkotmány fent idézett rendelkezésén túl, a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet is garantálja:

21. § (1) Az elítélt emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, nem lehet őt kínzásnak alávetni, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódban részesíteni, rajta orvosi kísérletet vagy a beleegyezése nélkül tudományos vizsgálatot vagy kísérletet végezni.

A Bvtvr. alapján minden elítéltet megillet a panasztétel joga:

36. § (1) Az elítélt jogosult

(...)

g) a büntetés-végrehajtási intézetben és a büntetés-végrehajtástól független szervhez közér-

dekü bejelentés, panasz, kérelem és jognyilatkozat előterjesztésére;

(...)

Ezen felül az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 10/2007. (MK. 130.) IRM utasítás 25. §-a szabályozza az országgyűlési biztosokkal való kapcsolattartást. Az utasítás előírja, hogy az állampolgári jogok országgyűlési biztosa, a kisebbségi jogok országgyűlési biztosa, az adatvédelmi biztos és munkatársai részére a minisztériumi hivatali egység, a minisztériumi szervek, valamint a miniszter irányítása alá tartozó önálló szervezetek épületébe történő belépést korlátozás nélkül biztosítani kell.

C. Képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek a rendőrség, a börtönsermelyzet és más olyan, az állami vagy a magánszektorban dolgozó hivatali személyek számára, akik helyzetüknél fogva ilyen tetteket végrehajthatnak vagy megakadályozhatnak.

Magyarországon nem került ezidáig sor ilyen jellegű képzésekre és jogtudatosság-növelő kampányokra.

A KIZSÁKMÁNYOLÁS VALAMENNYI FORMÁJÁTÓL ÉS AZ EMBERKERESKEDELEMTŐL VALÓ MENTESSÉGHEZ VALÓ JOG

11
ALAPELV

Mindenkinek joga van a vélt vagy valós szexuális irányultságán vagy nemi identitásán alapuló emberkereskedelemmel, eladással és a kizsákmányolás valamennyi formájával, ideértve többek között a szexuális kizsákmányolást, szembeni védelemre. Az emberkereskedelem megelőzésére tett intézkedéseknek figyelembe kell venni azokat a tényezőket, amelyek bizonyos csoportok veszélyeztetettségét növelik, ideértve a vélt vagy valós szexuális irányultságon vagy nemi identitáson, illetve egyéb identitások kifejezésén alapuló egyenlőtlenség és hátrányos megkülönböztetés bizonyos formáit. Ezen intézkedések nem sérthetik az emberkereskedelem által veszélyeztetett személyek emberi jogait.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges megelőző és védő jellegű jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést az emberkereskedelem és a kizsákmányolás minden formája ellen, ideértve többek között az áldozat vélt vagy valós szexuális irányultságán vagy

nemi identitásán alapuló szexuális kizsákmányolást;

A vonatkozó ratifikált nemzetközi jogi és magyar büntetőjogi rendelkezések:

2009. évi CLXI. Törvény: a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermekek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről

2006. évi CII. Törvény: az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

1991. évi LXIV. Törvény: a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény vonatkozó rendelkezései:

Emberkereskedelem

175/B. (1) Aki mást elad, megvásárol, ellenszolgáltatásként átad, vagy átvesz, más személyért elcserél, úgyszintén, aki ennek érdekében toboroz, mást szállít, elszállít, elrejt, másnak megszerez, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,

b) a személyi szabadságától megfosztott személy sérelmére,

c) munkavégzés céljából,

d) fajtalanság vagy közösülés céljából,

e) emberi test tiltott felhasználása céljából,

f) bűnszövetségben vagy

g) üzletszerűen

követik el.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, vagy

b) a (2) bekezdés c)-e) pontjában meghatározott célból

1. erőszakkal vagy fenyegetéssel,

2. megtévesztéssel,

3. a sértett sanyargatásával

követik el.

(4) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) a (2) bekezdés a)-b) pontjában, vagy a (3) bekezdés a) pontjában meghatározott személy sérelmére, a (2) bekezdés c)-e) pontjában meghatározott célból, illetve a (3) bekezdés b) pontja 1-3. alpontjában meghatározott módon, vagy

b) tiltott pornográf felvétel készítése céljából

követik el.

(5) A büntetés öt évtől húsz évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére

a) a (2) bekezdés c)-e) pontjában meghatározott célból,

b) a (3) bekezdés b) pontja 1-3. alpontjában meghatározott módon, vagy

c) tiltott pornográf felvétel készítése céljából

követik el.

(6) Aki emberkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Erőszakos közöszülés

197. § (1) Aki mást erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közöszülésre kényszerít, vagy más védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közöszülésre használja fel, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közöszülésre kényszerített sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be,

b) a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll,

c) a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen közöszülnek.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a (2) bekezdés a) pontja szerinti erőszakos közöszülés a (2) bekezdés b) vagy c) pontja szerint is minősül.

Szemérem elleni erőszak

198. § (1) Aki mást erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalanságra, vagy ennek eltérésére kényszerít, vagy másnak a védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát fajtalanságra használja fel, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalan-
ságra, vagy ennek eltűrésére kényszerített sértett a tizenkettedik életévét nem töltötte be,

b) a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll,

c) a sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen fajtalanokodnak.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a (2) bekezdés a) pontja szerin-
ti szemérem elleni erőszak a (2) bekezdés b) vagy c) pontja szerint is minősül.

Megrontás

201. § (1) Aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel közösül, valamint az a tizennyol-
cadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét meg nem haladott személlyel fajta-
lanokodik, büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött
személyt arra törekszik rábírní, hogy vele közösüljön vagy fajtalanokodjék, büntettet követ el és
három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig, illetőleg egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az
(1), illetőleg a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény sértette az elkövető hozzátarto-
zója, avagy az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll.

202. § (1) Aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra bír rá, hogy mással közösüljön
vagy fajtalanokodjék, büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel bünte-
tetendő.

(2) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött
személyt arra törekszik rábírní, hogy mással közösüljön vagy fajtalanokodjék, büntettet követ el,
és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig, illetőleg egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az
(1), illetőleg a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény sértette az elkövető hozzátarto-
zója, avagy az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll.

202/A. § Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel ellenszolgáltatás fejében közösül
vagy fajtalanokodik, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Tiltott pornográf felvétellel visszaélés

204. § (1) Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf
felvételt megszerez, tart, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel bünte-
tetendő.

(2) Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt
kínál, átad vagy hozzáférhetővé tesz, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel
büntetendő.

(3) Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt
készít, forgalomba hoz, azzal kereskedik, illetőleg ilyen felvételt a nagy nyilvánosság számára
hozzáférhetővé tesz, büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel

büntetendő.

(4) A (3) bekezdés szerint büntetendő, aki pornográf jellegű műsorban tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt vagy személyeket szerepeltet.

(5) Két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a (3)-(4) bekezdésben írt bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(6) Aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt, vagy személyeket pornográf felvételen, avagy pornográf jellegű műsorban való szereplésre felhív, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(7) E § alkalmazásában

a) felvétel: a videó-, film-, vagy fényképfelvétel, illetőleg más módon előállított képfelvétel,

b) pornográf felvétel: az olyan felvétel, amely a nemiséget súlyosan szeméremsertő nyíltsággal, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló módon ábrázolja,

c) pornográf jellegű műsor: a nemiség súlyosan szeméremsertő nyíltsággal, célzatosan a nemi vágy felkeltésére irányuló cselekvéssel való megjelenítése.

Üzletszerű kéjlgés elősegítése

205. § (1) Aki épületet vagy egyéb helyet üzletszerű kéjlgés céljára másnak a rendelkezésére bocsát, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki bordélyházat tart fenn, vezet, vagy annak működéséhez anyagi eszközöket szolgáltat, öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a bordélyházban tizennyolcadik életévét be nem töltött személy folytat üzletszerű kéjlgést.

b)

(4) Aki mást üzletszerű kéjlgésre rábír, az (1) bekezdés szerint büntetendő.

Kitartottság

206. § Aki üzletszerű kéjlgést folytató személlyel egészben vagy részben kitartatja magát, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

Kerítés

207. § (1) Aki haszonszerzés céljából valakit közöskülésre vagy fajtalanásra másnak megszerez, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a kerítés üzletszerű.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a kerítést

a) az elkövető hozzátartozója, avagy nevelése, felügyelete vagy gondozása alatt álló, illetőleg

tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére,

b) megtevesztéssel, erőszakkal avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel

követik el.

(4) Aki a (2) bekezdésben meghatározott kerítés elkövetésében megállapodik, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

B. Biztosítják, hogy ezek az intézkedések nem stigmatizálják a veszélyeztetett személyeket, nem kriminalizálják viselkedésüket és semmilyen más módon nem súlyosbítják a helyzetüket;

A vonatkozó jogszabályi rendelkezések nem tartalmazznak a szexuális irányultságra és nemi identitásra vonatkozó speciális rendelkezéseket. A vonatkozó állami programok és az állami szervek gyakorlata nem tekinti kiemelt célcsoportnak a szexuális és nemi kisebbségeket az emberkereskedelem és a kizsákmányolás elleni küzdelem terén, amely abból a szempontból problémás, hogy nem ismerik el és nem kezelik e csoportok kiemelt veszélyeztetettségét, ugyanakkor nem is teszik ki az érintetteket a stigmatizáció kockázatának.

C. Olyan jogi, oktatási és szociális intézkedéseket, szolgáltatásokat és programokat vezetnek be, amelyek célja a vélt vagy valós szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló emberkereskedelem és a kizsákmányolás, ideértve többek között a szexuális kizsákmányolást, áldozatává válás kockázatát növelő tényezők kezelése. Így fellépnek a társadalmi kirekesztés, a hátrányos megkülönböztetés, a családok vagy közösség általi elutasítás, a gazdasági függetlenség hiánya, a hajléktalanság, az alacsony önértékeléshez vezető diszkriminatív társadalmi hozzáállás, illetve a lakhatáshoz, foglalkoztatáshoz és szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén tapasztalható hátrányos megkülönböztetéstől való védelem hiánya ellen.

A hátrányos megkülönböztetés felszámolása terén tett intézkedésekről ld. a 2. alapelv alatt kifejtetteket. A többi területen ilyen jellegű programokról nincs információ.

12 A MUNKÁHOZ VALÓ JOG

ALAPELV

Mindenkinek joga van a tisztességes és produktív munkához, a méltányos és kielégítő munkafeltételekhez és a munkanélküliség elleni védelemhez, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy felszámolják és megtiltsák a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést a foglalkoztatás területén a köz- és magánszférában egyaránt, ideértve a szakképzést, a munkaerő-toborzást, az előléptetést, az elbocsátást, a munkakörülményeket és a fizetést;

Az Alkotmány biztosítja a munkához való jogot, valamint tiltja a hátrányos megkülönböztetést.

70/B. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a munkához, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához.

(2) Az egyenlő munkáért mindenkinek, bármilyen megkülönböztetés nélkül, egyenlő bérhez van joga.

(3) Minden dolgozónak joga van olyan jövedelemhez, amely megfelel végzett munkája mennyiségének és minőségének.

(4) Mindenkinek joga van a pihenéshez, a szabadidőhöz és a rendszeres fizetett szabadsághoz.

70/E. § (1) A Magyar Köztársaság állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz; öregség, betegség, rokkantság, özvegyesség, árvaság és önhibájukon kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén a megélhetésükhöz szükséges ellátásra jogosultak.

Ezen felül az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény kifejezetten tartalmaz – az általános diszkrimináció-tilalmon túl – speciális rendelkezéseket tartalmaz a foglalkoztatás területére:

21. § Az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét jelenti különösen, ha a munkáltató a munkavállalóval szemben közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést alkalmaz, különösen a következő rendelkezések meghatározásakor, valamint azok alkalmazásakor:

a) a munkához való hozzájutásban, különösen nyilvános álláshirdetésben, a munkára való felvételben, az alkalmazási feltételekben;

b) a foglalkoztatási jogviszony vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesítését megelőző, azt elősegítő eljárással összefüggő rendelkezésben;

c) a foglalkoztatási jogviszony vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesítésében és megszüntetésében;

d) a munkavégzést megelőzően vagy annak folyamán végzett képzéssel kapcsolatosan;

e) a munkafeltételek megállapításában és biztosításában;

f) a foglalkoztatási jogviszony vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony alapján járó juttatások, így különösen a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 142/A. § (3) bekezdésében meghatározott munkabér megállapításában és biztosításában;

- g) a tagsággal vagy részvétellel kapcsolatban a munkavállalók szervezeteiben;
- h) az előmeneteli rendszerben;
- i) a kártérítési, valamint a fegyelmi felelősség érvényesítése során.

22. § (1) Nem jelenti az egyenlő bánásmód követelményének megsértését

a) a munka jellege vagy természete alapján indokolt, az alkalmazásnál számba vehető minden lényeges és jogszerű feltételre alapított arányos megkülönböztetés,

b) a vallási vagy más világnézeti meggyőződésen, illetve nemzeti vagy etnikai hovatartozáson alapuló, a szervezet jellegét alapvetően meghatározó szellemiségből közvetlenül adódó, az adott foglalkozási tevékenység tartalma vagy természete miatt indokolt, arányos és valós foglalkoztatási követelményen alapuló megkülönböztetés.

(2) A 21. § f) pontjának alkalmazása során a 8. § a)-e) pontjaiban meghatározott tulajdonság tekintetében tett közvetlen hátrányos megkülönböztetés minden esetben sérti az egyenlő bánásmód követelményét.

23. § Törvény, törvény felhatalmazása alapján kormányrendelet, illetve kollektív szerződés a munkavállalók meghatározott körére - a foglalkoztatási jogviszonnyal vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonnyal összefüggésben - előnyben részesítési kötelezettséget írhat elő.

A törvény hatálya – így a fenti rendelkezések megtartására vonatkozó kötelezettség – kiterjed mind a köz-, mind a magánszféra szereplőire:

4. § Az egyenlő bánásmód követelményét

- a) a magyar állam,
- b) a helyi és kisebbségi önkormányzatok, ezek szervei,
- c) a hatósági jogkört gyakorló szervezetek,
- d) a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek,
- e) a közalapítványok, köztestületek, valamint munkavállalók és munkáltatók érdekképviseleti szervezetei,
- f) a közszolgáltatást végző szervezetek,
- g) a közoktatási és a felsőoktatási intézmények (a továbbiakban együtt: oktatási intézmény),
- h) a szociális, gyermekvédelmi gondoskodást, valamint gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó személyek és intézmények,
- i) a muzeális intézmények, a könyvtárak, a közművelődési intézmények,
- j) az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárak, a magánnyugdíj pénztárak,
- k) az egészségügyi ellátást nyújtó szolgáltatók,
- l) a pártok, valamint

m) az a)-l) pontok alá nem tartozó költségvetési szervek

jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során (a továbbiakban együtt: jogviszony) kötelesek megtartani.

5. § Az egyenlő bánásmód követelményét a 4. §-ban foglaltakon túl az adott jogviszony tekintetében köteles megtartani,

(...)

d) a munkáltató a foglalkoztatási jogviszony, az utasításadásra jogosult személy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony, illetve az ezekkel közvetlenül összefüggő jogviszonyok tekintetében.

A kedvező törvényi szabályozás ellenére, az LMBT emberek által megélt valóság a foglalkoztatás területén is aggasztó. Az LMBT népesség körében végzett 2007-es kutatás kimutatta, hogy a válaszadók 36%-át érte a munkahelyén diszkrimináció, előítélet, megszégyenítés és/vagy erőszak szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt.

B. Megszüntetik a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló valamennyi hátrányos megkülönböztetést annak érdekében, hogy biztosítsák az egyenlő foglalkoztatási és előrelépési lehetőségeket a közszolgálat valamennyi területén, ideértve a közhivatal viselését a kormányzat valamennyi szintjén, beleértve a rendőrséget és a hadsereget is; valamint megfelelő képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek a diszkriminatív hozzáállással szemben.

Az ötven főnél több embert foglalkoztató költségvetési szervek és a többségi állami tulajdonban álló munkáltatók kötelesek munkahelyi esélyegyenlőségi tervet elfogadni, bár annak pontos tartalmát jogszabály nem határozza meg (Ebkvt. 63. § (4) bekezdés). Ezek a tervek azonban ritkán mennek túl azon, hogy a hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezéseikben utalnak a szexuális irányultságra és a nemi identitásra (gyakran még ez is hiányzik), és nem tartalmaznak olyan konkrét pozitív intézkedéseket, amelyek segítenék az LMBT emberek munkahelyi elfogadását.

Bár elérhetőek olyan képzési programok, amelyek a munkahelyi diszkrimináció felszámolását és a sokszínűség elősegítését támogatják, nagyon kevés cég vesz ezekben részt és e képzések az LMBT embereket érintő kérdéseket csak nagyon alapszinten érintik. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 2006-ban szervezett nagy- és középvállalkozások számára képzést a hátrányos megkülönböztetésről és a társadalmi befogadásról. Az egy évvel később nyilvánosságra hozott jelentésük alapján – a széleskörű felhívás ellenére – csupán a Magyar Posta és a Magyar Telekom vett részt a képzésen. Vannak ugyan általános információs anyagok, amelyek felvilágosítást adnak a diszkrimináció esetén rendelkezésre álló panaszjeljárásokról, így például a 2007-ben Európai Unió pénzből létrehozott Jogpont honlapján elérhető anyagok, de ezek nem kifejezetten a munkavállalás területére vonatkoznak. A munkavállalói jogokra kidolgozott iránymutatások ugyanakkor általában hallgatnak a hátrányos megkülönböztetés problémájáról. Számos állami program és pályázati rendszer kínál támogatást a kiszol-

gáltatott helyzetben élők munkavállalási lehetőségeinek javítására, de ezek a programok a transznmű személyeket nem tekintik kiemelt célcsoportnak.

13 A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSHOZ ÉS EGYÉB SZOCIÁLIS ELLÁTÁSOKHOZ VALÓ JOG

ALAPELV

Mindenki jogosult a társadalombiztosításra és egyéb szociális ellátásokra, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki számára egyenlő hozzáférést biztosítsanak a társadalombiztosításhoz és egyéb szociális szolgáltatásokhoz, ideértve a munkahelyi juttatásokat, a szülői szabadságot, a munkanélküli segélyt, az egészségbiztosítást, az egészségügyi ellátást és juttatásokat (ideértve a nemi identitáshoz kapcsolódó orvosi beavatkozásokat), egyéb társadalombiztosítást, családi juttatásokat, temetkezési juttatásokat, nyugdíjakat, valamint a házastárs vagy partner betegsége vagy halála esetén járó juttatásokat;

Az Alkotmány kimondja:

70/E. § (1) A Magyar Köztársaság állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz; öregség, betegség, rokkantság, özvegyiség, árvaság és önhibájukon kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén a megélhetésükhöz szükséges ellátásra jogosultak.

(2) A Magyar Köztársaság az ellátáshoz való jogot a társadalombiztosítás útján és a szociális intézmények rendszerével valósítja meg.

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény a hátrányos megkülönböztetés tilalmán túl (az általános bemutatást lásd a 2. alapelv A. pontját) kifejezett rendelkezéseket tartalmaz az egészségügy és szociális biztonság területére:

24. § Az egyenlő bánásmód követelményét a szociális biztonsággal összefüggésben érvényesíteni kell különösen

a) a társadalombiztosítási rendszerekből finanszírozott, valamint

b) a szociális, illetve gyermekvédelmi pénzbeli és természetbeni, valamint személyes gondoskodást nyújtó ellátások igénylése és biztosítása során.

25. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményét az egészségügyi ellátással összefüggésben érvényesíteni kell különösen az egészségügyi szolgáltatásnyújtás, ezen belül

- a) a betegségmegelőző programokban és a szűrővizsgálatokon való részvétel,
- b) a gyógyító-megelőző ellátás,
- c) a tartózkodás céljára szolgáló helyiségek használata,
- d) az élelmezési és egyéb szükségletek kielégítése során.

(2) Törvény, illetőleg törvény felhatalmazása alapján kormányrendelet e törvény rendelkezéseivel összhangban az egészségi állapot vagy fogyatékoság, illetve a 8. §-ban meghatározott tulajdonság alapján a társadalom egyes csoportjai részére a szociális és az egészségügyi ellátórendszer keretein belül többletjuttatásokat állapíthat meg.

B. Biztosítják, hogy a gyermekek semmilyen hátrányos megkülönböztetést ne szenvedjenek a társadalombiztosítási rendszer vagy a szociális és jóléti juttatások területén, saját vagy bármely családtagjuk szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt;

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény vonatkozó rendelkezéseit lásd az A. pont alatt.

A bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló 2009. évi XIX. törvény szerint a szociális és jóléti juttatások területén nem tehető különbségtétel a szülők szexuális irányultsága szerint:

3. § (1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy e törvény a rendelkezés alkalmazását nem zárja ki, megfelelően alkalmazni kell

- a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra,
- b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra,
- c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára,
- d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették,
- e) a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és
- f) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra.

C. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak érdekében, hogy szexuális irányultságon vagy nemi identitásán alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen biztosítsák a hozzáférést a szegénység mérséklését célzó stratégiákhoz és programokhoz.

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény általános – a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést – rendelkezései (lásd a 2. alapelv A. pontját) e téren is alkalmazandók.

Magyarországon nincsenek olyan programok vagy stratégiák, amelyek kifejezetten a szexuális és nemi kisebbségek szegénységének mérséklését céloznák, csak általános prevenció programok léteznek.

14 A MEGFELELŐ ÉLETSZÍNVONALHOZ VALÓ JOG

ALAPELV

Mindenkinek joga van a megfelelő életszínvonalhoz, ideértve a megfelelő táplálkozást, ivóvizet, csatornázást és ruházatot, valamint életkörülményei folyamatos javulásához, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki számára biztosítsák az egyenlő hozzáférést a megfelelő táplálkozáshoz, ivóvízhez, csatornázáshoz és ruházathoz.

Az Alkotmány kimondja:

70/E. § (1) A Magyar Köztársaság állampolgárainak joguk van a szociális biztonsághoz; öreg-ség, betegség, rokkantság, özvegység, árvaság és önhibájukon kívül bekövetkezett munkanél-küliség esetén a megélhetésükhöz szükséges ellátásra jogosultak.

(2) A Magyar Köztársaság az ellátáshoz való jogot a társadalombiztosítás útján és a szociális intézmények rendszerével valósítja meg.

Az Alkotmánybíróság a 32/1998. (VI. 25.) AB határozatában megállapította, hogy „az Alkotmány 70/E. §-ában meghatározott szociális biztonsághoz való jog a szociális ellátások összessége által nyújtandó olyan megélhetési minimum állami biztosítást tartalmazza, amely elengedhetetlen az emberi méltósághoz való jog megvalósulásához.”

A MEGFELELŐ LAKHATÁSHOZ VALÓ JOG **15**

ALAPELV

Mindenkinek joga van a megfelelő lakhatáshoz, ideértve a kilakoltatástól való védelmet, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy mindenki számára biztosítsák a hozzáférést az anyagi lehetőségeinek megfelelő, lakható, megközelíthető, kulturálisan megfelelő és biztonságos lakhatáshoz, ideértve a menedékházakat és egyéb alkalmi szállásokat; illetve biztosítsák a fenti lakhatás tartósságát, tekintet nélkül a szexuális irányultságra, nemi identitásra vagy családi állapotra;

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést tiltó általános rendelkezésein túl (lásd a 2. alapelv A. pontját) kifejezetten tartalmaz rendelkezéseket a lakhatás területére:

26. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen a 8. §-ban meghatározott tulajdonságok szerint egyes személyeket

a) közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetéssel sújtani a lakhatást segítő állami vagy önkormányzati támogatások, kedvezmények vagy kamattámogatás nyújtásával kapcsolatosan,

b) hátrányos helyzetbe hozni az állami vagy önkormányzati tulajdonú lakások és építési telkek értékesítése vagy bérbeadása feltételeinek meghatározása során.

(2) A használatbavételi és egyéb építési hatósági engedély kiadásának megtagadása, illetve feltételhez kötése sem közvetlenül, sem közvetve nem alapulhat a 8. §-ban meghatározott tulajdonságokon.

(3) A lakáshoz jutási feltételek meghatározása nem irányulhat arra, hogy a 8. §-ban meghatározott tulajdonságok szerint egyes csoportok valamely településen, illetve településrészen mesterségesen, nem a csoport önkéntes elhatározása alapján elkülönüljenek.

Az Alkotmány nem tartalmazza a lakhatáshoz való jogot. Az Alkotmánybíróság a 42/2000. (XI. 8.) AB határozatában fejtette ki a jog tartalmára vonatkozó álláspontját:

Az Alkotmány 70/E. § (1) bekezdése szerinti szociális biztonsághoz való jog a szociális ellátások összessége által nyújtandó megélhetési minimum állami biztosítását tartalmazza. A megélhetési minimum garantálásából konkrétan meghatározott részjogok, – így a “lakhatáshoz való jog” – mint alkotmányos alapjogok nem vezethetők le. E tekintetben az állam kötelezettsége és ebből következően a felelőssége nem állapítható meg.

Az Alkotmány 70/E. § (2) bekezdése alapján az állam a polgárok megélhetéséhez szükséges ellátásra való jogának realizálása érdekében társadalombiztosítási és szociális intézményi rendszert köteles létrehozni, fenntartani és működtetni. A megélhetési minimumot biztosító szociális ellátások rendszerének kialakításakor alapvető alkotmányi követelmény az emberi élet és méltóság védelme. Ennek megfelelően az állam köteles az emberi lét alapvető feltételeiről – így hajléktalanság esetén az emberi életet közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet elhárításához szállásról – gondoskodni.

B. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést az olyan kilakoltatások betiltására, amelyek nincsenek összhangban az államok emberi jogi kötelezettségeivel; és biztosítják, hogy szexuális irányultságon, nemi identitáson vagy családi állapoton alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen bármely olyan személy rendelkezésére álljanak a megfelelő és hatékony jogi vagy egyéb jogorvoslati lehetőségek, aki azt állítja, hogy az erőszakos kilakoltatás elleni védelemhez való jogát megsértették vagy ennek bekövetkezése fenyeget, ideértve az elköltözéshez való jogot, amely magában foglalja az azonos vagy jobb minőségű földterületre és megfelelő lakhatási körülmények közé költözést;

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény határozza meg a kilakoltatás végrehajtását és az igénybe vehető jogorvoslatokat:

183. § (1) A bíróság az önkényesen elfoglalt lakás kiürítését - végrehajtható okirat kiállítása nélkül - nemperes eljárás során hozott végzésben rendeli el. E végzés elleni fellebbezésnek nincs halasztó hatálya.

(2) Az önkényesen elfoglalt lakás kiürítése iránti kérelmet az ingatlan fekvése szerinti helyi bírósághoz kell benyújtani. A kérelemben meg kell jelölni

a) a kérelmező adatait és rövid úton történő értesítésének módját,

b) az ingatlan pontos címét,

c) az ingatlan tulajdonosának adatait,

d) a lakás elfoglalása előtt ki és milyen jogcímen lakott a lakásban,

e) a lakásban tartózkodó személyek adatait, az ott tartózkodó személyek számát és azt, hogy van-e köztük kiskorú,

f) a kért intézkedést [183. § (1) bek.],

g) annak a helyiségnek vagy raktárnak a megjelölését, ahol a kérelmező a kötelezett ingóságainak - a kötelezett költségére és veszélyére történő - elhelyezéséről gondoskodik.

(3) Ha a kérelem megfelel a (2) bekezdésben foglaltaknak, a bíróság a kérelem beérkezését követő 5 munkanapon belül meghozza az (1) bekezdés szerinti végzést. A végzésben a bíróság a végrehajtót arra hívja fel, hogy a végrehajtási költségek előlegezését követő 3 munkanapon belül foganatosítsa a lakás kiürítését, és az eljárás időpontjáról értesítse az illetékes rendőri szerv vezetőjét, kiskorú személy érintettsége esetén pedig az illetékes gyámhatóságot is.

(4) A bíróság a végzést haladéktalanul kézbesíti a kérelmezőnek és a végrehajtónak.

(5) A végrehajtó rendőr vagy tanú jelenlétében a helyszínen kézbesíti a végzést a lakásban tartózkodó nagykorú személynek, és felhívja őt, hogy a lakásban tartózkodó valamennyi személlyel együtt a lakást az ingóságoktól kiürítve 2 napon belül hagyja el.

(6) Ha a lakásban a helyszíni eljárás időpontjában nem tartózkodik senki, vagy ott csak kiskorú személy található, a végrehajtó a bíróság végzését és a helyszíni eljárásáról készített jegyzőkönyvet kifüggeszti a lakás ajtajára.

(7) A végrehajtó szükség esetén - a rendőrség közreműködésével - a 2 nap elteltével a helyszínen ellenőrzi a teljesítést és foganatosítja a lakás kiürítését. A helyszíni eljárás kiskorú személy érintettsége esetén a gyámhatóság képviselője is részt vesz.

(8) Ha a második helyszíni eljárás alkalmával a lakásban nem tartózkodik senki, vagy ott csak kiskorú személy található, a lakásban lévő ingóságokat a végrehajtó elszállíttatja a kérelmező által megjelölt raktárba, a lakásban tartózkodó kiskorú személyeket pedig átadja a gyámhatóság képviselőjének, aki intézkedik ideiglenes elhelyezésük iránt.

(9) A (8) bekezdésben foglalt esetben a végrehajtó a lakás ajtajára kifüggeszti a helyszíni eljárásáról készített jegyzőkönyvet, és abban megjelöli az ingóságok átvételének helyét, valamint azt, hogy a lakásban talált kiskorú személyeket melyik gyámhatóság részére adta át. Az ingóságok kezelésére a 182. § (2) és (3) bekezdését kell megfelelően alkalmazni.

183/A. § (1) A bérbeadó a határozott időre kötött lakás és más - nem lakás céljára szolgáló - helyiségbérelti szerződés esetén a meghatározott idő lejártát követő 60 napon belül kérheti a 183. §-ban meghatározott rendelkezések alkalmazását, ha a kérelem benyújtásával egyidejűleg igazolja, hogy a bérelti szerződésben meghatározott idő eltelt. A kiürítés iránti kérelem benyújtására nyitva álló határidő jogvesztő.

(2) Az (1) bekezdés szerinti eljárás során is alkalmazni kell a 182/A. § rendelkezéseit azzal, hogy az ingatlan a kiürítés elhalasztása szempontjából nem minősül önkényesen elfoglalt lakásnak.

184. § A 183. § a fizető-vendéglátás keretében használatba adott és más kereskedelmi szálláshely (szálloda, turistaház stb.) kiürítésére is irányadó.

C. Egyenlő jogokat biztosítanak a lakás tulajdonlására és öröklésére szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen;

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény értelmében tiltott a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés a lakás tulajdonhoz való hozzájutás területén (lásd még az A. pontot, valamint a 2. alapelv A. pontját).

Az öröklés alapvető szabályait a Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. törvény) Ötödik Része rögzíti. A bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló 2009. évi XIX. törvény szerint az öröklés területén nem tehető különbség a felek szexuális irányultsága alapján:

3. § (1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy e törvény a rendelkezés alkalmazását nem zárja ki, megfelelően alkalmazni kell

a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra,

b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra,

c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára,

d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették,

e) a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és

f) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra.

(2) A bejegyzett élettársakra a házastársak által történő közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatóak. A bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet nem keletkeztet.

(3) A házastársak névviselésére vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatóak a bejegyzett élettársakra. Bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése esetén a bejegyzett élettárs volt férje nevét a házasságra utaló toldással nem viselheti tovább, és ez a joga akkor sem éled fel, ha a bejegyzett élettársi kapcsolata megszűnt. Ha a leendő bejegyzett élettárs a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését megelőzően házassági névként volt férje nevét vagy családi nevét viseli a házasságra utaló toldással, és házassági nevét nem módosítja másik házassági névviselési formára, a születési családi nevének viselésére jogosult.

(4) Az emberi reprodukcióra irányuló, külön törvény szerinti eljárásoknak a házastársakra vonatkozó rendelkezései a bejegyzett élettársakra nem alkalmazhatóak.

(5) Ha e törvény a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat fennállásához, illetve a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnéséhez nem állapít meg eltérő jogkövetkezményt, továbbá ha a jogosultság vagy a kötelezettség az özvegyet és az özvegy bejegyzett élettársat megkülönböztetés nélkül megilleti vagy terheli, a családi állapotra vonatkozó nyilatkozat csak olyan formában követhető meg, hogy a „házas” és „bejegyzett élettárs”, az „özvegy” és az „özvegy bejegyzett élettárs”, illetve az „elvált” és az „elvált bejegyzett élettárs” megjelölés együtt szerepeljen.

(6) A családi állapotra vonatkozó adatot tartalmazó nyilvántartásban - az anyakönyvi nyilvántartás, valamint a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás kivételével - a családi állapotot úgy kell feltüntetni, hogy a „házas” és a „bejegyzett élettárs”, az „özvegy” és az „özvegy bejegyzett élettárs”, illetve az „elvált” és az „elvált bejegyzett élettárs” megjelölés együtt szerepeljen.

D. Szociális programokat, köztük támogató programokat szerveznek az olyan tényezők kezelésére, amelyek miatt bizonyos személyek, különösen a fiatalok és a gyermekek, szexuális irányultságukból vagy nemi identitásukból következően nagyobb mértékben ki vannak téve a hajléktalanná válás veszélyének, ideértve a társadalmi kirekesztést, a családon belüli és egyéb erőszakot, a hátrányos megkülönböztetést, az anyagi függetlenség hiányát, a család vagy közösség általi elutasítást; valamint elősegítik közösségi támogató és biztonsági hálózatok működését;

Magyarországon nincsenek olyan programok, amelyek kifejezetten az LGBT személyek hajléktalanságának és társadalmi kirekesztődésének megelőzését céloznák. Az Európai Uniói forrásból finanszírozott (TÁMOP 5.3.3.), a hajléktalan emberek társadalmi integrációját célzó programok nem nevesítették célcsoportként az LGBT közösséghez tartozókat.

E. Képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek annak biztosítására, hogy minden érintett szerv tudatában legyen és figyelembe vegye a szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt hajléktalanság vagy társadalmi hátrány veszélyének kitétt személyek igényeit.

Magyarországon nem szerveztek ilyen jellegű képzéseket és tudatosságnövelő programokat.

AZ OKTATÁSHOZ VALÓ JOG

16
ALAPELV

Mindenkinek joga van az oktatáshoz szexuális irányultságán és nemi identitásán alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen, illetve ezeket figyelembe véve.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak érdekében, hogy biztosítsák az oktatáshoz való egyenlő hozzáférést és az oktatási rendszeren belül minden diákkal, tanárral és egyéb személyzettel való egyenlő bánásmódot, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen;

Az Alkotmány kimondja:

70/A. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) Az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

(3) A Magyar Köztársaság a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti.

70/F. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja az állampolgárok számára a művelődéshez való jogot.

(2) A Magyar Köztársaság ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező általános iskolával, képességei alapján mindenki számára hozzáférhető közép- és felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatásával valósítja meg.

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény az általános rendelkezéseken túl (lásd 2. alapelv A. pont) részletesen szabályozza az oktatás területét:

27. § (1) Az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre,

a) amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik, vagy

b) amelynek megszervezéséhez az állam

ba) közvetlen normatív költségvetési támogatást nyújt, vagy

bb) közvetve - így különösen közterhek elengedése, elszámolása vagy adójóváírás útján - hozzájárul (a továbbiakban együtt: oktatás).

(2) Az egyenlő bánásmód követelményét az (1) bekezdésben meghatározott oktatással összefüggésben érvényesíteni kell különösen

a) az oktatásba történő bekapcsolódás feltételeinek meghatározása, a felvételi kérelmek elbírálása,

b) az oktatás követelményeinek megállapítása és a követelménytámasztás,

c) a teljesítmények értékelése,

d) az oktatáshoz kapcsolódó szolgáltatások biztosítása és igénybevétele,

e) az oktatással összefüggő juttatásokhoz való hozzáférés,

f) a kollégiumi elhelyezés és ellátás,

g) az oktatásban megszerezhető tanúsítványok, bizonyítványok, oklevelek kiadása,

h) a pályaválasztási tanácsadáshoz való hozzáférés, valamint

i) az oktatásban való részvétellel összefüggő jogviszony megszüntetése során.

(3) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen valamely személy vagy csoport

a) jogellenes elkülönítése egy oktatási intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban vagy csoportban,

b) olyan nevelésre, oktatásra való korlátozása, olyan nevelési, oktatási rendszer vagy intézmény létesítése, fenntartása, amelynek színvonala nem éri el a kiadott szakmai követelményekben meghatározottakat, illetve nem felel meg a szakmai szabályoknak, és mindezek következtében nem biztosítja a tanulmányok folytatásához, az állami vizsgák letételéhez szükséges, az általában elvárható felkészítés és felkészülés lehetőségét.

(4) Az oktatási intézményekben nem működhetnek olyan szakkörök, diákkörök és egyéb tanuló, hallgatói, szülői vagy más szervezetek, amelyek célja más személyek vagy csoportok lejáratása, megbélyegzése vagy kirekesztése.

28. § (1) Nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét, ha az oktatást csak az egyik nembeli tanulók részére szervezik meg, feltéve, hogy az oktatásban való részvétel önkéntes, továbbá emiatt az oktatásban résztvevőket semmilyen hátrány nem éri.

(2) Nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét, ha

a) közoktatási intézményben a szülők kezdeményezésére és önkéntes választása szerint,

b) felsőoktatási intézményben a hallgatók önkéntes részvétele alapján

olyan vallási vagy más világnézeti meggyőződésen alapuló, továbbá kisebbségi vagy nemzetiségi oktatást szerveznek, amelynek célja vagy tanrendje indokolja elkülönült osztályok vagy csoportok alakítását; feltéve, hogy emiatt az oktatásban résztvevőket semmilyen hátrány nem éri, továbbá ha az oktatás megfelel az állam által jóváhagyott, államilag előírt, illetve államilag támogatott követelményeknek.

(3) A 27. § (2) bekezdésének a) pontjától a nyelvi vagy kulturális önazonosság megőrzését szolgáló, illetve egyházi, kisebbségi vagy nemzetiségi oktatási intézmény tekintetében jogszabály eltérően rendelkezhet.

29. § Törvény vagy törvény felhatalmazása alapján megalkotott kormányrendelet az iskola-rendszeren belüli, valamint az iskolarendszeren kívüli oktatásban részt vevők meghatározott körére - az oktatással, képzéssel összefüggésben - előnyben részesítési kötelezettséget írhat elő.

B. Biztosítják, hogy az oktatás minden egyes diák személyiségének, tehetségének, mentális és fizikai képességeinek legteljesebb mértékben való fejlesztését szolgálja, és figyelembe vegye minden diák szükségleteit, bármely szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkezzen;

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény kimondja:

10. § (1) A gyermeknek, a tanulónak joga, hogy nevelési, illetőleg nevelési-oktatási intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék és oktassák, óvodai életrendjét, iskolai tanulmányi rendjét pihenőidő, szabadidő, testmozgás beépítésével, sportolási, étkezési lehetőség biztosításával életkorának és fejlettségének megfelelően alakítsák ki.

(2) A gyermek, illetve a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vethető alá testi fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak.

(3) A gyermeknek, tanulónak joga, hogy

a) képességeinek, érdeklődésének, adottságainak megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön, képességeihez mértén tovább tanuljon, illetve alapfokú művészetoktatásban vegyen részt tehetségének felismerése és fejlesztése érdekében;

b) nemzeti, illetőleg etnikai hovatartozásának megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön;

c) részére az állami és helyi önkormányzati iskola egész pedagógiai programjában és tevékenységében a tanítás során a tájékoztatás nyújtása és az ismeretek közlése tárgyilagosan és többoldalú módon történjék;

d) nem állami, nem önkormányzati nevelési-oktatási intézményben vegye igénybe az óvodai, iskolai, kollégiumi ellátást, továbbá, hogy az állami, illetve önkormányzati nevelési-oktatási intézményben hit- és vallásoktatásban vegyen részt;

e) személyiségi jogait, így különösen személyiségének szabad kibontakoztatásához való jogát, önrendelkezési jogát, cselekvési szabadságát, családi élethez és magánélethez való jogát az óvoda, az iskola, illetve a kollégium tiszteletben tartsa, e jogának gyakorlása azonban nem korlátozható másokat e jogainak érvényesítésében, továbbá nem veszélyeztetheti a saját és társai, a nevelési-oktatási intézmény alkalmazottai egészségét, testi épségét, illetve a művelődéshez való jog érvényesítéséhez szükséges feltételek megteremtését, fenntartását;

f) állapotának, személyes adottságának megfelelő megkülönböztetett ellátásban - különleges gondozásban, rehabilitációs célú ellátásban - részesüljön, s életkorától függetlenül a pedagógiai szakszolgálat intézményéhez forduljon segítségért;

g) az oktatási jogok biztosához forduljon.

(4) A gyermek, tanuló joga, hogy a nevelési-oktatási intézményben, családjá anyagi helyzetétől függően, kérelmére ingyenes vagy kedvezményes étkezésben, tanszerellátásban részesüljön, továbbá, hogy részben vagy egészben mentesüljön az e törvényben meghatározott, a gyermekeket, tanulókat terhelő költségek megfizetése alól, vagy engedélyt kapjon a fizetési kötelezettség teljesítésének halasztására vagy a részletekben való fizetésre.

C. Biztosítják, hogy az oktatás az emberi jogok iránti tisztelet, valamint minden egyes diák szülei és családja, kulturális identitása, anyanyelve és értékrendszere iránti tisztelet fejlesztését szolgálja, a megértés, béke, tolerancia és egyenlőség jegyében, a különböző szexuális irányultságok és nemi identitások figyelembe vételével és tiszteletben tartásával;

Lásd a B. pont alatt kifejtetteket.

D. Biztosítják, hogy az oktatás módszerei, tananyaga és eszközei elősegítsék többek közt a különböző szexuális irányultságok és nemi identitások iránti megértés és tisztelet növelését, ideértve az e csoportokhoz tartozó diákok, szülők és családtagok szükségleteit;

A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Kormányrendelet szerint

A Nat szellemiségét a Magyar Köztársaság Alkotmánya, a magyar törvények, kiemelten a közoktatásról szóló törvény, valamint az emberi jogokról, a gyermek jogairól, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogokról, a nemek közötti egyenlőségről szóló nemzetközi dekrétumok és magyar jogforrások határozzák meg. A Nat olyan iskola működését segíti megvalósítani, amelyben a

demokratizmus, a humanizmus, az egyén tisztelete, a lelkiismereti szabadság, a személyiség fejlődése, az alapvető közösségek (család, nemzet, az európai nemzetek közössége, az emberiség) együttműködésének kibontakoztatása, a népek, nemzetek, nemzetiségi, etnikai csoportok és a nemek egyenlősége, a szolidaritás és a tolerancia értékei alapján szerveződnek a tanítási-tanulási folyamatok. A Nat olyan iskolarendszert kíván erősíteni, amely az esélyegyenlőség megvalósulását segíti. (II. rész)

- E. Biztosítják, hogy a törvények és állami politikák megfelelő védelmet nyújtsanak a különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező diákok, tanárok és egyéb személyzet számára az iskolai kirekesztés és erőszak minden formája ellen, ideértve a megfélemlítést és a zaklatást;**

Az egyenlő bánásmódról szóló törvény kifejezetten tiltja – többek között az iskolán belüli – jogellenes elkülönítést:

10. § (2) Jogellenes elkülönítésnek minősül az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától - anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné - elkülönít.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény kimondja:

41. § (5) A nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről, a tanuló- és gyermekbaleseteket előidéző okok feltárásáról és megszüntetéséről, a gyermekek, tanulók rendszeres egészségügyi vizsgálatának megszervezéséről, ennek keretében különösen, hogy az óvodába járó gyermek, valamint a tankötelezettség végéig az általános iskolába, középiskolába, szakiskolába járó tanuló évenként legalább egyszer fogászati, szemészeti és belgyógyászati vizsgálaton vegyen részt.

- F. Biztosítják, hogy a fenti kirekesztést és erőszakot elszenvedő diákok védelmük érdekében ne kerüljenek elkülönítésre vagy marginalizált helyzetbe, és mindenek felett álló érdekük megállapítása és tiszteletben tartása az ő részvételükkel történjék;**

A zaklatás vagy a kirekesztés áldozatainak az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény biztosít védelmet és jogorvoslatot:

10. § (3) Megtorlásnak minősül az a magatartás, amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt kifogást emelő, eljárást indító vagy az eljárásban közreműködő személlyel szemben ezzel összefüggésben jogsérelmet okoz, jogsérelem okozására irányul vagy azzal fenyeget.

- G. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy az oktatási intézményekben a fegyelmezési módszerek tiszteletben tartsák a diákok emberi méltóságát, és ne különböztessék meg hátrányosan vagy büntessék a diákokat szexuális irányultságuk, nemi identitásuk vagy ezek kifejezése miatt;**

Lásd az A. pontban leírtakat.

H. Biztosítják, hogy mindenki hozzáférjen az élethosszig tartó tanulási lehetőségéhez és forrásaihoz, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen, ideértve azokat a felnőtteket, akik ezen okok miatt korábban hátrányos megkülönböztetést szenvedtek el az oktatási rendszerben.

Lásd az A. pontban leírtakat.

17 ALAPELV

AZ ELÉRHETŐ LEGMAGASABB SZINTŰ EGÉSZSÉGHEZ VALÓ JOG

Mindenkinek joga van az elérhető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez, szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen. A szexuális és reprodukzív egészség ennek a jognak alapvető eleme.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak érdekében, hogy biztosítsák az elérhető legmagasabb szintű egészséghez való jogot, szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen;

Az Alkotmány kimondja:

70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.

A hátrányos megkülönböztetés általános tilalmán túl (lásd a 2. alapelv A. pontját), az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény külön rendelkezéseket tartalmaz a szociális ellátásokra és az egészségügyre:

24. § Az egyenlő bánásmód követelményét a szociális biztonsággal összefüggésben érvényesíteni kell különösen

a) a társadalombiztosítási rendszerekből finanszírozott, valamint

b) a szociális, illetve gyermekvédelmi pénzbeli és természetbeni, valamint személyes gondoskodást nyújtó ellátások igénylése és biztosítása során.

25. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményét az egészségügyi ellátással összefüggésben érvényesíteni kell különösen az egészségügyi szolgáltatásnyújtás, ezen belül

- a) a betegségmegelőző programokban és a szűrővizsgálatokon való részvétel,
- b) a gyógyító-megelőző ellátás,
- c) a tartózkodás céljára szolgáló helyiségek használata,
- d) az élelmezési és egyéb szükségletek kielégítése

során.

(2) Törvény, illetőleg törvény felhatalmazása alapján kormányrendelet e törvény rendelkezéseivel összhangban az egészségi állapot vagy fogyatékoság, illetve a 8. §-ban meghatározott tulajdonság alapján a társadalom egyes csoportjai részére a szociális és az egészségügyi ellátórendszer keretein belül többletjuttatásokat állapíthat meg.

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény ezen felül szintén tartalmazza a hátrányos megkülönböztetés tilalmát:

7. § (1) Minden betegnek joga van - jogszabályban meghatározott keretek között - az egészségi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő egészségügyi ellátáshoz.

(2) Megfelelő az ellátás, ha az az adott egészségügyi szolgáltatásra vonatkozó szakmai és etikai szabályok, illetve irányelvek megtartásával történik.

B. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy mindenki számára elérhetőek legyenek az egészségügyi intézmények, termékek és szolgáltatások, ideértve a szexuális és reprodukatív egészséghez kapcsolódó termékeket és szolgáltatásokat; valamint, hogy szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen mindenki hozzáférjen saját egészségügyi adataihoz;

Annak ellenére, hogy az egyenlő bánásmód követelményét a 2003. évi CXXV. törvény az egészségügyi ellátásra is kiterjeszti és kikényszeríthetőnek ismeri el, a reprodukatív eljáráshoz való hozzáférés terén a törvény továbbra is hátrányosan megkülönbözteti a leszbikus párokat.

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény kimondja:

167. § (1) Reprodukciós eljárás házastársi vagy különműek közötti élettársi kapcsolatban álló személyeknél végezhető el, amennyiben bármely félnél fennálló egészségi ok (meddőség) következtében a kapcsolatból természetes úton nagy valószínűséggel egészséges gyermek nem származhat. (...)

(4) Egyedülálló nő esetében a reprodukciós eljárás akkor végezhető el, amennyiben a nő életkora vagy egészségi állapota (meddőség) következtében gyermeket természetes úton nagy valószínűséggel nem vállalhat.

Az emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárások végzésére vonatkozó, valamint az ivarsejtekkel és embriókkal való rendelkezésre és azok fagyasztva tárolására vonatkozó részletes szabályokról szóló 30/1998. (VI. 24.) NM rendelet tovább részletezi a reprodukciós eljárásokhoz való hozzáférés szabályait:

1. § (1) Az Eütv. 166. § (1) bekezdés a)-d) pontjai és f) pontja szerinti emberi reprodukcióra irányuló különleges eljárás (a továbbiakban: reprodukciós eljárás) házastársi vagy különmeműek közötti élettársi kapcsolatban álló személyeknél, illetve az Eütv. 165. §-ának c) pontja szerinti egyedülállóná vált nőnél (a továbbiakban: kérelmező) akkor végezhető el, ha
- a) legalább két egymástól független - a meddőség tényének és okának megállapításához szükséges orvosi vizsgálatokon alapuló - szakorvosi szakvélemény alátámasztja, hogy a valamelyik félnél vagy mindkét félnél együttesen fennálló egészségi ok(ok) következtében a kapcsolatból természetes úton nagy valószínűséggel egészséges gyermek nem származhat,
- b) a nő a reprodukciós kor felső határát nem érte el,
- c) a kérelmezők nem állnak egymással olyan rokoni kapcsolatban, amely a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:12. § (1) bekezdés a) és b) pontja szerint a házasságot érvénytelenné teszi, és ezt írásbeli nyilatkozatukkal alátámasztják,
- d) a kérelmezők hitelt érdemlően igazolják
- da) a meddőség kezelésére irányuló egyéb módszerek eredménytelenségét, és
- db) a (2) bekezdésben foglalt kizáró okok nem állnak fenn,
- e) a 2. § (4) bekezdés szerinti feltétel teljesül,
- f) valamennyi feltétel együttes fennállása esetén az alkalmazott eljárással orvosilag megalapozott esélye van egészséges gyermek fogamzásának és megszületésének, (...)
- 1/A. § Az Eütv. 165. §-ának d) pontja szerinti egyedülálló nő esetében (a továbbiakban szintén: kérelmező), amennyiben
- a) egészségi állapota (meddőség), vagy
- b) életkora
- következtében gyermeket természetes úton nagy valószínűséggel nem vállalhat, az egészségi állapota által indokolt, az Eütv. 166. §-a (1) bekezdésének b)-d) és f) pontja szerinti reprodukciós eljárás végezhető el.
- 1/B. § Az 1/A. § a) pontja szerinti esetben akkor végezhető el a reprodukciós beavatkozás, ha
- a) legalább két egymástól független - a meddőség tényének és okának megállapításához szükséges orvosi vizsgálatokon alapuló - szakorvosi szakvélemény alátámasztja, hogy a kérelmezőnél fennálló egészségi ok(ok) következtében a kérelmező természetes úton nagy valószínűséggel egészséges gyermeket nem vállalhat, és
- b) az 1. § (1) bekezdésének b) és d)-g) pontjában, valamint az 1. § (5) bekezdésének a) pontjában és ba) alpontjában foglalt feltételek fennállnak.

1/C. § Az 1/A. § b) pontja szerinti esetben akkor végezhető el a reprodukciós beavatkozás, ha

a) a kérelmező életkora miatt természetes úton gyermeket nagy valószínűséggel nem vállalhat, és

b) az 1. § (1) bekezdés db) alpontjában, f) és g) pontjában, valamint az 1. § (5) bekezdésének a) pontjában és ba) alpontjában foglalt feltételek fennállnak, és

c) a reprodukciós eljárás elvégzésének indokoltságát két (a beavatkozást végző orvos, illetőleg orvoscsoporthoz tagja, valamint egy, a beavatkozásban részt nem vevő) szülész-nőgyógyász szak-képzettségű szakorvos egybehangzó véleménye, illetve ajánlása alátámasztja.

C. Biztosítják, hogy az egészségügyi intézmények, termékek és szolgáltatások úgy legyenek kialakítva, hogy azok mindenkinek az egészségi állapotát javítsák, és mindenkinek a szükségleteit figyelembe vegyék, szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen, de ezeket figyelembe véve; illetve biztosítják, hogy az ilyen adatokat tartalmazó orvosi nyilvántartásokat bizalmasan kezeljék;

A hátrányos megkülönböztetés tilalmára lásd az A. pontban leírtakat.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény kimondja:

2. § 2. különleges adat:

a) a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselési szervezeti tagságra,

b) az egészségi állapotról, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre vonatkozó adat, valamint a bűnügyi személyes adat;

A különleges adatok kezeléséről a törvény külön rendelkezik.

3. § (2) Különleges adat akkor kezelhető, ha

a) az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul, vagy

b) a 2. § 2. a) pontjában foglalt adatok esetében, az nemzetközi egyezményen alapul, vagy Alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében törvény elrendeli;

c) egyéb esetekben azt törvény elrendeli.

D. Programokat fejlesztenek ki és vezetnek be a hátrányos megkülönböztetés, az előítélet és egyéb olyan társadalmi tényezők kezelésére, amelyek szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt alááshatják a személyek egészségét;

Magyarországon nem elérhetőek jelenleg ilyen jellegű programok.

E. Biztosítják, hogy mindenki megfelelő tájékoztatást és döntési jogot kapjon saját orvosi kezelését és ellátását illetően, a tájékozott beleegyezés elve alapján, szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen;

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény kimondja:

13. § (1) A beteg jogosult a számára egyéniesített formában megadott teljes körű tájékoztatásra.
- (2) A betegnek joga van arra, hogy részletes tájékoztatást kapjon
- a) egészségi állapotáról, beleértve ennek orvosi megítélését is,
 - b) a javasolt vizsgálatokról, beavatkozásokról,
 - c) a javasolt vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének, illetve elmaradásának lehetséges előnyeiről és kockázatairól,
 - d) a vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének tervezett időpontjairól,
 - e) döntési jogáról a javasolt vizsgálatok, beavatkozások tekintetében,
 - f) a lehetséges alternatív eljárásokról, módszerekről,
 - g) az ellátás folyamatáról és várható kimeneteléről,
 - h) a további ellátásokról, valamint
 - i) a javasolt életmódról.
- (3) A betegnek joga van a tájékoztatás során és azt követően további kérdésre.
- (4) A betegnek joga van megismerni ellátása során az egyes vizsgálatok, beavatkozások elvégzését követően azok eredményét, esetleges sikertelenségét, illetve a várttól eltérő eredményt és annak okait.
- (5) A cselekvőképtelen és korlátozottan cselekvőképes betegnek is joga van a korának és pszichés állapotának megfelelő tájékoztatáshoz.
- (6) A betegnek joga van megismerni az ellátásában közvetlenül közreműködő személyek nevét, szakképesítését és beosztását.
- (7) A tájékoztatáshoz fűződő jogok gyakorlásához szükséges feltételeket a fenntartó biztosítja.
- (8) A betegnek joga van arra, hogy számára érthető módon kapjon tájékoztatást, figyelemmel életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, e tekintetben megfogalmazott kívánására, valamint arra, hogy a tájékoztatáshoz szükség esetén és lehetőség szerint tolmácsot vagy jeltolmácsot biztosítsanak.
- (9) Az orvos a vizsgálatot megelőzően köteles a beteget - amennyiben állapota lehetővé teszi - arról tájékoztatni, hogy a vizsgálat és az azt követő ellátás térítési díját meg kell téríteni, ha a vizsgálat eredménye szerint sürgős szükség nem áll fenn és az ellátás költségének fedezete a

központi költségvetésben és az Egészségbiztosítási Alapon keresztül sincs biztosítva.

14. § (1) A cselekvőképes beteg a tájékoztatásáról lemondhat, kivéve, ha betegsége természetét ismernie kell ahhoz, hogy mások egészségét ne veszélyeztesse. Ha a beavatkozásra a beteg kezdeményezésére és nem terápiás célból kerül sor, a tájékoztatásról való lemondás csak írásban érvényes.

(2) Az (1) bekezdés szerinti rendelkezéseket a 16. életévét betöltött kiskorú személy esetén is alkalmazni kell.

(3) A tájékoztatás joga a beteget akkor is megilleti, ha beleegyezése egyébként nem feltétele a gyógykezelés megkezdésének.

15. § (1) A beteget megilleti az önrendelkezéshez való jog, amely kizárólag törvényben meghatározott esetekben és módon korlátozható.

(2) Az önrendelkezési jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza, figyelembe véve a 20. §-ban előírt korlátozásokat.

(3) A betegnek joga van arra, hogy a kivizsgálását és kezelését érintő döntésekben részt vegyen. Az e törvényben foglalt kivételektől eltekintve bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg megítévesztéstől, fenyegetéstől és kénysertől mentes, megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését (a továbbiakban: beleegyezését) adja.

(4) A beteg a (3) bekezdésben foglalt beleegyezését szóban, írásban vagy ráutaló magatartással megadhatja, kivéve, ha e törvény eltérően nem rendelkezik.

(5) Az invazív beavatkozásokhoz és a 197. § szerinti önkéntes gyógykezelésbe vételhez a beteg írásbeli vagy - amennyiben erre nem képes - két tanú együttes jelenlétében, szóban vagy más módon meg tett nyilatkozata szükséges.

(6) A beteg a beavatkozás elvégzéséhez való beleegyezését bármikor visszavonhatja. A beleegyezés alapos ok nélküli visszavonása esetén azonban kötelezhető az ennek következtében felmerült és indokolt költségek megtérítésére.

F. Biztosítják, hogy minden szexuális és reprodukzív egészségre vonatkozó oktató, megelőző, ellátó és kezelő program és szolgáltatás tiszteletben tartsa a szexuális irányultságok és nemi identitások sokféleségét, és e programok és szolgáltatások mindenki számára hátrányos megkülönböztetéstől mentesen elérhetőek legyenek;

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény rendelkezései e téren is irányadóak (lásd a 2. alapelv A. pontját és jelen alapelv A. pontját).

G. Segítik a nemváltással kapcsolatos orvosi beavatkozást igénylő személyek hozzájutását a kompetens, hátrányos megkülönböztetéstől mentes kezeléshez, ellátáshoz és támogatáshoz;

A magyar jog nem tartalmaz garanciákat a nemváltással kapcsolatos orvosi beavatkozásokra, így arra sem, hogy ahhoz bárki, hátrányos megkülönböztetéstől mentesen hozzáférjen.

H. Biztosítják, hogy minden egészségügyi szolgáltató betegeit és azok partnereit szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen kezelje, ideértve a családtagként való elismerést;

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény kimondja:

3. § r) közeli hozzátartozó: a házastárs, az egyeneságbeli rokon, az örökbe fogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbe fogadó, a mostoha- és a nevelőszülő, a testvér, valamint az élettárs;

11. § (2) A beteg fekvőbeteg-gyógyintézeti elhelyezése során jogosult más személyekkel akár írásban, akár szóban kapcsolatot tartani, továbbá látogatókat fogadni, valamint általa meghatározott személyeket a látogatásból kizárni. A beteg megtilthatja, hogy a gyógykezelésének tényét vagy a gyógykezelésével kapcsolatos egyéb információt más előtt feltárják. Ettől csak a gondozása érdekében, közeli hozzátartozója vagy a gondozására köteles személy kérésére lehet eltekinteni.

(3) A súlyos állapotú betegnek joga van arra, hogy az általa megjelölt személy mellette tartózkodjon.

A bejegyzett élettársi kapcsolatáról szóló 2009. évi XXIX. törvény értelmében a házastársak és a bejegyzett élettársak – a meghatározott esetek kivételével – azonos helyzetben vannak:

3. § (1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy e törvény a rendelkezés alkalmazását nem zárja ki, megfelelően alkalmazni kell

a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra,

b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra,

c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára,

d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették,

e) a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és

f) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra.

I. Olyan állami politikákat és programokat vezetnek be az oktatásban és a gyakorlati képzésben, amelyek felkészítik az egészségügyi szektorban dolgozókat, hogy mindenkinek az elérhető legmagasabb szintű egészségügyi ellátást nyújtsák, teljes mértékben tiszteletben tartva minden egyes személy szexuális irányultságát és nemi identitását.

Szemben a más országokban bevett gyakorlattal, az elmúlt években végzett nagymintás egészségfelmérések egyike sem tartalmazott a szexuális irányultságra vagy a nemi identitásra vonatkozó kérdéseket. (Hungarostudy Egészség Panel 2002, 2005; Országos Lakossági Egészségfelmérés 2000, 2003; Európai Lakossági Egészségfelmérés 2009) Annak ellenére, hogy a szakemberek körében tudott tény, hogy az LGBT emberek körében az öngyilkossági kockázat magasabb, nincsenek kifejezetten e körnek szóló prevenció programok. Az LGBT emberek egészségügyi problémáit érintő kérdések közül leginkább a transzszexualitással kapcsolatos kérdések jelennek meg az orvosi képzésben, ezen felül csak a szexuális úton terjedő betegségek és az HIV/AIDS kontextusában tesznek említést az LGBT emberekről. Az egészségügyi szolgáltatók minőségbiztosítása és ellenőrzése során az LGBT emberek szempontjai nem jelennek meg. A szexuális egészségre vonatkozó iskolai oktatási programok csak nagyon kis hányada tér ki LGBT embereket érintő sajátos kérdésekre.

AZ ORVOSI VISSZAÉLÉSEKTŐL VALÓ VÉDELEM 18

ALAPELV

Senki sem kényszeríthető semmilyen orvosi vagy pszichiátriai kezelésre, eljárásra, vizsgálatra, és nem zárható akarata ellenére egészségügyi intézménybe szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt. Az esetleges ellenkező besorolások ellenére egy személy szexuális irányultsága vagy nemi identitása önmagában nem egészségügyi probléma, és nem kell kezelni, gyógyítani vagy megszüntetni.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos, a viselkedést, külső megjelenést vagy elvárt nemi szerepeket érintő kulturális vagy más sztereotípiákon alapuló káros orvosi gyakorlattal szembeni teljes védelem biztosítására;

Sem jogszabályi rendelkezések, sem szakmai iránymutatások nem érthetőek el, amelyek kifejezetten tiltanak vagy helytelenítenék a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos sztereotípiákon alapuló orvosi gyakorlatokat.

Az egyenlő bánásmódról szóló törvény a hátrányos megkülönböztetést és zaklatást az egészségügy területén is tiltja (erről bővebben ld. a 2. alapelv alatt).

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény szerint:

29. § (1) A beteg jogosult az egészségügyi ellátással kapcsolatban az egészségügyi szolgáltatónál, illetve fenntartójánál panaszt tenni.

(2) Az egészségügyi szolgáltató, illetve a fenntartó köteles a panaszt kivizsgálni, és ennek eredményéről a beteget a lehető legrövidebb időn belül, de legfeljebb harminc munkanapon belül írásban tájékoztatni. A panaszjog gyakorlása nem érinti a betegnek azon jogát, hogy a külön jogszabályokban meghatározottak szerint - a panasz kivizsgálása érdekében - más szervekhez forduljon. Erre a körülményre a szolgáltató köteles a beteg figyelmét felhívni.

(...)

A betegjogok érvényesülését a betegjogi képviselők segítik.

30. §

(...)

(2) A betegjogi képviselő tevékenysége különösen az alábbiakat foglalja magában:

a) segíti a beteget az egészségügyi dokumentációhoz való hozzáférésben, azzal kapcsolatos megjegyzések, kérdések feltételében,

b) segít a betegnek panaszja megfogalmazásában, kezdeményezheti annak kivizsgálását,

c) a beteg írásbeli meghatalmazása alapján panaszt tehet az egészségügyi szolgáltató vezetőjénél, fenntartójánál, illetve - a beteg gyógykezelésével összefüggő ügyekben - eljár az arra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságnál, és ennek során képviseli a beteget,

d) rendszeresen tájékoztatja az egészségügyi dolgozókat a betegjogokra vonatkozó szabályokról, azok változásáról, illetve a betegjogok érvényesüléséről az egészségügyi szolgáltatónál.

B. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy egyetlen gyermek testét se vessék alá valamely nemi identitás kialakítására irányuló, visszafordíthatatlan orvosi beavatkozásnak a gyermek teljes, szabad és tájékozott beleegyezése nélkül, a gyermek korának és érettségének figyelembe vételével, tekintettel arra az elvre, hogy gyermekek érintettsége esetén a gyermek érdekét kell első helyre tenni;

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény az alábbi rendelkezésekkel biztosítja a tájékozott beleegyezés követelményének teljesülését:

15. § (1) A beteget megilleti az önrendelkezéshez való jog, amely kizárólag törvényben meghatározott esetekben és módon korlátozható.

(2) Az önrendelkezési jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza, figyelembe véve a 20. §-ban előírt korlátozásokat.

(3) A betegnek joga van arra, hogy a kivizsgálását és kezelését érintő döntésekben részt vegyen. Az e törvényben foglalt kivételektől eltekintve bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg megtevesztéstől, fenyegetéstől és kényszertől mentes, megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését (a továbbiakban: beleegyezését) adja.

(...)

16. § (...)

(2) Amennyiben a beteg cselekvőképtelen és nincs az (1) bekezdés a) pontja alapján nyilatkozattételre jogosult személy, a beleegyezés és a visszautasítás jogának a (4) bekezdésben foglalt korlátok közötti gyakorlására - az (1) bekezdés b) pontjában foglaltak figyelembevételével - a megjelölt sorrendben az alábbi személyek jogosultak:

a) a beteg törvényes képviselője, ennek hiányában

b) a beteggel közös háztartásban élő, cselekvőképes

ba) házastársa vagy élettársa, ennek hiányában

bb) gyermeke, ennek hiányában

bc) szülője, ennek hiányában

bd) testvére, ennek hiányában

be) nagyszülője, ennek hiányában

bf) unokája;

c) a b) pontban megjelölt hozzátartozója hiányában a beteggel közös háztartásban nem élő, cselekvőképes

ca) gyermeke, ennek hiányában

cb) szülője, ennek hiányában

cc) testvére, ennek hiányában

cd) nagyszülője, ennek hiányában

ce) unokája.

(...)

(4) A (2) bekezdés szerinti személyek nyilatkozata - kizárólag a 13. §-ban foglalt tájékoztatást követően - a kezelőorvos által javasolt invazív beavatkozásokhoz történő beleegyezésre terjedhet ki. E nyilatkozat azonban - a 20. § (3) bekezdése szerinti eset kivételével - a beavatkozással fölmerülő kockázatoktól eltekintve nem érintheti hátrányosan a beteg egészségi állapotát, így különösen nem vezethet súlyos vagy maradandó egészségkárosodáshoz. A nyilatkozatról a beteget cselekvőképessé válását követően azonnal tájékoztatni kell.

(5) Az egészségügyi ellátással kapcsolatos döntésekben a cselekvőképtelen, illetve korlátozottan cselekvőképes beteg véleményét a szakmailag lehetséges mértékig figyelembe kell venni

abban az esetben is, ha a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát a (2) bekezdés szerinti személy gyakorolja.

(6) Az (1) bekezdés szerinti rendelkezéseket a 16. életévét betöltött kiskorú személy esetén is alkalmazni kell.

(...)

A fentiek alapján a kiskorú személyek esetében a beleegyezési jogot alapesetben szülei gyakorolják, azonban a szülők is csak az orvos által javasolt, súlyos vagy maradandó egészségkárosodáshoz nem vezető beavatkozásokba egyezhetnek bele. A szakirodalom alapján (Jenővári *et al.*, In: *Gyermekgyógyászat* 2008/6.) az interszexuális csecsemőkön a mai napig rutinszerűen végeznek nemi helyreállító műtéteket a társadalmi elvárásoknak jobban megfelelő megjelenésű nemi szervek kialakításának érdekében.

C. Olyan gyermekvédelmi intézkedéseket hoznak, amelyek biztosítják, hogy egyetlen gyermeket se érintsenek vagy veszélyeztessenek orvosi visszaélések;

A tájékozott beleegyezésre vonatkozó rendelkezéseken (ld. B. pont alatt) túl további gyermekvédelmi intézkedések nincsenek hatályban.

D. Biztosítják a különböző szexuális irányultsággal és nemi identitással rendelkező személyek védelmét az etikátlan vagy beleegyezés nélküli orvosi eljárásokkal vagy kutatásokkal szemben, ideértve a HIV/AIDS-re és egyéb betegségekre vonatkozó ol- tásokat, kezeléseket vagy mikrobicideket;

Az orvosi eljárásokkal kapcsolatos beleegyezési jog kapcsán ld. a B. pont alatt.

Az emberen végzett kutatásokról az egészségügyi szülő 1997. évi CLIV. törvény külön rendelkezéseket tartalmaz, a tájékoztatott beleegyezés ebben is kiemelt jelentőséget kap.

159. §

(...)

(3) A kutatás alanyát a kutatásba való beleegyezését megelőzően szóban és írásban tájékoztatni kell

a) a kutatásban való részvételének önkéntességéről, valamint arról, hogy a beleegyezés bármikor, indoklás és hátrányos következmények nélkül visszavonható;

b) a tervezett vizsgálat, vagy beavatkozás kísérleti jellegéről, céljáról, várható időtartamáról;

c) a kutatás során elvégzendő vizsgálatok, illetve egyéb beavatkozások jellegéről, tartalmáról és esetleges kockázatairól, következményeiről, valamint a kutatással járó kellemetlenségekről;

d) a kutatás alanya vagy mások számára várható előnyökről;

e) a kutatásban való részvétel helyett alkalmazható esetleges egyéb vizsgálatokról, beavatkozásokról;

f) a kutatásban való részvétel kockázatának körébe tartozó egészségkárosodás jellegéről és gyógykezeléséről, valamint a kártalanításról, illetve kártérítésről;

g) a kutatásért felelős személy(ek) nevéről.

A jogszabály az emberen végzett kutatások kutatás-etikai bizottságok által engedélyezéséhez köti (159. § (6)).

E. Felülvizsgálják és módosítják az összes olyan egészségügyi finanszírozási rendelkezést vagy programot, ideértve a fejlesztési jellegű támogatásokat, amelyek az ilyen visszaéléseket támogatják, elősegítik vagy más módon lehetővé teszik;

Nem ismert olyan finanszírozási rendelkezés vagy program, amely a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatban a fent megfogalmazott elveket sértené.

F. Biztosítják, hogy egyetlen orvosi vagy pszichológiai kezelés sem kezeli akár explicit, akár implicit módon a szexuális irányultságot és a nemi identitást olyan orvosi problémaként, amely kezelésre, gyógyításra vagy megszüntetésre szorul.

Sem jogszabályi rendelkezések, sem szakmai iránymutatások nem érthetőek el, amelyek tiltanak vagy helytelenítenék az ilyen kezeléseket. Több pszichológus és pszichiáter is ajánl ilyen jellegű szolgáltatásokat.

A VÉLEMÉNYALKOTÁS ÉS VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGÁHOZ VALÓ JOG

19

ALAPELV

Mindenkinek joga van a véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságához, szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen. Ez magában foglalja az identitás vagy a személyiség kifejezését beszéd, viselkedés, öltözködés, testi megjelenés, névválasztás útján vagy bármely más módon, valamint az információk és eszmék kutatásának, megismerésének és közlésének szabadságát, ideértve az emberi jogokra, a szexuális irányultságra és nemi identitásra vonatkozó információkat, tekintet nélkül a határookra és a kommunikációs eszközre.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy szexuális irányultságtól és nemi identitástól függetlenül mindenki élvezhesse a véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságát mindaddig, amíg mások jogait és szabadságát tiszteletben tartja, ideértve a szexuális irányultságra és nemi identitásra, valamint az ezzel kapcsolatos jogi érdekképviseletre vonatkozó információk megismerését és közlését, kiadványok megjelentetését, médiaközvetítést, konferenciák szervezését és azokon való részvételt, illetve a biztonságos szexre vonatkozó információk terjesztését és az azokhoz való hozzájutást;

Az Alkotmány kimondja:

61. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás és a szólás szabadságához, továbbá a közérdekű adatok megismeréséhez, valamint terjesztéséhez.

(2) A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét.

(3) A demokratikus közvélemény kialakítása érdekében mindenkinek joga van a megfelelő tájékoztatáshoz a közügyek tekintetében.

A véleménynyilvánítás szabadságát biztosító 61. § tartalmát és az alapjogok rendszerében betöltött helyét az Alkotmánybíróság az 1992-ben hozott határozatában fektette le és ez azóta is irányadónak tekinthető.

A 30/1992. (V. 26.) AB határozat szerint a véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alapjogok rendszerében. Az Alkotmánybíróság egyfajta „anyajognak” tekinti, amely magában foglalja az ún. kommunikációs jogoknak. A véleménynyilvánítás szabadságából ered eszerint a

szólás- és a sajtószabadság, amely utóbbi felőleli valamennyi médium szabadságát, továbbá az informáltsághoz való jogot, az információk megszerzésének szabadságát. Tágabb értelemben a véleménynyilvánítási szabadsághoz tartozik a művészi, irodalmi alkotás szabadsága és a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának szabadsága.

Az Alkotmánybíróság értelmezésében

az egyéni véleménynyilvánítási szabadság szubjektív joga mellett (...) az Alkotmány 61. §-ából következik a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség. A szabad véleménynyilvánításhoz való jog objektív, intézményes oldala nemcsak a sajtószabadságra, oktatási szabadságra, stb. vonatkozik, hanem az intézményrendszernek arra az oldalára is, amely a véleménynyilvánítási szabadságot általánosságban a többi védett érték közé illeszti. Ezért a véleménynyilvánítási szabadság alkotmányos határait úgy kell meghatározni, hogy azok a véleményt nyilvánító személy alanyi joga mellett a közvélemény kialakulásának, illetve szabad alakításának a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen érdekét is figyelembe vegyék.

A véleményszabadság tartalmába minden olyan megnyilvánulás beletartozik, ame-

lyet valamely – szűken szabott és megszorítóan értelmezett – jogszabály (elsősorban törvény) nem nevesít. Általánosságban négy védett kört (érdeksérelmet) határozhatunk meg a magyar jog alapján: *a)* az állam érdekei (alkotmányos rend védelme, közjogi méltóságok és jelképek, nemzetbiztonság); *b)* a társadalom egészének érdekei (például közrend vagy közérkölc); *c)* egyes társadalmi csoportok érdekei (gyűlöletkelés tilalma); *d)* az egyén érdekei (méltóság, jóhírnév védelme). Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a vélemény szabadságot korlátozó törvényeknek a szigorú szükségességi-arányossági tesztnek kell megfelelniük (az Alkotmány 8. § (2) bekezdésében foglalt általános alapjog-korlátozási feltételeken túl); a korlátozás alapja csupán valamely külső érdek lehet, önmagában a vélemény tartalma nem igazolhatja a megszorítást.

A hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó általános jogelvek – így az Alkotmány 70/A. §-a, valamint az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény a véleménynyilvánítás körében is alkalmazandó. Lásd 2. alapelv alatt kifejtetteket.

B. Biztosítják, hogy az államilag szabályozott média szervezete és az általa sugallt kép pluralista és hátrányos megkülönböztetéstől mentes legyen a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos témák vonatkozásában, és hogy az ilyen szervezetek toborzási és előléptetési gyakorlatuk során ne alkalmazzanak szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést;

Az Alkotmány 61 § (2) bekezdése kifejezetten védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét. Az Alkotmánybíróság értelmezése [32/1997. (VI. 10.) AB határozat] szerint:

(A) sajtószabadságot (...) elsősorban az állam tartalmi be nem avatkozása biztosítja; ennek felel meg például a cenzura tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége. Ezzel a tartózkodással az állam elvileg lehetővé teszi, hogy a társadalomban meglévő vélemények, valamint a közérdekű információk teljessége megjelenjen a sajtóban. A tájékozódáshoz való jog, vagyis az információs szabadság anyagi és eljárási garanciáit az állam elsősorban másutt, az adatokhoz való hozzáfutásnál építi ki, nem sajátosan a sajtóra, hanem bárkire nézve. Demokratikus közvélemény azonban csakis teljesszerű és tárgyilagos tájékoztatás alapján jöhet létre. Ennek megfelelően az Alkotmány a véleményalkotáshoz nélkülözhetetlen tájékozódáshoz való jogot érvényesíti is a sajtószabadság fent vázolt koncepciója korlátjaként, de csupán az elkerülhetetlen mértékben: kifejezetten kötelezi az Országgyűlést arra, hogy a tájékoztatási monopóliumokat törvénnyel akadályozza meg.

Az írott sajtóra vonatkozó szabályokat a rendszerváltáskor átfogóan módosított és azóta több alkotmánybírósági vizsgálaton átesett 1986. évi II. törvény tartalmazza. A törvény a sajtó feladatát a következők szerint állapította meg:

2. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van arra, hogy tájékoztatást kapjon szűkebb környezetét, hazáját, a világot érintő kérdésekben. A sajtó feladata - a hírközlés más eszközeivel összhangban - a hiteles, pontos és gyors tájékoztatásról való gondoskodás.

(3) A sajtó segítse elő a társadalmi jelenségek közötti összefüggések megértését.

3. § (1) A sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közérkölcset, valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.

A sajtóban megjelent valótlan tények közlése vagy híresztelése, illetve való tények hamis színben történő feltűntetése esetén a Ptk. 79. §-a lehetőséget adott a sajtó-helyreigazítási igény benyújtására. A bírói gyakorlat értelmezésében a sajtó-helyreigazítás egy sajátos személyiségvédelmi eszköz, amelynek érvényesítésére csak a jogintézmény társadalmi rendeltetésének megfelelően van lehetőség. (PK 12. sz.) Mivel dogmatikailag a sajtó-helyreigazítás a személyhez fűződő jogok megsértése esetén alkalmazható jogorvoslatok közé tartozik, azt csak az a személy kérheti, akinek a személyére a sajtóközlemény – nevének megjelölésével vagy egyéb módon – utal, vagy akinek a személye a sajtóközlemény tartalmából felismerhető. Az általánosságban hangoztatott, lealacsonyító kifejezések – amennyiben azok nem egy konkrét személyre irányulnak – nem alapozzák meg a sajtó-helyreigazítási igényt. (PK 13. szám; BDT 2004.1040) A sajtó-helyreigazítási perben a Polgári perrendtartás és a Ptk. vonatkozó szabályai alapján a sajtószervnek kell alátámasztania a kifogásolt közlemény tényállásának valóságát. (BH 1993.686)

A sajtótörvény mellett a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (továbbiakban: Médiatv.) határozza meg médiaszabályozást. A Médiatv. az alapelvek között rögzítette:

3. § (1) A Magyar Köztársaságban a műsorszolgáltatás – e törvény keretei között – szabadon gyakorolható, az információk és a vélemények műsorszolgáltatás útján szabadon továbbíthatók, a nyilvános vételre szánt magyarországi és külföldi műsorok szabadon vehetők. A műsorszolgáltató – a törvény keretei között – önállóan határozza meg a műsorszolgáltatás tartalmát, és azért felelősséggel tartozik.

(2) A műsorszolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége nem sértheti az emberi jogokat, és nem lehet alkalmas a személyek, nemek, népek, nemzetek, a nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére.

4. § (1) A közérdeklődésre számot tartó hazai és külföldi eseményekről, vitatott kérdésekről a tájékoztatásnak sokoldalúnak, térszerűnek, időszerűnek, tárgyilagosnak és kiegyensúlyozottnak kell lennie.

(2) A műsorszolgáltatásban közzétett műsorszámok összessége, illetőleg ezek bármely tartalom vagy műfaj szerinti csoportja nem állhat párt vagy politikai mozgalom, illetve ezek nézeteinek szolgálatában.

(3) A műsorszolgáltató politikai tájékoztató és hírszolgáltató műsorszámaiban műsorvezetőként, hírolvasóként, tudósítóként rendszeresen közreműködő munkatársak – a munkavégzésükre irányuló jogviszonyuktól függetlenül – műsorszolgáltatónál politikai hírhez véleményt, értékelő magyarázatot – kivéve a hírmagyarázatot – nem fűzhetnek.

(4) A műsorban közzétett hírekhez fűzött véleményt, értékelő magyarázatot e minőségének és szerzőjének megnevezésével a hírektől megkülönböztetve kell közzétenni.

2011. január 1-jén hatályba lépő a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (médiaalkotmány) és a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény, és ezzel a korábbi sajtó- és médiaszabályok jelentős része hatályát veszítette.

Az általános szabályokat rögzítő médiaalkotmány célja – az előterjesztők szerint – az 1986-os sajtótörvény felváltása volt. A törvény A közönség jogai alatt rendelkezik a megfelelő tájékoztatáshoz való jogról (10. §), amely kiterjed a helyi, az országos és az európai közélet ügyeit, valamint a Magyar Köztársaság polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményeket. A 11. § kimondja:

A Magyar Köztársaságban közszolgálati médiaszolgáltatás működik a nemzeti önazonosság és az európai identitás, a nemzeti, családi, etnikai, vallási közösségek megőrzése és megerősítése, a magyar és a kisebbségi nyelvek és kultúra ápolása, gazdagítása, az állampolgárok tájékoztatói és kulturális igényeinek kielégítése céljából.

A Sajtó kötelezettségei cím alatt a törvény rendelkezik az emberi jogok védelméről, és arról, hogy a médiatartalom-szolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét (16. §). A törvény 17-18. §-a rögzíti:

(1) A médiatartalom nem lehet alkalmas személyek, nemzetek, közösségek, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek vagy bármely többség, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére.

(2) A médiatartalom nem lehet alkalmas személyek, nemzetek, közösségek, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek vagy bármely többség, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport nyílt vagy burkolt megsértésére, kirekesztésére.

Emellett a jogszabály kifejezetten tiltja a magánélet és más, személyhez fűződő jogok megsértését (18. §).

A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény hatálya kiterjed valamennyi Magyarországon letelepedett médiatartalom-szolgáltató által nyújtott médiaszolgáltatásra és kiadott sajtótermékre. Az alapelvek között a törvény kifejezetten nevesíti a sokszínűséget és a demokratikus társadalmi nyilvánosság kialakítását és megerősítését mint kiemelkedő alkotmányos érdeket. (5. §) A tájékoztatás kiegyensúlyozottságát – a műsorszámok jellegétől függően – az egyes műsorszámokon belül vagy a rendszeresen jelentkező műsorszámok sorozatában kell biztosítani. (12. §)

Egy 2010. áprilisi EU-s irányelv követelményeinek eleget téve a törvény kifejezetten rendelkezik a szexuális orientáción alapuló diszkrimináció tilalmáról:

24. § (1) A médiaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közlemény

a) nem sértheti az emberi méltóságot,

b) nem tartalmazhat és nem támogathat a nemen, faji vagy etnikai származáson, nemzetiségen, valláson vagy világnézeti meggyőződésen, fizikai vagy szellemi fogyatkozáson, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést,

(...)

g) nem fejezhet ki vallási, lelkiismereti, illetőleg világnézeti meggyőződést, kivéve a vallási tematikájú tematikus médiaszolgáltatásban közzétett kereskedelmi közleményt,

(...).

C. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy mindenki teljes mértékben élvezhesse az identitás vagy a személyiség kifejezésének jogát, ideértve a beszédmód, viselkedés, öltözködés, testi megjelenés, névválasztás útján vagy egyéb módon történő kifejezést;

A magyar jog nem tartalmaz garanciákat az önkifejezés jogára, de az egyenlő bánásmódot biztosító jogszabályok (lásd a 2. alapelv A. pontját), valamint a véleménynyilvánítás szabadságot biztosító jogszabályi keret – elviekben – védelmet ad ezen jognak.

D. Biztosítják, hogy a közbiztonság, a közerkölcs, a közegészségügy és a közrend fogalmait nem alkalmazzák diszkriminatív módon arra, hogy a különböző szexuális irányultságokhoz vagy nemi identitásokhoz elfogadó módon közelítő gondolatok és vélemények szabadságát korlátozzák;

A hatályos médiaszabályozás rendelkezik a közerkölcs védelméről. A közerkölcs fogalmát bár számos jogszabály – így a médiaalkotmány mellett például a reklámtörvény is – használja, annak fogalmát egyik sem határozza pontosan meg. A 2011-ben hatályba lépő médialkotmány 4. § (3) bekezdése tiltja a közerkölcs megsértését. A közerkölcs védelme gyakran összekapcsolódik az gyermekek és a fiatalok védelmével: a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló törvény külön cím alatt rendelkezik a gyermekek és a kiskorúak védelméről. (9-11. §) A sajtótörvény korábbi rendelkezésének alkalmazására már jó ideje nem került sor és a bírói gyakorlat sem alakította ki a közerkölcs definícióját. A jelenleg hatályos szabályozásnak még nincs esztjeja.

E. Biztosítják, hogy a véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása nem sérti a különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező személyek jogait és szabadságát;

Az LMBT közösséget a magyar jog nem védi kifejezetten (a törvényalkotó nem nevesítette a védett csoportok között) a gyűlölködő vagy gyűlöletkeltésre alkalmas megnyilvánulásokkal szemben; az ellenük irányuló gyűlöletbeszédre az általános szabályok irányadóak. A súlyosabb, erőszak közvetlen kiváltására alkalmas megnyilvánulásokkal szemben a jogalkotó büntetőjogi szankciókat helyez kilátásba, míg a

kevésbé súlyos gyűlölködéssel szemben a polgári jog személyiségi jogi eljárásai biztosítanak védelmet.

A Büntető Törvénykönyv (1978. évi IV. törvény) 269. §-ának hatályos szövege tiltja a közösség elleni izgatást:

Aki nagy nyilvánosság előtt

a) a magyar nemzet,

b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport vagy a lakosság egyes csoportjai ellen gyűlöletre uszít, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A társadalom egyes csoportjai kategória a rendszerváltás óta a rendelkezés része.

A Btk. tehát továbbra is csak a gyűlöletbeszéd legszélsőségesebb formáival szemben biztosít védelmet: a közösség elleni izgatás nem alkalmas a beazonosítható személyekkel szembeni gyűlöletbeszéd visszaszorítására, és az ügyészégi és bírósági gyakorlat a tényállásszerű magatartások esetében is tartózkodik a cselekmény Btk. 269. §-a szerinti minősítéstől.

Elméletileg a becsületet csorbító tényállításokkal szemben az érintett számára a büntetőjog további védelmet biztosít a Btk. 179. és 180. §-ában szabályozott rágalmazás és becsületsértés tényállásával:

179. § (1) Aki valakiről, más előtt, a becsület csorbítására alkalmas tényt állít vagy híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a rágalmazást

a) aljas indokból vagy célból,

b) nagy nyilvánosság előtt,

c) jelentős érdeksérelmet okozva követik el.

180. § (1) Aki a 179. § esetén kívül mással szemben

a) a sértett munkakörének ellátásával, közmegbízataának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben,

b) nagy nyilvánosság előtt

a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a becsületsértést tettelesen követi el.

A büntetőjog mellett a polgári jog is alkalmas arra, hogy a személyiségi jogok védelme körében a gyűlölködő megnyilvánulásokkal szemben védje az LMBT közösség tagjait. A Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. törvény) a következőképpen biztosítja a személyiségi jogok védelmét:

76. § A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

84. § (1) Akit személyhez fűződő jogában megsértenek, az eset körülményeihez képest a következő polgári jogi igényeket támaszthatja:

a) követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;

b) követelheti a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;

c) követelheti, hogy a jogsértő nyilatkozzattal vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;

d) követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, továbbá a jogsértéssel előállott dolog megsemmisítését, illetőleg jogsértő mivoltától megfosztását;

e) kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.

(2) Ha a kártérítés címén megítélhető összeg nem áll arányban a felróható magatartás súlyosságával, a bíróság a jogsértőre közérdekű célra fordítható bírságot is kiszabhat.

(3) E szabályok irányadók akkor is, ha a jogsértés tilos reklám közzétételével történt.

85. § (1) A személyhez fűződő jogokat - a (2) és a (3) bekezdésben foglalt kivételekkel - csak személyesen lehet érvényesíteni. A korlátozottan cselekvőképes személy a személyhez fűződő jogai védelmében maga is felléphet.

A Ptk. a személyhez fűződő jogok megsértésének tekinti az emberi méltósághoz való jog sérelmét, ezért annak ellenére, hogy kifejezetten nem biztosít védelmet az LMBT személyekkel szembeni gyűlöletbeszéddel vagy lealacsonyító kifejezésekkel a méltóság sérelmére hivatkozással nem kizárt ezen rendelkezések alkalmazása sem.

A gyűlölködő, emberi méltóságot sértő beszéd elleni küzdelemre és az így keletkezett egyéni jogsérelmek orvosolására alkalmas lehet továbbá az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény zaklatásra vonatkozó rendelkezése is. Az Ebktv. 10. § (1) bekezdése szerint

Zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő, szexuális vagy egyéb természetű magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott tulajdonságával függ össze és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszenyítő vagy támadó környezet kialakítása.

A törvény e rendelkezésével az emberi méltóságot sértő magatartásokat tilalmazza: a sérelmet kiváltó magatartás igen változatos lehet, kezdve az érintett szexuális orientációja vagy nemi identitása miatti kifigurázásától, az ezzel kapcsolatos tréfák, viccek mesélésén át a valós fizikai úton megvalósított megalázásig. A jogalkalmazónak a sértett szubjektív benyomásait kell vizsgálnia és az alapján kell a kérdésben objektív döntést hoznia. Zaklatás esetén is irányadóak az Ebktv. bizonyításra vonatkozó rendelkezései: a kérelmezőnek kell bizonyítania, hogy hátrányt szenvedett (emberi méltóságát sértő magatartással szembesült, vagy megítélése szerint körülötte ellenséges, támadó, megalázó környezet alakult ki) és a jogsértéskor rendelkezett valamilyen védett tulajdonsággal. A másik félnek kimentéssel kell élnie, vagyis bizonyítania kell, hogy megtartotta, vagy adott körülmények között nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Az eljárás során vitathatóak a sérelmezett kijelentések és azok sértő volta is.

F. Biztosítják, hogy szexuális irányultágtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki egyforma mértékben férhessen hozzá az információkhoz és az eszmékhez, és egyenlő módon vehessen részt a nyilvános vitákban.

Az Országos Rádió és Televízió Testület több ízben foglalkozott LBMT szervezetek beadványaival, amelyek a Médiatv. fent idézett 3-4. §-ának megsértését állították. 2001-ben a testület helyreigazítási közlemény beolvasására kötelezte az MTV „A Hét” című műsorát, mivel a tudósítást kifogásoló melegszerzetek szerint a meleg büszkeség napja és a felvonulás kapcsán a melegségről készített összeállítás sértette a kiegyensúlyozottság követelményét és alkalmas volt az LBMT közösséggel szembeni társadalmi előítéletek fokozására [1472/2001. (X. 26.) számú határozat]

Ugyanebben az évben az ORTT részben helyt adott a panasznak a Vasárnapi Újság augusztus 5-ei adásában elhangzott összeállítással szemben, amely a melegség témáját tárgyalta és torz képet festett a közösségről, mindezt tudományos köntösbe bújtatva. A Panaszbizottság első fokon elutasította a kérelmet, de az ORTT határozatában megállapította, hogy a műsor megsértette a sokoldalúság és a kiegyensúlyozottság követelményét, azonban nem mondta ki, hogy a sérelmezett megnyilvánulások sértették a melegeket mint a társadalom meghatározott csoportját.

2003-ban a Hír Tv *Terítéken* című műsorának vendégei (Usztics Mátyás és Pörzse Sándor) tett a melegeket súlyosan sértő, diszkriminatív kijelentéseket. A meleg szervezetek sajtóközleményben tiltakoztak és beadvánnyal fordultak az ORTT-hez. A panasz benyújtását követően a televízió lehetővé tette, hogy a meleg szervezetek képviselői és szimpatizánsaik cáfolják az elhangzottakat és elmondhassák a véleményüket. A Háttér Társaság végül visszavonta a panaszát.

2009-ben a meleg szervezetek sikerrel emeltek kifogást az Echo Tv. „Képtelenségek” című műsorszámával kapcsolatban. Az ORTT Panaszbizottsága elutasította a panaszosok kérelmét, az ORTT az 1968/2009. (X. 7.) számú határozatában azonban megállapí-

totta, hogy a műsorban az országos rendőrfőkapitány Magyar Gárdával kapcsolatban tett nyilatkozatát nem megfelelően közölték és azt megtévesztő módon a Meleg Méltóság Menetével hozták összefüggésbe, de az LGBT közösséget sértő kifejezésekért nem emelt kifogást a televízióval szemben. A döntés megosztotta a testületet, a Médiahatóság jelenlegi elnöke a döntés ellen szavazott. Ugyanebben az évben az ORTT egy másik panasznak is helyt adott és 90 percre felfüggesztette a televízió műsorszolgáltatási jogosultságának gyakorlását. A sérelmezett műsor szintén a meleg méltóság menetével foglalkozott és a meghívott vendégek véleményük kifejtése során gyűlöletkeltésre is alkalmas homofób megállapításokat tettek, és ezzel sértették a meleg emberek emberi jogait és méltóságát. [2500/2009. (XII. 16.) számú határozat]

A meleg szervezetek homofób megnyilvánulásokat kifogásoló beadványai mellett az ORTT több ügyben foglalkozott az azonos neműek közötti kapcsolatokkal, elsősorban a kifogásolt műsorban megjelenő szexuális utalások vagy képi megjelenítések okán. A rendelkezésre álló döntések alapján nem állítható, hogy egy-egy szerencsétlen elszóláson túl, az ORTT eltérő mércével mérne, mint a különeműek közötti kapcsolatok esetében. A panaszok mindegyike a műsorszám besorolását kifogásolta, és a vizsgált esetekben a testület – legalább részben – helyt adott a kérelmeknek. Annak ellenére, hogy a döntések végeredménye szakmai alapon nem kifogásolható, az indoklás tartalmaz félreérthető és az LGBT közösséget sértő megállapításokat. A Turné című film korhatár-besorolását érintő ügyben a testület például az alábbi – a határozat egésze szempontjából nem releváns – kiszólást tette: a filmben olyan „aggályos témák [jelennek meg] – mint promiszkuitás, lesbikus vonzalom, érzelem nélküli szex”. A panasz nem kifogásolta a nők közötti szexuális kapcsolatokat, erről a határozat nem is értekezik. [399/2009. (II. 25.) számú határozat]

2008-ban foglalkozott az ORTT a Pesti Est programújságot népszerűsítő reklámmal, amely két fiú és három lány éjszakai kalandjait dolgozza fel: a fiatalok többek között megfordulnak meleg és transzvesztita bárókban, majd végül mindannyian egy szálloda lakosztályában alszanak együtt. A testület szerint ugyan a „szexualitás csupán közvetett formában jelent meg a kisfilmben, viszont a szexuális beállítottságot és alkalmazott szokásokat érintő, az utalás szintjét már átlépő képi megjelenítés érzékelhetően hathatott a kiskorúakra.” [784/2010. (IV. 28.) számú határozat]

20 ALAPELV

A BÉKÉS GYÜLEKEZÉSHEZ ÉS EGYESÜLÉSHEZ VALÓ JOG

Szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenkinek joga van a békés gyülekezéshez és egyesüléshez, ideértve a békés tüntetéseket. Hátrányos megkülönböztetéstől mentesen alapíthatók és jegyezhetők be szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló

egyesületek, illetve olyan egyesületek, amelyek információkat terjesztenek vagy kommunikációs lehetőséget biztosítanak a különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező személyekről, illetve azok számára, vagy amelyek az ő jogait képviselik.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy biztosítsák a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló békés szervezkedéshez, egyesüléshez, gyülekezéshez és érdekképviselőhöz való jogot, valamint az ilyen csoportok és egyesületek jogi elismeréséhez fűződő jogát, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen;

Az Alkotmány garantálja a gyülekezés szabadságát.

62. § (1) A Magyar Köztársaság elismeri a békés gyülekezés jogát és biztosítja annak szabad gyakorlását.

63. § (1) *A Magyar Köztársaságban az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van a törvény által nem tiltott célra szervezeteket létrehozni, illetőleg azokhoz csatlakozni.*

A gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény (továbbiakban: Gytv.) 1. §-a szerint „a gyülekezési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelyet a Magyar Köztársaság elismer, és biztosítja annak zavartalan gyakorlását.” A gyülekezési jog magában foglalja a gyűlések szabad szervezését, az azokon való részvételt. A gyülekezési jog gyakorlásának elsődleges célja a vélemény kollektív kinyilvánítása. A Gytv. szerint a rendezvény szervezője lehet: magyar állampolgár, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben meghatározottak szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy, illetve a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozó, és bevándorolt, letelepedett jogállású vagy tartózkodási engedéllyel rendelkező személy. (Gytv. 5. §) A magyar szabályozás gyakorlatilag minden, az ország területén legálisan tartózkodó személy számára biztosítja a rendezvény szervezésének jogát, és az azon való részvételt egyáltalán nem szabályozza, így azokon bárki szabadon – szexuális orientációjától vagy nemi identitásától függetlenül – részt vehet.

A gyülekezési törvény hatálya alá tartozó – közterületen szervezett – rendezvényekre vonatkozóan a Gytv. egységes, a gyülekezés céljától független szabályozás tartalmaz. A gyülekezésekkel kapcsolatosan a törvény egy általános korlátozást tartalmaz:

2. § (3) A gyülekezési jog gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével.

A magyar hatóságok eddig egyetlen alkalommal sem tiltottak be semmilyen LGBT rendezvényt a fenti tilalomra hivatkozással. Problémásabb azonban a rendezvény megtartására vonatkozó szabályozás:

8. § (1) Ha a bejelentéshez kötött rendezvény megtartása a népképviselői szervek vagy a bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetné, vagy ha a közlekedés más útvonalon nem biztosítható, a rendőrség a bejelentésnek a hatósághoz való beérkezésétől számított 48 órán belül a rendezvénynek a bejelentésben megjelölt helyszínen, vagy időben való megtartását megtilthatja.

2008-ban a Budapesti Rendőrfőkapitány a közlekedés akadályozása miatt tiltotta be a meleg méltóság menetét később visszavont határozatában. A rendőrség indoklása szerint a felvonulás olyan forgalmas útszakaszt érintett volna, amelynek forgalma más útvonalon nem biztosítható. A szervezőkkel folytatott egyeztetések során a rendőrség javasolta, hogy felvonulás helyett egy kevésbé forgalmas helyen álló formában tartásuk meg a rendezvényt. A határozat hosszan hivatkozik alkotmánybírói határozatokra, valamint nemzetközi dokumentumokra annak igazolásául, hogy a gyülekezési jog nem tekinthető abszolút jognak, bizonyos körben elfogadható annak korlátozása. A döntéshozatal során nem csupán a szervezők és résztvevők, hanem azok érdekeit is, akiket lakóhelyük vagy mozgásuk okán a rendezvény szűkebb vagy tágabb értelemben érint. A rendőrségi határozat hosszasen elemezte a felvonulásnak a közösségi közlekedésre gyakorolt hatását és arra a következtetésre jutott, hogy a tömegközlekedés akadályozása aránytalan mértékű és a közlekedés egyéb útvonalon nem biztosítható. A határozat széles körű tiltakozó hullámot indított el, amelynek következtében a rendőrség végül visszavonta a tiltást és tudomásul vette a felvonulás megtartását. A felvonulás mellett kiálló civil szervezetek elsősorban a Gytv. önkényes alkalmazását kifogásolták: a menet útvonalát – az Andrassy utat – havonta zárják le különböző rendezvények miatt, néha több napra is. A tiltakozások elsősorban azt rótták fel, hogy a rendőrség a tiltással kívánta megakadályozni a menet elleni szélsőjobboldali támadásokat. A jogvédők által idézett alkotmánybírói határozat szerint a mozgás- és helyváltoztatási szabadság sérelmét azok a rendezvények idézheti elő, amelyeket ésszerű keretek, gyakorlatilag időkorlátok nélkül kívánnak megvalósítani. Ez a Pride felvonulás esetében nyilvánvalóan nem valósult meg.

A menetet végül az eredetileg tervezett útvonalon, erős rendőrségi biztosítás mellett tartották meg. A korábbi évekhez hasonlóan a felvonulást szélsőjobboldali ellentüntetők zavarták meg, azonban a felvonulók és az ellentüntetők közötti közvetlen összecsapásra a rendőrségi biztosításnak köszönhetően nem került sor.

Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény az egyesülési jogot mindenkit megillető alapvető szabadságjogként definiálja, amelynek szabad gyakorlását az állam biztosítani köteles (1. §). A jog gyakorlásának korlátját a törvény a következőképpen határozza meg:

2. § (2) Az egyesülési jog gyakorlása nem sértheti az Alkotmány 2. §-ának (3) bekezdését, nem valósíthat meg bűncselekményt és bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem

járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével.

(3) Társadalmi szervezet minden olyan tevékenység végzése céljából alapítható, amely összhangban áll az Alkotmánnyal és amelyet törvény nem tilt. Társadalmi szervezet elsődlegesen gazdasági-vállalkozási tevékenység végzése céljából nem alapítható. Az egyesülési jog alapján fegyveres szervezet nem hozható létre.

A társadalmi szervezet alapításához legalább tíz alapító tag szükséges és azt a bíróságnak nyilvántartásba kell vennie.

B. Különösen biztosítják, hogy a közbiztonság, a közerkölcs, a közegészségügy és a közrend fogalmait ne alkalmazzák arra, hogy korlátozzák a békés gyülekezéshez és egyesüléshez való jogot azon az alapon, hogy az elfogadó módon közelít a különböző szexuális irányultságokhoz vagy nemi identitásokhoz;

A gyülekezési törvény fenti rendelkezése csupán a közrendre utal és tiltja azokat a rendezvényeket, amelyek bűncselekményt valósítanak meg, vagy bűncselekmény elkövetésére hívnak fel. Annak ellenére, hogy a törvény közerkölcsre kifejezett utalás nem tartalmaz, a rendőrség több ízben a felvonulást megelőzően figyelmeztette a meleg méltóság menetének résztvevőit arra, hogy tartózkodjanak a közerkölcsöt sértő magatartásoktól. Mivel a közerkölcs fogalmát a magyar jog nem határozza meg, a figyelmeztetés meglehetősen kétes üzenettel bír, mivel a Gytv. kifejezetten utal a bűncselekmény elkövetésének tilalmára, így a közerkölcs alatt a rendőrségi közleményekben inkább a közt potenciálisan zavaró vagy felháborító magatartásokra gondolhatunk. Ezt az értelmezést támasztja alá a 2009-ben kiadott rendőrségi közlemény, amely felhívja a szervezők figyelmét arra, „hogy a menetben résztvevők tartózkodjanak minden olyan magatartástól, amely alkalmas lehet a közizlés megsértésére. Amennyiben a helyszínen a rendőrség ilyet tapasztal, úgy fel fogja hívni a szervezőket arra, hogy intézkedjenek az általánosan elfogadottól eltérő magatartás abbahagyására (sic!).”

A rendőrség ezen közleményét vizsgálta jelentésében az állampolgári jogok országgyűlési biztosa is. A jelentés során az ombudsman kifejezetten kért tájékoztatást – egyéb kérdések mellett – erről is az országos rendőrfőkapitánytól. Arra a kérdésre, hogy a tilalom miképpen értelmezhető, a rendőrfőkapitány a következőképpen reagált: „a BRFK által kiadott közlemény azt célozta, hogy a résztvevők tartsák be a társadalom által általánosan elfogadott magatartási szabályokat, cselekedeteikkel ne kövessenek el jogsértést.” Az országos rendőrfőkapitány szerint, amikor a BRFK sajtóközleményt ad ki, „azt tartja szem előtt, hogy az állampolgárok számára közérthető módon fogalmazza meg kívánalmait, ezért használt a Rendőrség a sajtóközleményében a talán jobban érthető »közizlés« fogalmát a szabálysértési rendeletben szereplő »közerkölcs« fogalma helyett. Véleménye szerint a sajtóközlemény alapján mindenki számára közérthetővé vált, hogy a Rendőrség e kifejezéssel a társadalmi együttélés szabályainak megfelelő magatartási formákra utalt, és a társadalom többsége által elfogadott magatartási normák betartására kérte a rendezvény résztvevőit.”

Az ombudsmani jelentés határozottan kritizálta a BRFK megfogalmazását, szerinte a rendőrség által használt közízlés és a közerkölcs nem szinonim fogalmak, azok tartalma jelentősen eltér egymástól, így a szerencsétlen megfogalmazás félrevezető lehet. Emellett az országgyűlési biztos hangsúlyozta, hogy a rendőrség hatáskör hiányában járt el, így ahhoz semmiféle joghatás nem fűződhetett. Ennek ellenére a közlemény alkalmas volt arra, hogy a rendezvényen résztvevők magatartását befolyásolja, ami alkotmányosan megengedhetetlen, és ezért a véleménynyilvánításhoz, valamint a békés gyülekezéshez való joggal összefüggésben alkotmányos visszásságot állapított meg. (ÁJB 6021/2009. számú jelentés)

Az egyesülési jog gyakorlása során a meleg civilszervezetek csupán egy alkalommal szembesültek a közerkölcse és elsősorban a gyermekek jogaira való jogaira hivatkozással a bejegyzés megtagadása során. Az Alkotmánybíróság 1996-ban döntött arról a Legfelsőbb Bíróság elnöke által kérelmezett absztrakt alkotmányértelmezési indítványról, amely az Alkotmány 67. § (1) bekezdése (gyermek joga arra, hogy az állam részéről megfelelő testi, szellemi és erkölcsi védelemben és gondoskodásban részesüljön) és az egyesülési jogot biztosító 63. § (1) bekezdése közötti elhatárolást kezdeményezte. A Legfelsőbb Bíróság az előtt folyamatban lévő bejegyzési eljárásban kérte az Alkotmánybíróság állásfoglalását. A bejegyezni kívánt civilszervezet a meleg jogainak védelmét jelölte meg. A 26/1996. (V. 17.) AB határozatban a testület arra az álláspontra helyezkedett, hogy a gyerekek egyesülési joga az állam által korlátozható egy másik alapjoggal, az ifjúságnak a védelemhez való jogával szemben. Ez a korlátozás elmehet addig, hogy az állam megtagadja az egyesületbe való belépést a fiatakorúaktól. Az indokolás szerint a gyermek bizonyos kor alatt nincs tisztában még választásának – egy meleg egyesületbe való belépésének – következményeivel. A meleg életforma – az AB érvelése szerint – egy súlyos kockázat, és a választás esetleges következményeitől az államnak védenie kell a fiatakorúakat. Annak ellenére, hogy az Alkotmánybíróság nem kívánt állást foglalnia homoszexualitás kérdésében, indirekt módon a döntésével az azt ellenzőket vette védelmébe.

C. Semmilyen körülmények között nem akadályozzák meg a békés gyülekezéshez és egyesüléshez való jog gyakorlását szexuális irányultsághoz vagy nemi identitáshoz kapcsolódó alapon; és biztosítják, hogy az erőszak és zaklatás ellen az ezen jogukat gyakorló személyek rendőri és egyéb fizikai védelemben részesüljenek;

A meleg méltóság menetét a korábbi néhány tucat résztvevőt számláló ellentüntetésektől eltérően 2007 óta rendszeresen szélsőjobboldali ellentüntetők zavarják meg. 2007-ben a rendőrség meglehetősen felkészületlenül reagált az eseményekre, a felvonulókat tojással, paradicsommal és füstbombával támadták meg. Nem megfelelő volt a rendőrségi biztosítás a felvonulást záró buli helyszíne körül sem, több onnan távozó résztvevőt ért súlyosnak tekinthető támadás. Az LGBT közösség tagjait a felvonulással összefüggésben ért támadásokat követően civilszervezetek közös nyilatkozatban kezdeményezték a Btk. 174/B. §-ának módosítását és biztosítson kifejezett védelmet a szexuális kisebbségeknek.

Bár a rendezvény tudomásulvételét megtagadó döntés visszavonását követően, rendőrségi készültség jóval magasabb volt 2008-ban az erőszakos atrocitások megismétlődtek. A felvonulás útvonalát kordon védte, azonban az nem volt alkalmas, hogy kellő távolságban tartsa a felvonulást ellenzőket. Tovább bonyolította a rendezvény biztosítását, hogy a Meleg Méltóság Menetével egy időben, ellentétes útvonalon a rendőrség tudomásul vett egy ellenfelvonulást. A direkt konfliktusok megelőzése érdekében ezért mindkét menetet többször megállították, a szerzvízúra terelték. Az ellentüntetők ismét tojásokat, krumplikat, kődarabokat, petárdákat dobáltak a résztvevőkre és a menet több pontján összecsaptak a felvonulást biztosító rendőrökkel. A felvonulókat különleges biztosítás mellett végül a kispálya felé menekítették ki a menet végén és a felvonulást záró koncertet is törölték. A felvonuláson több politikust és közéleti személyt inzultáltak, néhányukat fizikailag bántalmazták. A kormányzóvivői tájékoztatás szerint a rendőrség a felvonulás alatt és azt követően 59 főt állított elő, ebből 43-at bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt.

Szélsőjobboldali vezetők kifejezetten a meleg méltóság menet résztvevőinek fizikai bántalmazására hívták fel követőiket egy vidéken tartott sajtótájékoztatón. Az egyik vezető a szélsőjobboldali honlapon egy írást tett közzé a felvonulás előtt egy héttel. A felhívás gyűlöletre és támadásra való felszólítást tartalmazott. A menetet szervező Szivárvány Misszió Btk. 174/C. § 2. bekezdésébe ütköző az egyesülési, a gyülekezési szabadság, valamint a választási gyűlésen való részvétel jogának megsértésének előkészülete, illetve a 174/B. § 3. bekezdésébe ütköző közösség tagja elleni erőszak előkészülete vétsége miatt ismeretlen tettes ellen feljelentést tett. Az ügyészség az ügyben a cikk szerzője ellen vádat emelt, az ügy jelenleg bírósági szakban van.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának 2008-as gyülekezési projektjének megállapítása szerint a rendőrség általánosságban eleget tett a gyülekezési jog biztosítása során előírt feladatának (a jogokkal élő személyek védelmére vonatkozó kötelezettségének), azonban kiemelte, hogy az LMBT felvonulás rendőrségi biztosításával kapcsolatosan erős kritikát fogalmazott meg: hiányolta az ombudsman, hogy a menet útvonalán nem megfelelően oldották meg a biztosítást, hiányolta az Andrassy út melletti kerékpárút és a keresztutcák lezárását. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a lezárással az ott élőkre háruló teher csak kivételesen igazolható több órán keresztül. A jelentés elítélte az LMBT menet résztvevőit kísérő tojásdobálást is, az ombudsman álláspontja szerint ez nem tekinthető a szabad véleménynyilvánítás részének. (ÁJOB Projektfüzetek – Gyülekezési jogi projekt, 2009/1)

A 2009-ben és 2010-ben megrendezett felvonulás jelentősen atrocitások nélkül zajlott, de mindkét évben érték a menetről távozókat támadások. Gyakori probléma volt ezekben az esetekben, hogy annak ellenére, hogy a Btk. 174/B. §-ában tiltott közösség tagja elleni erőszak nem tartozik a magánvádas bűncselekmények közé, a rendőrség rendszeresen sértetti feljelentést kíván meg. Amint azt a Társaság a Szabadságjogokért 2010-es, a budapesti rendőrfőkapitánynak írt nyílt levele is hangsúlyozza, a rendőrség és az ügyészség több alkalommal a jóval kisebb súlyú és ezért alacsonyabb

büntetési tételű cselekmény miatt indít eljárást. A TASZ ezért felhívta a rendőrség figyelmét, hogy fordítson megfelelő figyelmet a gyűlölet-bűncselekményekre adott rendőri intézkedések és eljárások jogszerűségére, és a tényállások helyes minősítésére kiterjedő nyomozások elrendelésére.

D. Képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek a bűnüldöző hatóságok és egyéb érintett hivatali személyek számára, hogy ezt a védelmet biztosítani tudják;

Magyarországon ezidáig nem került sor olyan képzésre vagy programra, amely a fenti célt szolgálta volna.

E. Biztosítják, hogy az önkéntes szervezetekkel és csoportokkal kapcsolatos információk nyilvánosságra hozatalára vonatkozó szabályok a gyakorlatban ne járjanak a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos témákkal foglalkozó csoportok vagy szervezetek, illetve azok tagjainak hátrányos megkülönböztetésével.

Az általános adatvédelmi rendelkezések e körben is irányadóak (lásd a 6. Alapelv F. pontját).

21 ALAPELV

A GONDOLAT-, A LELKIISMERET- ÉS A VALLÁSSZABADSÁGHOZ VALÓ JOG

Szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenkinek joga van a gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadsághoz. Az állam nem hivatkozhat ezekre a jogokra olyan törvények, állami politikák vagy gyakorlatok igazolása céljából, amelyek megtagadják az egyenlő törvényi védelmet vagy hátrányosan különböztetnek meg szexuális irányultság vagy nemi identitás alapján.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki számára biztosítsák vallási és nem-vallási jellegű hitük megtartását és gyakorlását, egyénileg vagy másokkal közösen, valamint hogy hite vagy véleménye miatt senkit se érhesen zaklatás, illetve, hogy senkire se erőszakoljanak vagy kényszerítsenek hiteket;

Az Alkotmány 60. §-a kimondja:

(1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára.

(2) Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon akár egyénileg, akár másokkal együttesen nyilvánosan vagy magánkörben kinyilváníthassa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa vagy taníthassa.

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény általános rendelkezései (lásd 2. alapelv A. pont) irányadók e téren is azzal, hogy

6. § (1) *E törvény hatálya nem terjed ki*

(...)

c) az egyházi jogi személyeknek az egyházak hitéleti tevékenységével közvetlenül összefüggő jogviszonyaira,

(...)

B. Biztosítják, hogy a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos kérdésekben a különböző vélemények, meggyőzések és hitelvek kifejezése, gyakorlása és terjesztése ne az emberi jogokkal ellenkező módon történjen.

Az írott sajtóról szóló 1986. évi II. törvény kimondja:

2. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van arra, hogy tájékoztatást kapjon szűkebb környezetét, hazáját, a világot érintő kérdésekben. A sajtó feladata - a hírközlés más eszközeivel összhangban - a hiteles, pontos és gyors tájékoztatásról való gondoskodás.

(3) A sajtó segítse elő a társadalmi jelenségek közötti összefüggések megértését.

3. § (1) A sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közérkölcst, valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.

Jelenleg az 1996. évi I. törvény (továbbiakban: Médiatv.) tartalmazza az elektronikus médiára vonatkozó szabályozást. A médiatörvény az alapelvek között rögzíti:

3. § (1) A Magyar Köztársaságban a műsorszolgáltatás – e törvény keretei között – szabadon gyakorolható, az információk és a vélemények műsorszolgáltatás útján szabadon továbbíthatók, a nyilvános vételre szánt magyarországi és külföldi műsorok szabadon vehetők. A műsorszolgáltató – a törvény keretei között – önállóan határozza meg a műsorszolgáltatás tartalmát, és azért felelősséggel tartozik.

(2) A műsorszolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége nem sértheti az emberi jogokat, és nem lehet alkalmas a személyek, nemek, népek, nemzetek, a nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére.

22

ALAPELV

A SZABAD MOZGÁSHOZ VALÓ JOG

Szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki, aki jogszerűen tartózkodik egy adott államban, jogosult ezen állam határain belül szabadon mozogni és lakóhelyét szabadon megválasztani. A szexuális irányultság vagy nemi identitás sohasem szolgálhat alapul arra, hogy valakitől megtagadják bármely államba való belépést, visszatérést vagy onnan való kilépést, ideértve a személy saját hazáját.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy a mozgás és lakóhelyválasztás szabadságát szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenki számára biztosítsák.

Az Alkotmány 58. §-a kimondja:

(1) Mindenkit, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén - törvényben meghatározott esetek kivételével - megillet a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga, beleértve a lakóhely vagy az ország elhagyásához való jogot is.

(2) A Magyarország területén törvényesen tartózkodó külföldit csak a törvénynek megfelelően hozott határozat alapján lehet kiutasítani."

A magyar jog nem tartalmaz korlátozást a mozgás és a lakóhely megváltoztatására. Amennyiben ezen jogát bárkinek szexuális irányultság vagy nemi identitás alapján korlátoznák, jogosult az egyenlő bánásmód megsértése esetén elérhető jogorvoslatok igénybevételére.

23

ALAPELV

A MENEDÉKJOG

Mindenkinek joga van menedéket kérni és kapni más országokban, ha üldöztetés éri, ideértve a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos üldöztetést. Az államok nem toloncolhatnak, utasíthatnak vagy adhatnak ki valakit olyan országnak, ahol az illető okkal tarthat a kínzástól, üldöztetéstől vagy bármilyen más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódtól vagy büntetéstől szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt.

AZ ÁLLAMOK:

A. Felülvizsgálják és módosítják törvényeiket, hogy a szexuális irányultság vagy nemi identitás miatti üldöztetésre vonatkozó megalapozott félelem alapja lehessen a menekültstátusz és menedékjog megítélésének;

Bár a menedékkérők száma évről évre változik, Magyarország 2010-ben a világ menedékkérelmeinek mindössze 0,5%-a jutott, és továbbra is inkább tranzit országnak tekinthető. Mivel az üldöztetés alapjára vonatkozóan nincs átfogó adatgyűjtés, és a számokat komoly fenntartásokkal kell kezelni, az megállapítható, hogy a szexuális irányultságon és/vagy nemi identitáson alapuló kérelmek száma továbbra is alacsony Magyarországon.

Az Alkotmány 65. § (1) bekezdése szerint „(A) Magyar Köztársaság törvényben meghatározott feltételek szerint - ha sem származási országuk, sem más ország a védelmet nem biztosítja - menedékjogot nyújt azoknak a nem magyar állampolgároknak, akiket hazájukban, illetve a szokásos tartózkodási helyük szerinti országban faji, nemzeti hovatartozásuk, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozásuk, vallási, illetőleg politikai meggyőződésük miatt üldöznek vagy üldöztetéstől való félelmük megalapozott.”

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény kifejezetten nevesíti a szexuális irányultságot mint az üldöztetés egyik lehetséges alapját:

64. § (1) A 6. § (1) bekezdésben meghatározott üldözési okok vizsgálata során

(...)

d) valamely csoport különösen akkor minősül meghatározott társadalmi csoportnak, ha:

da) a csoport tagjai olyan velük született jellemző tulajdonsággal vagy meg nem változtatható közös háttérrel rendelkeznek, vagy olyan közös meggyőződésük, illetve jellemző tulajdonságai vannak, amelyek olyannyira alapvetőek az önazonosság, illetve a lelkiismeret szabadsága szempontjából, hogy az érintett személyeket nem lehet ezek feladására kényszeríteni, vagy

db) a csoport az érintett országban egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkezik, mivel a csoportot az azt körülvevő társadalom különbözéként kezeli;

(...)

(2) A származási ország körülményeitől függően meghatározott társadalmi csoportnak minősülhet az olyan csoport is, amelybe tartozók közös jellemzője a szexuális irányultságon vagy a nemi hovatartozáson alapul.

(3) A (2) bekezdés alkalmazásában a szexuális irányultság nem foglalja magában a magyar jog szerint bűncselekménynek minősülő, az elkövető szexuális irányultságával összefüggő cselekményeket.

(4) Annak értékelésekor, hogy a kérelmező üldöztetéstől való félelme megalapozott-e, nincs jelentősége annak, hogy a kérelmező ténylegesen rendelkezik-e az üldözés alapjául szolgáló faji, vallási, társadalmi vagy politikai jellemzőkkel, illetve nemzeti hovatartozással, ha üldözője

úgy tekinti, hogy e jellemzőkkel rendelkezik.

Annak ellenére, hogy a nemi identitásra nem utal kifejezetten a törvény, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal gyakorlata az utóbbit is elfogadja az üldöztetés alapjaként.

B. Biztosítják, hogy a szexuális irányultság vagy nemi identitás miatt menedékjogot kérő személyeket semmilyen elv vagy gyakorlat ne különböztesse meg hátrányosan;

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény tiltja a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést a menekültügyi eljárásban is. A törvény rendelkezései egyértelműen kötik eljárása során a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalt.

Nincsenek hivatalos iránymutatások arra vonatkozóan, hogy miként kell elbírálni a szexuális irányultsághoz és nemi identitáshoz kapcsolódó menedékkérelmeket, ez pedig kiszámíthatatlan és inkonzisztens gyakorlatot eredményez. Például néhány határozatban megjelenik az az érvelés, miszerint az üldöztetés elkerülhető egy diszkrét életvitel folytatásával, ez azonban nem tekinthető általános gyakorlatnak. Annak ellenére, hogy a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló menedékkérelmek vizsgálata során nem előírt követelmény a pszichológiai/pszichiátriai szakvélemény beszerzése, mivel annak a hatóság nagy jelentőséget tulajdonít, a menedékkérők gyakran kényszerítve érzik magukat, hogy beleegyezzenek az ilyen szakvélemények beszerzésébe. Ez ellentmond annak a tudományos konszenzusnak, hogy a szexuális irányultság nem orvosi kérdés, így arról orvosi szakvéleményt sem lehet kiállítani. Hiányoznak az LMBT menedékkérőkkel és menekültekkel kapcsolatba kerülő hatósági munkatársakat megcélzó képzések is: a munkatársak nincsenek megfelelően felkészítve arra, hogy miként bírálják el az ilyen menedékkérelmeket, illetve hogyan biztosítsák a biztonságos és támogató környezet az LMBT menedékkérők számára.

C. Biztosítják, hogy senkit se toloncolhassanak, utasíthassanak vagy adhassanak ki olyan országnak, ahol az illető okkal tarthat a kínzástól, üldöztetéstől vagy bármilyen más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódtól vagy büntetéstől szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt.

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény kimondja:

6. § (1) A Magyar Köztársaság menekültként ismeri el azt a külföldit, aki faji, illetve vallási okok, nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, politikai meggyőződése miatti üldöztetése vagy az üldözéstől való megalapozott félelme miatt származási országán kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja a származási országa védelmét igénybe venni.

(2) Az üldözéstől való megalapozott félelem alapulhat olyan eseményeken is, amelyek azt követően következtek be, hogy a külföldi a származási országát elhagyta, vagy a külföldi olyan tevékenységén, amelyet a származási országa elhagyását követően fejtett ki.

(3) Az ismételt kérelmet benyújtó kérelmező nem ismerhető el menekültként, amennyiben az üldöztetés veszélye olyan körülményeken alapul, amelyeket a származási ország elhagyását követően a kérelmező maga idézett elő, és a kérelem elutasítása nem ütközik a Genfi Egyezménybe.

A CSALÁDALAPÍTÁSHOZ VALÓ JOG **24**

ALAPELV

Szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenkinek joga van a családalapításhoz. A családnak különböző formái vannak. Egyetlen család sem szenvedhet hátrányos megkülönböztetést bármely családtagja szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen biztosítsák a családalapításhoz való jogot, ideértve az örökbe fogadás vagy mesterséges megtermékenyítés (beleértve az idegen donortól származó spermával történő megtermékenyítést) útján történő családalapítást;

Az Alkotmány a családdal, illetve családalapítással összefüggésben a következő rendelkezéseket tartalmazza:

15. § A Magyar Köztársaság védi a házasság és a család intézményét.

67. § (1) A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjá, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.

(2) A szülőket megilleti az a jog, hogy a gyermeküknek adandó nevelést megválasszák

Az Alkotmánybíróság következetes értelmezése szerint a házasság intézménye hagyományosan a különmű párok számára fenntartott jogintézmény [például 14/1995. (III. 13.) AB határozat], ugyanakkor ez nem zárja ki az azonos nemű párok jogi elismerését. Az azonos nemű pároknak fenntartott bejegyzett élettársi kapcsolat alapvető szabályait a 2009. évi XXIX. törvény szabályozza, és kifejezetten kizárja a házastársak és bejegyzett élettársak egyenlőségét a gyermekvállalás és a mesterséges megtermékenyítési eljárásban való részvétel tekintetében.

3. § (1) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy e törvény a rendelkezés alkalmazását nem zárja ki, megfelelően alkalmazni kell

a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra,

b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra,

c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára,

d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették,

e) a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és

f) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra.

(2) A bejegyzett élettársakra a házastársak által történő közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatóak. A bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet nem keletkeztet.

(...)

(4) Az emberi reprodukcióra irányuló, külön törvény szerinti eljárásoknak a házastársakra vonatkozó rendelkezései a bejegyzett élettársakra nem alkalmazhatóak.

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény az örökbefogadás során a házaspárokat részesíti előnyben.

49. § (1) A gyámhivatal - az örökbefogadás céljának megfelelően - a gyermek érdekében elsősorban a házasságban élő örökbefogadók által történő örökbefogadást engedélyezi.

A házastársaknak biztosított preferencia ellenére, lehetőség van gyermek egyedülálló által történő örökbefogadására és a jogszabályok nem tartalmazzak LMBT embereket hátrányosan érintő megszorításokat.

A mesterséges reprodukciós eljárásokra vonatkozó szabályokat az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény tartalmazza:

67. § (1) Reprodukciós eljárás házastársi vagy különneműek közötti élettársi kapcsolatban álló személyeknél végezhető el, amennyiben bármely félnél fennálló egészségi ok (meddőség) következtében a kapcsolatból természetes úton nagy valószínűséggel egészséges gyermek nem származhat. Élettársak esetén reprodukciós eljárás csak abban az esetben végezhető, amennyiben az élettársak egyike sem áll házastársi kapcsolatban.

(2) A reprodukciós eljárás - amennyiben a női ivarsejt megtermékenyítése már megtörtént - a házastársi (élettársi) kapcsolat megszűnése után az egyedülállónak vált nőnél tovább folytatható. Amennyiben azonban a megtermékenyítés testen kívül történt és az embrió beültetésére még nem került sor, a házastársak (élettársak) a reprodukciós eljárás megkezdése előtt, a 168. § (1) bekezdése szerinti együttes kérelmükben erre az esetre nézve az eljárás folytatását a házastárs (élettárs) halála esetére előzetesen kifejezetten kizárhatják.

(3) Az (1)-(2) bekezdésekben meghatározott esetekben reprodukciós eljárás csak akkor végezhető, ha a meddőség egyéb kezelési módszerei eredménytelennek bizonyultak, és az alkal-

mazott eljárással orvosilag megalapozott esélye van egészséges gyermek fogamzásának és megszületésének.

(4) Egyedülálló nő esetében a reprodukciós eljárás akkor végezhető el, amennyiben a nő életkora vagy egészségi állapota (meddőség) következtében gyermeket természetes úton nagy valószínűséggel nem vállalhat. A reprodukciós eljárás megkezdésére, a tájékoztatásra, a beleegyező nyilatkozatra e fejezet rendelkezései megfelelően irányadók. A reprodukciós eljárás során testen kívül létrejött és be nem ültetett embrióval kapcsolatos, e fejezet szerinti rendelkezési jogot az egyedülálló nő gyakorolja azzal, hogy rendelkezési jogáról közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban lemondhat.

B. Biztosítják, hogy a törvények és állami politikák elismerjék a családok különböző formáit, ideértve azon családokat, amelyek nem leszármazáson vagy házasságon alapulnak; és megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy egyetlen család se szenvedhessen hátrányos megkülönböztetést bármely családtagja szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt, ideértve a családi alapú jóléti és más állami juttatások, a foglalkoztatás és a bevándorlás területét;

A hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozóan lásd a 2. alapelv alatt kifejtetteket.

C. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy minden gyermekeket érintő lépés vagy döntés esetében, akár köz- vagy magánjellegű szociális intézmény, bíróság, közigazgatási hatóság vagy törvényhozó szerv hozza meg azt, a gyermek érdeke legyen a legfontosabb szempont, és hogy a gyermek vagy bármely családtagjának szexuális irányultságát vagy nemi identitását ne tekintsék a gyermek érdekeivel ellentétesnek;

A hátrányos megkülönböztetés általános tilalmán túl (2. alapelv alatt kifejtettek) az 1997. évi XXXI. törvény rendelkezik a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról. A törvény részletesen meghatározza a gyermekek jogait:

6. § (1) *A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.*

(2) *A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.*

(3) *A fogyatékos, tartósan beteg gyermeknek joga van a fejlődését és személyisége kibontakozását segítő különleges ellátáshoz.*

(4) *A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön.*

(5) *A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szem-*

beni védelemhez. A gyermek nem vehető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.

(6) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz hozzáférjen, továbbá hogy védelmet élvezzen az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia.

7. § (1) A gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A gyermeket kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztetettség miatt nem szabad családjától elválasztani.

(2) A gyermeknek joga van - örökbefogadó családban vagy más, családot pótló ellátás formájában - a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodást helyettesítő védelemhez.

(3) A gyermek helyettesítő védelme során tiszteletben kell tartani lelkiismereti és vallásszabadságát, továbbá figyelemmel kell lenni nemzetiségi, etnikai és kulturális hovatartozására.

(4) Ha törvény másként nem rendelkezik, a gyermeknek a szülő felügyeleti joga megszűnése esetén is joga van származása, vér szerinti családjá megismeréséhez és - a vér szerinti család beleegyezése mellett - a kapcsolattartáshoz.

(5) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson abban az esetben is, ha a szülők különböző államokban élnek.

8. § (1) A gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák, és véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe vegyék.

(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy az őt érintő ügyekben az e törvényben meghatározott fórumoknál panasszal éljen.

(3) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy alapvető jogai megsértése esetén bíróságnál és törvényben meghatározott más szerveknél eljárást kezdeményezzen.

D. Minden gyermekeket érintő lépés vagy döntés esetében biztosítják, hogy az önálló véleményalkotásra képes gyermek a véleményét szabadon kifejezhesse, és e véleményt a gyermek korának és érettségének tekintetbe vételével megfelelően figyelembe vegyék;

Lásd a C. pont alatt.

E. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak érdekében, hogy azon államokban, amelyek elismerik az azonos neműek házasságát vagy bejegyzett élettársi kapcsolatát, a különböző nemű házastársak vagy bejegyzett élettársak rendelkezésére álló bármely felhatalmazás, jogosultság, kötelezettség vagy juttatás ugyanúgy elérhető legyen az azonos nemű házastársak vagy bejegyzett élettársak számára is;

A magyar jog nem ismeri el az azonos neműek közötti házasságot [14/1995. (III. 13.) AB határozat], de a jogalkotó 2009-ben megnyitotta az azonos nemű párok számára a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét, amelynek alapvető szabályait a 2009. évi XXIX. törvény tartalmazza. A törvény értelmében a házastársak és a bejegyzett élettársak – a meghatározott esetek kivételével – azonos helyzetben vannak:

3. § (1) *Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, vagy e törvény a rendelkezés alkalmazását nem zárja ki, megfelelően alkalmazni kell*

a) a házasságra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársi kapcsolatra,

b) a házastársra vagy házastársakra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársra vagy bejegyzett élettársakra,

c) az özvegyre vonatkozó szabályokat az elhunyt bejegyzett élettárs túlélő bejegyzett élettársára,

d) az elvált személyre vonatkozó szabályokat arra a személyre, akinek bejegyzett élettársi kapcsolatát megszüntették,

e) a hajadonra, nőtlenre vonatkozó szabályokat arra a személyre, aki még nem volt házas, és bejegyzett élettársi kapcsolatot még nem létesített, és

f) a házaspárra vonatkozó szabályokat a bejegyzett élettársakra.

(2) A bejegyzett élettársakra a házastársak által történő közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatóak. A bejegyzett élettársi kapcsolat apasági vélelmet nem keletkeztet.

(3) A házastársak névviselésére vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatóak a bejegyzett élettársakra. Bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése esetén a bejegyzett élettárs volt férje nevét a házasságra utaló toldással nem viselheti tovább, és ez a joga akkor sem éled fel, ha a bejegyzett élettársi kapcsolata megszűnt. Ha a leendő bejegyzett élettárs a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését megelőzően házassági névként volt férje nevét vagy családi nevét viseli a házasságra utaló toldással, és házassági nevét nem módosítja másik házassági névviselési formára, a születési családi nevének viselésére jogosult.

(4) Az emberi reprodukcióra irányuló, külön törvény szerinti eljárásoknak a házastársakra vonatkozó rendelkezései a bejegyzett élettársakra nem alkalmazhatóak.

(5) Ha e törvény a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat fennállásához, illetve a házasság vagy a bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnéséhez nem állapít meg eltérő jogkövetkezményt, továbbá ha a jogosultság vagy a kötelezettség az özvegyet és az özvegy bejegyzett élettársat megkülönböztetés nélkül megilleti vagy terheli, a családi állapotra vonatkozó nyilatkozat csak olyan formában követelhető meg, hogy a „házas” és „bejegyzett élettárs”; az „özvegy” és az „özvegy bejegyzett élettárs”; illetve az „elvált” és az „elvált bejegyzett élettárs” megjelölés együtt szerepeljen.

(6) A családi állapotra vonatkozó adatot tartalmazó nyilvántartásban - az anyakönyvi nyilvántartás, valamint a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás kivételével - a családi állapotot úgy kell feltüntetni, hogy a „házas” és a „bejegyzett élettárs”; az „özvegy” és az „özvegy bejegyzett

élettárs”, illetve az „elvált” és az „elvált bejegyzett élettárs” megjelölés együtt szerepeljen.

F. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy a különböző nemű, házasságot nem kötött párok rendelkezésére álló bármely felhatalmazás, jogosultság, kötelezettség vagy juttatás ugyan-úgy elérhető legyen az azonos nemű, házasságot nem kötött párok számára is;

Az Alkotmánybíróság a 14/1995. (III. 13.) AB határozatában alkotmányellenesnek találta a Polgári Törvénykönyv akkor hatályos szövegét, amely a partner szexuális irányultsága alapján tett különbséget a házasságon kívül, élettársi kapcsolatban élők között. Az Alkotmánybíróság döntését követően a jogalkotó megszüntette az élettársi kapcsolatban élők nemére utalást:

685/A. § Az élettársak - ha jogszabály másként nem rendelkezik - két, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben együttélő személy.

Annak ellenére, hogy a Ptk. elismerte annak lehetőségét, hogy más jogszabály ettől a definíciótól eltérjen, erre nem került sor és a hivatkozást végül a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló 2009. évi XXIX. törvény megszüntette.

A mesterséges reprodukciós eljáráshoz való hozzáférést (lásd az A. pont alatt) leszámítva a jog nem tesz különbséget a különnemű és az azonos nemű élettársak között.

G. Biztosítják, hogy házasságot és egyéb törvényileg elismert családi kapcsolatot csak a felek szabad és tájékozott beleegyezése alapján lehessen kötni.

Mind a házasság, mind a bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttéhez formai érvényességi feltétel a felek beleegyezése. A családjogi törvény (1952. évi IV. törvény) a házasságra vonatkozó szabályokat rögzíti:

2. § (1) Házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelenlevő házasulók az anyakönyvvezető előtt személyesen kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek.

(2) Az anyakönyvvezető a kijelentés megtörténte után a házasságkötést a házassági anyakönyvbe bejegyzi.

(3) A házasságkötés nyilvánosan, két tanú jelenlétében történik.

3. § (1) A házasságkötést megelőzően a házasulóknak az anyakönyvvezető előtt ki kell jelenteniük, hogy házasságuknak legjobb tudomásuk szerint nincs törvényes akadálya, egyszersmind igazolniuk kell, hogy házasságkötésük törvényes feltételei fennállnak. Jogszabály a házasságkötés előtti tanácsadáson való részvételt kötelezővé teheti.

*(2) A házasságkötést az anyakönyvvezető csak a házasságkötési szándék bejelentését követő harminc nap utáni időpontra tűzheti ki. A jegyző e határidő alól felmentést adhat. **

(3) A házasulók valamelyikének közeli halállal fenyegető egészségi állapota esetében a házasulók nyilatkozata a házasságkötés összes törvényes feltételeinek igazolását pótolja, és a házasságot a bejelentés után nyomban meg lehet kötni.

Nagyon hasonló szöveget tartalmaz a bejegyzett élettársi kapcsolatáról szóló 2009. évi XXIX. törvény is azzal, hogy bejegyzett élettársi kapcsolatot csak nagykorú személy köthet.

1. § (1) Bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két, tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatot kíván létesíteni.

(2) Kiskorú részére bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nem engedélyezhető.

(3) Az anyakönyvvezető a kijelentés megtörténte után a bejegyzett élettársi kapcsolatot a bejegyzett élettársi kapcsolatok anyakönyvébe bejegyzi.

(4) A bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nyilvánosan, két tanú jelenlétében történik.

A KÖZÉLETBEN VALÓ RÉSZVÉTELHEZ VALÓ JOG

25
ALAPELV

Minden állampolgárnak joga van részt venni a közéletben, ideértve a választott hivatalra való jelölésének lehetőségét; részt venni a jólétét befolyásoló állami politikák kialakításában, és egyenlő hozzáféréssel bírni minden közhivatal és közalkalmazotti állás betöltéséhez, ideértve a rendőri és katonai szolgálatot, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen.

AZ ÁLLAMOK:

A. Felülvizsgálják és módosítják törvényeiket, hogy szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen biztosítsák a köz- és politikai életben és a közügyekben való részvételhez való jog teljes élvezetét, amely magában foglalja a kormányhivatalok és a közhivatalok valamennyi szintjét, ideértve a rendőrséget és a hadsereget is;

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény rendelkezései vonatkoznak a közhivatalokban és kormányhivatalokban történő foglalkoztatásra is (lásd 2. alapelv A. pontját és a 12. alapelv A. pontját).

A katonai szolgálatra való egészségi alkalmasság elbírálásáról 7/1996. (VII. 30.) HM-NM együttes rendelet 2. számú melléklete szerint a kötelező sorkatonai szolgálat esetében alkalmatlanságot eredményezett a homoszexualitás:

037 Személyiségzavarok

a) E szakasz szerint minősül a psychopathia minden formája - kivéve a pseudopsychopathiát, mely a 030-as szakasz szerint minősül -, a sajátos és szituatív fejlődési elmaradottság, az éretlen személyiség és a szexuális élet olyan zavarai, mint pl. a homoszexualitás, exhibicionizmus, a pszichoszexuális identitás zavarai stb.

A rendőrségen és a büntetés-végrehajtásban dolgozók esetében ilyen korlátozás nincs.

B. Megfelelő intézkedéseket tesznek a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos olyan sztereotípiák és előítéletek megszüntetésére, amelyek akadályozzák vagy korlátozzák a közéletben való részvételt;

Magyarországon nem volt olyan államilag finanszírozott kampány, amely kifejezetten a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos társadalmi attitűdök megváltoztatását célozta volna meg.

C. Biztosítják minden egyes személy jogát arra, hogy részt vegyen a jólétét befolyásoló állami politikák kialakításában, szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül, és annak fűgelyembe vételével.

Az Alkotmány garantálja minden állampolgár választójogát és ezzel azt a lehetőséget, hogy választott képviselői útján mindenki, szexuális irányultságától és nemi identitásától függetlenül részt vegyen a döntéshozatalban.

70. § (1) A Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező minden nagykorú magyar állampolgárt megillet az a jog, hogy az országgyűlési képviselők választásán választó és választható legyen, valamint országos népszavazásban és népi kezdeményezésben részt vegyen.

(...)

(6) Minden magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy rátermettségének, képzettségének és szakmai tudásának megfelelően közhivatalt viseljen.

Emellett a a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől 2010. évi CXXXI. törvény további lehetőséget biztosít a politikai döntéshozatalban való részvételre:

5. § (1) Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani

a) a törvény,

b) a kormányrendelet,

c) a miniszteri rendelet

tervezetét és indokolását (a továbbiakban együtt: tervezet).

(2) A tervezet társadalmi egyeztetésre bocsátását megelőzően a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter döntése alapján társadalmi egyeztetésre lehet bocsátani a tervezet koncepci-

óját is.

(3) Nem kell társadalmi egyeztetésre bocsátani

a) a fizetési kötelezettségekről,

b) az állami támogatásokról,

c) a költségvetésről, a költségvetés végrehajtásáról,

d) az európai uniós, illetve nemzetközi forrásokból nyújtott támogatásokról,

e) a nemzetközi szerződés kihirdetéséről, valamint

f) a szervezet és intézmény alapításáról,

szóló jogszabályok tervezeteit.

(4) Nem bocsátható társadalmi egyeztetésre a tervezet, koncepció, ha az egyeztetés a Magyar Köztársaság különösen fontos honvédelmi, nemzetbiztonsági, pénzügyi, külügyi, természetvédelmi, környezetvédelmi vagy örökségvédelmi érdekeinek védelmét veszélyeztetné.

(5) Nem kell társadalmi egyeztetésre bocsátani a jogszabály tervezetét, ha annak sürgős elfogadásához kiemelkedő közérdek fűződik.

6. § (1) A társadalmi egyeztetésre bocsátásért, annak lefolytatásáért és a beérkezett vélemények feldolgozásáért a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter tartozik felelősséggel.

(2) Ha a közzétett törvénytervezet más törvény szakaszai több mint egyötödének módosítására irányul, a módosítani kívánt hatályos törvényszöveget a honlapon a tervezett módosításokkal egységes szerkezetben, a tervezett módosításokat külön is megjelölve kell közzétenni.

8. § (1) Társadalmi egyeztetés keretében általános egyeztetés tartása minden esetben kötelező.

(2) Az 5. §-ban meghatározottak alapján közzé kell tenni a honlapon a társadalmi egyeztetésre bocsátott tervezetet, koncepciót.

(3) A tervezettel együtt közzé kell tenni a jogalkotásról szóló törvényben meghatározott előzetes hatásvizsgálat összefoglalóját.

(4) E törvény 5. § (5) bekezdése alapján a társadalmi egyeztetésre nem bocsátott tervezeteket is közzé kell tenni a honlapon.

9. § (1) A honlapon megadott elektronikus levélcímen keresztül bárki véleményt nyilváníthat a társadalmi egyeztetésre bocsátás céljából közzétett tervezetről, koncepcióról. A vélemények beérkezéséről visszaigazolást kell küldeni.

(2) A névtelenül beérkezett véleményeket azok figyelembevétele nélkül törölni kell.

(3) A jogszabály előkészítéséért felelős miniszter a beérkezett véleményeket, a véleményező nevét és elektronikus levélcímét - visszaigazolás küldése, a 11. § szerint elkészítendő összefoglaló és a véleményezők listájának közzététele, valamint a 12. §-ban meghatározott utólagos véleményezés céljából - legkésőbb a véleményezett jogszabály hatálybalépésétől számított másfél évig kezeli. Amennyiben a véleményezett jogszabály nem lép hatályba, a véleményező nevét és

elektronikus levélcímét legkésőbb a vélemény beérkezését követő egy éven belül törölni kell.

(4) A véleményező adatainak kezeléséhez szükséges hozzájárulást a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényben foglalt vélelem szerint a jelen paragrafus (2) bekezdésében foglalt adatkezelések tekintetében megadottnak kell tekinteni. E tényre és a véleményező adatait érintő adatkezelés szabályaira a vélemény megadása előtt a véleményező figyelmét megfelelően fel kell hívni.

(5) A közzétett tervezeteket a közzétételtől számított egy évig nem lehet a honlapról eltávolítani.

10. § (1) A tervezetet a kormányzati szervekkel való egyeztetésre bocsátással egyidejűleg úgy kell közzétenni, hogy a tervezet céljához és hatálybalépéséhez igazodóan megfelelő idő álljon rendelkezésre a tervezet érdemi megítéléséhez és a vélemények kifejtéséhez, továbbá a jogszabály előkészítőjének arra, hogy a beérkezett véleményeket, javaslatokat érdemben mérlegelhesse.

(2) A véleményezési határidő megegyezik a kormányzati szervekkel való egyeztetésre bocsátás során megállapított határidővel, kivételes esetben a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter ettől eltérő időtartamot is meghatározhat.

11. § (1) A jogszabály előkészítéséért felelős miniszter mérlegeli a beérkezett véleményeket és azokról, valamint az elutasított vélemények esetében az elutasítás indokairól tipizált összefoglalót készít, amelyet a honlapon a véleményezők listájával együtt közzétesz. A jogszabály előkészítéséért felelős minisztert egyedi válaszadási kötelezettség nem terheli.

(2) Az (1) bekezdés alapján elkészítendő összefoglalót törvény esetén az Országgyűléshez történő benyújtást, kormányrendelet és miniszteri rendelet esetén a kihirdetést követően kell közzétenni.

(3) A közzétett törvénytervezethez beérkezett véleményeket a törvényjavaslatot tárgyaló országgyűlési bizottság kérésére a bizottság részére hozzáférhetővé kell tenni.

12. § (1) A honlapon legalább hatvan napon keresztül megfelelő elérhetőséget kell biztosítani

a) a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter döntése alapján a jogalkotásról szóló törvényben meghatározott utólagos hatásvizsgálattal egyidejűleg, valamint

b) a hatálybalépést követően

ba) törvény esetében szükség szerint, de legalább egy év elteltével,

bb) kormányrendelet és miniszteri rendelet esetében a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter döntése alapján

arra, hogy a jogszabály hatályosulásával kapcsolatos észrevételeket, problémákat, valamint a jogszabály módosítására vonatkozó javaslatokat bárki jelezhesse a jogszabály előkészítőjének.

(2) A jogszabályok hatályosulásával kapcsolatos vélemények megtételének lehetőségéről - kivéve az utólagos hatásvizsgálattal egyidejűleg történő véleményezést - elektronikus úton értesíteni kell mindazokat, akik a jogszabálytervezet előzetes egyeztetése során véleményt nyilvánítottak.

A KULTURÁLIS ÉLETBEN VALÓ RÉSZVÉTELHEZ VALÓ JOG **26**

ALAPELV

Szexuális irányultságtól vagy nemi identitástól függetlenül mindenkinek joga van részt venni a kulturális életben, és ezen keresztül kifejezni a szexuális irányultságok és nemi identitások sokféleségét.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést annak biztosítására, hogy mindenki lehetőséget kapjon a kulturális életben való részvételre, szexuális irányultságától vagy nemi identitásától függetlenül, és annak figyelembe vételével;

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény rendelkezései a kulturális életben való részvételre is irányadóak (lásd 2. alapelv, A. pont). A magyar jog nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek garantálják, hogy a kulturális életben való részvétel során az egyén szexuális irányultságát és nemi identitását figyelembe kell venni.

B. Elősegítik a párbeszédet és a kölcsönös tiszteletet az állam területén található különböző kulturális csoportok képviselői között, ideértve azon csoportokat, amelyek eltérő véleményt képviselnek a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos kérdésekben, figyelembe véve az ezen Alapelvekben hivatkozott emberi jogokat.

Lásd a 19. alapelv B., E. és F. pontja alatt leírtakat.

AZ EMBERI JOGOK HIRDETÉSÉHEZ VALÓ JOG **27**

ALAPELV

Mindenkinek joga van, egyénileg vagy másokkal szövetségben, az emberi jogok védelméért és megvalósításáért kiállni országos és nemzetközi szinten, szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen. Ez magában foglalja a különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező személyek jogainak hirdetését és védelmét célzó tevékenységeket, valamint új emberi jogi normák kialakítását, megvitatását és elfogadásuk elősegítését.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy kedvező környezetet biztosítsanak az emberi jogok hirdetésére, védelmére és megvalósítására irányuló tevékenységeknek, ideértve a szexuális irányultsággal és nemi identitással összefüggő jogokat;

Lásd a véleményalkotás és a véleménynyilvánítás szabadságát garantáló 19. alapelv A. pontjában leírtakat.

B. Megtesznek minden megfelelő intézkedést, hogy szembeszálljanak az olyan intézkedésekkel vagy kampányokkal, amelyek a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatban tevékenykedő, vagy különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező jogvédők ellen irányulnak;

A szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatban tevékenykedő jogvédők védelmére az általános büntetőjogi szabályok alkalmazandók.

C. Biztosítják, hogy a jogvédők szexuális irányultságuktól vagy nemi identitásuktól, valamint az általuk képviselt emberi jogi kérdésektől függetlenül, hátrányos megkülönböztetéstől mentesen kapcsolatba léphessenek és kommunikálhassanak az országos és nemzetközi szintű emberi jogi szervezetekkel és szervekkel, és részt vehessenek azok munkájában;

A magyar jog semmiféle olyan korlátozást nem tartalmaz, amely az emberi jogi szervezetek közötti kommunikációt érintené, vagy a munkájukban való részvételt korlátozná.

D. Biztosítják a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos kérdésekben tevékenykedő emberi jogvédők védelmét mindenfajta olyan erőszak, fenyegetés, bosszú, de facto vagy de jure hátrányos megkülönböztetés vagy bármilyen más önkényes intézkedés ellen, akár állami, akár nem-állami szervek követik el, amelynek kiváltója emberi jogi tevékenységük. Ugyanezt a védelmet biztosítják bármely más témában tevékenykedő jogvédőnek, ha a fenti bánásmód alapja a jogvédő szexuális irányultsága vagy nemi identitása;

A szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatban tevékenykedő jogvédők védelmére az általános büntetőjogi szabályok alkalmazandók.

Az egyenlő bánásmód követelménye e téren is irányadó és az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény rendelkezései megfelelően irányadóak.

E. Támogatják az olyan szervezetek elismerését és akkreditációját, amelyek a különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező személyek emberi jogait hirdetik és védik országos vagy nemzetközi szinten.

Magyarországon nincs olyan jogszabály vagy gyakorlat, amely megtiltaná vagy akadályozná a szexuális vagy nemi kisebbségek érdekében működő jogvédő szervek elismerését

A HATÉKONY JOGORVOSLATHOZ ÉS JÓVÁTÉTELHEZ VALÓ JOG **28** ALAPELV

Az emberi jogi sérelmek minden áldozata, beleértve azokat, akiket szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt ért sérelem, jogosult hatékony, elégséges és megfelelő jogorvoslatra. A különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező személyek kártérítése, illetve megfelelő életlehetőségeinek biztosítására tett intézkedések alapvető részei a hatékony jogorvoslatához és jóvátételhez való jognak.

AZ ÁLLAMOK:

A. Olyan jogi eljárásokat alakítanak ki, ideértve a meglévő törvények és állami politikák felülvizsgálatát is, amelyek biztosítják, hogy a szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatti jogsértések áldozatai jóvátételt kaphassanak az eredeti állapot helyreállítása, kártérítés, rehabilitáció, elégtétel, az ismételt jogsértés megakadályozása útján és/vagy bármely más megfelelő módon;

Az Alkotmány 70/A. § -a szerint

(1) Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) Az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

Jelen deklaratív szabály végrehajtására több jogszabály is létezik hazánkban: a polgári jogi jellegű jogsértések orvoslására elsősorban az Egyenlő Bánásmód Hatóság és az általános hatáskörű polgári bíróságok nyújtanak lehetőséget. Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.) kimondja:

13. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését közigazgatási szerv (a továbbiakban: hatóság) ellenőrzi.

15. § (1) Az egyenlő bánásmód követelménye e törvény hatálya alá tartozó megsértésének vizsgálatát a sérelmet szenvedett fél választása szerint

a) a hatóság, vagy

b) az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének elbírálására külön törvény alapján hatáskörrel rendelkező más közigazgatási szerv

folytatja le.

(2) Az eljárás megindításáról, annak jogerős befejezéséről, valamint a döntéssel kapcsolatos bírósági felülvizsgálat során hozott jogerős ítéletről, illetőleg végzésről a hatóság a külön törvény alapján hatáskörrel rendelkező közigazgatási szervet, illetve e közigazgatási szerv a hatóságot értesíti.

(3) Ha az (1) bekezdés alapján valamely közigazgatási szerv előtt eljárás indult, úgy más közigazgatási szerv ugyanazon törvénytértés tekintetében

a) azonos személy ellen elkövetett törvénytértés esetén nem járhat el,

b) más személy ellen elkövetett törvénytértés esetén megindult eljárását az ügy jogerős elbírálásáig felfüggeszti.

(4) Ha az ügyet valamely közigazgatási szerv elbírálta, úgy más közigazgatási szerv ugyanazon törvénytértés tekintetében

a) azonos személy ellen elkövetett törvénytértés esetén nem járhat el,

b) más személy ellen elkövetett törvénytértés esetén megindult eljárásában a jogerős határozatban megállapított tényállást alapul véve jár el.

(5) A hatóság hivatalból is eljár az egyenlő bánásmód követelményének a 4. § a)-d) pontjaiban meghatározott szervek általi megsértésével kapcsolatban, ha az adott ügyben más közigazgatási szerv előtt nincs folyamatban eljárás.

(6) A hatóság nem vizsgálhatja az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az Állami Számvevőszék, az országgyűlési biztos, valamint a bíróságok és az ügyészség közhatalmi döntéseit és intézkedéseit.

(7) A hatóság a más közigazgatási szerv által az egyenlő bánásmód követelményével kapcsolatban hozott közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata során a perben beavatkozóként részt vehet.

(8) A kérelemre indult eljárásban az egyéb eljárási költségeket a hatóság, illetve az eljárásban való részvételével kapcsolatban felmerülő költségek tekintetében az eljárás alá vont, a sérelmet szenvedett féllel ellenérdekű fél előlegezi meg.

(9) A kérelem elutasítása esetén a sérelmet szenvedett fél csak akkor viseli az egyéb eljárási költségeket, ha a hatóság megállapította, hogy rosszhiszemű volt.

15/A. § (1) Ha az egyenlő bánásmód követelményének e törvény hatálya alá tartozó megsértése miatt a jogsérelmet szenvedett fél vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosult bíróság előtt eljárást indított, a hatóság vagy a 15. § (1) bekezdés b) pontjában meghatározott más közigazgatási szerv az eljárását az ügy jogerős elbírálásáig felfüggeszti.

(...)

16. § (1) Ha a hatóság megállapította az e törvényben foglalt, az egyenlő bánásmód követelményét biztosító rendelkezések megsértését

- a) elrendelheti a jogsértő állapot megszüntetését,
- b) megtilthatja a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását,
- c) elrendelheti a jogsértést megállapító jogerős határozatának nyilvános közzétételét,
- d) bírságot szabhat ki,
- e) külön törvényben meghatározott jogkövetkezményt alkalmazhat.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott jogkövetkezményeket az eset összes körülményeire - így különösen a sérelmet szenvedettek körére, a sérelem következményeire, a jogsértő állapot időtartamára, a jogsértő magatartás ismételt tanúsítására és a jogsértő teljesítőképességére - tekintettel kell meghatározni.

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott jogkövetkezmények együttesen is alkalmazhatóak.

(4) Az (1) bekezdés d) pontja alapján kiszabott bírság összege ötvenezer forinttól hatmillió forintig terjedhet.

(5) Ha a hatóság megállapította, hogy az arra kötelezett munkáltató elmulasztotta az esélyegyenlőségi terv elfogadását, felszólítja a munkáltatót a mulasztás pótlására, és - a (2)-(4) bekezdés megfelelő alkalmazásával - az (1) bekezdés c)-e) pontjaiban meghatározott jogkövetkezményeket alkalmazhatja.

17. § (1) A hatóság döntése ellen közigazgatási eljárás keretében fellebbezésnek nincs helye.

(2) A hatóságnak az egyenlő bánásmód követelményének megsértése tárgyában folyamatban lévő eljárásban hozott döntését felügyeleti jogkörben megváltoztatni vagy megsemmisíteni nem lehet.

(3) A hatóság döntésének bírósági felülvizsgálata iránti eljárás a Fővárosi Bíróság hatáskörébe és kizárólagos illetékességébe tartozik.

(4) A Fővárosi Bíróság három hivatásos bíróból álló tanácsban jár el, ha azt a fél a keresetlevélben, illetve a hatóság a keresetlevélben foglaltakra vonatkozó nyilatkozatában kéri.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) a személyiségi jogok keretében biztosít jogorvoslatot az egyenlő bánásmód megsértésével szemben:

76. § A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.

84. § (1) Akit személyhez fűződő jogában megsértenek, az eset körülményeihez képest a következő polgári jogi igényeket támaszthatja:

- a) követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) követelheti a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;

c) követelheti, hogy a jogsértő nyilatkozattal vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;

d) követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, továbbá a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését, illetőleg jogsértő mivoltától megfosztását;

e) kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.

(2) Ha a kártérítés címén megítélhető összeg nem áll arányban a felróható magatartás súlyosságával, a bíróság a jogsértőre közérdekű célra fordítható bírságot is kiszabhat.

(3) E szabályok irányadók akkor is, ha a jogsértés tilos reklám közzétételével történt.

Az Ebkvtv. és a Ptk. hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezéseinek megsértése esetén a jogosult választása szerint a hatósághoz vagy a bírósághoz fordulhat jogorvoslatért. A két eljárás között különbség lényege, hogy személyes anyagi jellegű kompenzáció, azaz kártérítés megítélésére kizárólag bíróság jogosult, míg a Hatóság élhet a bírságot eszközével: a jogsértés elkövetőjét 50.000 forinttól 6.000.000 forintig terjedő bírsággal sújthatja. Mindkét szervnek jogában áll érdemi döntésében, hogy megállapítsa a jogsértés elkövetését, eltiltsa az elkövetőt a további jogsértéstől. A Hatóság elrendelheti határozatának nyilvános közzétételét is, míg a bíróságnak lehetősége van arra, hogy a diszkrimináló személyt bocsánatkérésre kötelezze.

2008 óta a Büntető Törvénykönyv szabályai elméletileg lehetőséget nyújtanak arra, hogy a homofób vagy LMBT közösséggel szembeni gyűlölet által motivált cselekményeket fokozottabban büntessék a bíróságok, a gyakorlatban azonban úgy tűnik, a rendőrség vonakodik az ilyen jellegű gyűlölet-bűncselekmények szakszerű kivizsgálásától.

174/B. § (1) Aki mást valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása miatt bántalmaz, illetőleg erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) fegyveresen,

b) felfegyverkezve,

c) jelentős érdekséreelmet okozva,

d) a sértett sanyargatásával,

e) csoportosan,

f) bűnszövetségben

követik el.

(3) Aki a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

B. Biztosítják, hogy a jogorvoslat kellő időben megtörténjék;

Az eljárás elhúzódása elsősorban a polgári jogi igények elbírálása esetében problémás (az egyéb jogorvoslatokra a vonatkozó jogszabályok tartalmazzák az eljárási határidőket). A jogalkotó az ésszerű határidőn belüli ítélethezatal biztosítása érdekében a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvénybe az eljárás gyorsítására irányuló rendelkezéseket iktatott be:

2. § (1) A bíróságnak az a feladata, hogy - összhangban az 1. §-ban foglaltakkal - a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse.

(2) A per befejezésének ésszerű időtartama a jogvita tárgyát és természetét, valamint az eljárás lefolytatásának egyedi körülményeit is figyelembe véve határozható meg. Nem hivatkozhat a per ésszerű időn belül történő befejezésének követelményére az a fél, aki magatartásával, illetve mulasztásával a per elhúzódásához maga is hozzájárult.

(3) Az (1) bekezdésben foglaltak teljesítésének elmulasztása esetén a fél - az alapvető jogait ért sérelemre hivatkozással - méltányos elégtételt biztosító kártérítésre tarthat igényt, feltéve, hogy a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható. Az igény elbírálása során a bíróság soron kívül jár el. A kártérítés megállapítását nem zárja ki, ha a bíróság nevében eljár személynek az okozott jogsérelem közvetlenül nem volt felróható.

(4) A bíróság e törvény alkalmazása során annak rendelkezéseit, csak az ebben a fejezetben meghatározott alapelvekkel összhangban értelmezheti.

C. Biztosítják, hogy megfelelő intézmények és előírások álljanak rendelkezésre a jogorvoslat és jóvátétel biztosítására, és hogy az ilyen intézmények személyzete megfelelő képzést kapjon a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló emberi jogi sérelmek témájában;

Magyarországon nem volt ilyen jellegű képzés az intézmények személyzete számára.

D. Biztosítják, hogy mindenki hozzáférhessen valamennyi szükséges információhoz a jogorvoslat és jóvátétel igénylésének folyamatáról;

Nincsenek olyan tájékoztató anyagok, amelyek kifejezetten a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló jogsérelmek esetén elérhető jogorvoslati és jóvátételi lehetőségekről adna felvilágosítást.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóságnak általános tájékoztatói részletes tájékoztatást adnak az Ebktv. hatálya alá tartozó eljárásokról.

E. Biztosítják, hogy azok, akik nem engedhetik meg maguknak a jóvátétel igénylé-

sének költségeit, anyagi segítséget kapjanak, illetve hogy minden más anyagi és egyéb jellegű akadályt eltávolítsanak a jóvátétel igénylésének útjából;

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény részletesen rendelkezik a polgári jogi eljárásban igénybe vehető költségkedvezményekről:

84. § (1) Azt a természetes személyt felet (ideértve a beavatkozót is), aki jövedelmi és vagyoni viszonyai folytán a perköltséget fedezni nem tudja, jogai érvényesítésének megkönnyítése végett - kérelmére - részleges vagy teljes költségmentesség illeti meg. A költségmentesség az alábbi kedvezményeket jelenti:

a) illetékmentesség;

b) mentesség az eljárás során felmerülő költségek (tanú- és szakértői díj, ügygondnoki és tolmácsi díj, pártfogó ügyvéd díja, helyszíni tárgyalás és szemle költsége stb.) előlegezése és - ha a törvény másként nem rendelkezik - megfizetése alól;

c) mentesség a perköltség-biztosíték letétele alól;

d) pártfogó ügyvédi képviselőt engedélyezése iránti igény, ha azt törvény lehetővé teszi.

(2) A fél nem részesíthető költségmentességben, ha azt külön törvény kizárja. A fél számára teljes költségmentesség kivételesen és csak akkor engedélyezhető, ha a várható perköltség összege a rendelkezésre álló adatok alapján előreláthatólag lehetetlenné teszi a bírósághoz fordulást.

(3) A teljes költségmentesség az (1) bekezdésében meghatározott valamennyi költségre, a részleges költségmentesség pedig a költségek meghatározott hányadára, vagy tétélesen meghatározott költségekre vonatkozik. Ha a fél részleges költségmentességben részesül, a mentességgel nem érintett költségekre megilleti a költségfeljegyzés joga.

(4) Az (1) bekezdés b) pontja alá eső azon költségeket, amelyeknek előlegezése alól a költségmentességben részesülő fél mentesül, az állam előlegezi, kivéve az ügygondnoki díjat. Az ügygondnoki díj megfizetésére - a perköltségek viselésére vonatkozó általános szabályok figyelembevételével és a költségmentesség teljes vagy részleges jellegétől függetlenül - a perveztes felet akkor is kötelezni kell, ha költségmentességben részesül.

85. § (1) Az a fél, akinek eltartásáról szülője köteles gondoskodni, vagy aki házastársával együtt él, csak akkor részesíthető költségmentességben, ha annak előfeltételei mind öreá, mind pedig szülőjére, illetőleg házastársára nézve fennállnak. A fél és szülője, illetőleg házastársa között folyó perekre ez a szabály nem terjed ki.

(3) Nem részesíthető költségmentességben a fél, ha perlekedése rosszhiszeműnek vagy már előre teljesen eredménytelennek látszik, úgyszintén akkor sem, ha mint engedményes lép fel, és valószínűnek mutatkozik, hogy az engedményezés a költségmentes perlés lehetővé tételét célozta.

(...)

85/A. § (1) A külön jogszabályban meghatározott perekben a felet (beavatkozót) jövedelmi és vagyoni viszonyaira, valamint a 85. § (1)-(3) bekezdéseiben foglalt feltételekre tekintet nélkül

költségfeljegyzési jog illeti meg (tárgyi költségfeljegyzési jog).

(2) Tárgyi költségfeljegyzési jog esetében

a) a 84. § (1) bekezdésének b) pontja alá eső költségeket az állam előlegezi, kivéve azokat a költségeket, melyeket a fél a tárgyi költségfeljegyzési jog ellenére is köteles megelőlegezni;

b) a felet megilleti az illetékfeljegyzés joga.

(3) A tárgyi költségfeljegyzési jog a külföldit nemzetközi megállapodás vagy viszonosság hiányában is megilleti, a perköltség-biztosíték alól azonban a külföldi - kivéve a 85. § (5) bekezdésben megjelölt felet - is csak akkor mentesül, ha ezt nemzetközi megállapodás vagy viszonosság lehetővé teszi. A viszonosság fennállása tekintetében az igazságügyért felelős miniszter nyilatkozata irányadó.

(4) Ha tárgyi költségfeljegyzési jog esetében a felet a bíróság a perköltség megfizetésére kötelezi, az állam által előlegezett költségeket és a feljegyzett illetéket köteles az államnak megfizetni.

(5) Ha külföldi állam joga a magyar félnek a tárgyi költségfeljegyzési jognál több kedvezményt biztosít a külföldi bíróság előtt, a perben ezen előnyösebb szabályokat kell alkalmazni a magyar bíróság előtt pereskedő külföldi féllel szemben is.

86. § (1) A költségmentességet kérelemre a bíróság engedélyezi, és a bíróság határoz az engedélyezett költségmentesség visszavonása tárgyában is.

(2) A költségmentesség, az illetékmentesség és az illetékfeljegyzési jog hatálya - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a kérelem előterjesztésétől kezdve a per egész tartamára, valamint a végrehajtási eljárásra is kiterjed. A költségmentesség vagy az illetékmentesség a végrehajtási eljárás során le nem rótt illetékek, valamint az állam által előlegezett költségek viselése alól a feleket nem mentesíti.

(3) A költségmentesség, az illetékmentesség, valamint az illetékfeljegyzési jog nem érinti az ellenfél javára megítélt perköltségek, továbbá a végrehajtási eljárás során a felek által lerótt illetékek és előlegezett költségek (végrehajtási költségek) megtérítésének kötelezettségét.

(4) A (2) és (3) bekezdés rendelkezéseit a tárgyi költségfeljegyzési jogra megfelelően alkalmazni kell.

87. § (1) A pártfogó ügyvédi képviseletet a jogi segítségnyújtó szolgálat engedélyezi.

(2) A bíróság a perköltség viseléséről szóló határozatában - a díj összegének megállapítása nélkül, a perköltségviselés arányának meghatározásával - megállapítja, hogy a pártfogó ügyvédi díj viselésére ki köteles. Az első fokon eljáró bíróság a jogerős határozatról a következő adatok közlésével 8 napon belül értesíti a jogi segítségnyújtó szolgálatot:

a) a felek neve,

b) a per tárgya,

c) a pertárgy értéke, ha megállapítható,

d) a pernyertesség felek közötti aránya és

e) a pártfogó ügyvédi díj viselésére köteles fél megjelölése (név, lakóhely, anyja neve, születési ideje, szervezet esetében elnevezés, székhely, nyilvántartó szerv megnevezése, nyilvántartási szám).

(3) A pártfogó ügyvéd az őt illető díjakat a perköltségben elmarasztalt ellenféllel szemben közvetlenül érvényesítheti, a pervesztes ellenfél pedig köteles az állam által megelőlegezett pártfogó ügyvédi díj összegét közvetlenül az államnak megfizetni.

Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény határozza meg az illetékmentesség körébe tartozó eljárásokat és személyeket.

56. § (1) Nem kötelezhető illeték fizetésére az, aki a külön jogszabály szerint költségmentességet, vagy e törvény szerint illetékmentességet élvez. A személyes illetékmentesség a fél jogutódjára nem terjed ki.

(2) Az illetékmentesség szabályai a beavatkozóra is irányadóak.

(3) Illetékmentes az eseti gondnok és az ügygondnok részére a bíróság által készített jegyzőkönyv- vagy egyéb iratmásolat.

(...)

n) az eredményes alkotmányjogi panasz alapján induló eljárás;

o) a személyes adatok védelmével, illetve a közérdekű adatok nyilvánosságával összefüggésben indított per;

p) a jogi segítségnyújtás engedélyezése tárgyában hozott közigazgatási döntés bírósági felülvizsgálata;

r) a külön törvényben meghatározott hozzátartozók közötti erőszak miatt az ideiglenes megelőző távoltartó határozat bírói felülvizsgálatára, valamint a megelőző távoltartás elrendelésére irányuló nemperes eljárások;

s) az áldozatsegítés tárgyában hozott közigazgatási döntés bírósági felülvizsgálata.

(2) Illetékmentes a büntető ügyekben:

a) az 52. § (1) bekezdésében megjelölt eljárásban a terhelt és a védő fellebbezése, perújítási kérelme és felülvizsgálat iránti indítványa;

b) az 52. § (1) bekezdésében megjelölt eljárás, ha az eljárást a személyes meghallgatás megkezdése előtt a bíróság megszünteti, illetve ha az eljárás megszüntetésére kegyelem folytán kerül sor;

c) az 54. § (2) bekezdésében említett kérelem, ha azt az elítélt vagy a védő nyújtotta be;

d) a személyes költségmentesség engedélyezése iránti eljárás;

e) a terhelt, a védő és a fiatalkorú terhelt törvényes képviselője részére a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 70/B. §-a (2) bekezdésében, (5) bekezdésének a) pontjában, (6) bekezdésében, valamint (10) bekezdésében meghatározott iratokból a másolat egyszeri kiadása;

f) a feljelentő részére a feljelentésről készített jegyzőkönyv másolata.

F. Olyan képzéseket és tudatosságnövelő programokat szerveznek, többek között a közoktatás valamennyi szintjén tanító, illetve tanuló tanárok és diákok, hivatalos szervek, illetve a jogsértések potenciális elkövetői számára, amelyek célja az emberi jogok tisztelete és betartása jelen Alapelveknek megfelelően, valamint a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló diszkriminatív hozzáállás csökkentése.

Ilyen programok és képzések szervezésére nem került sor Magyarországon.

FELELŐSSÉGRE VONHATÓSÁG **29**

ALAPELV

Mindenki, akinek emberi jogait, ideértve a jelen Alapelvekben felsorolt jogokat, sérelem éri, jogosult arra, hogy a jogsértésért közvetlenül vagy közvetetten felelős személyeket, akár kormánytisztviselőket vagy sem, felelősségre vonják tetteik miatt a jogsértés súlyosságának megfelelő módon. Nem kaphatnak büntetlenséget azok, akik a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos emberi jogi sérelmeket követtek el.

AZ ÁLLAMOK:

A. Megfelelő, elérhető és hatékony büntetőjogi, polgári jogi, közigazgatási és egyéb eljárásokat és ellenőrző mechanizmusokat alakítanak ki annak biztosítására, hogy a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos emberi jogi sérelmek elkövetőit felelősségre vonják;

Lásd a 28. alapelv A. pontjában leírtakat.

B. Biztosítják, hogy minden, az áldozat valós vagy vélt szexuális irányultságán vagy nemi identitásán alapuló emberi jogi sérelemre vonatkozó vádat, ideértve a jelen Alapelvekben leírt jogsértéseket, azonnal és alaposan kivizsgáljanak, és bizonyíték esetén a felelősöket vád alá helyezték, ügyük bíróság elé kerüljön, és megfelelő büntetésben részesüljenek;

Lásd az 5. alapelv A. pontjában leírtakat.

C. Független és hatékony intézményeket és eljárásokat alakítanak ki a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés megszüntetését célzó törvények és állami politikák kidolgozásának és végrehajtásának ellenőrzésére;

Az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény 14. § (1) bekezdése előírja, hogy az Egyenlő Bánásmód Hatóság – többek között –:

- c) véleményezi az egyenlő bánásmódot érintő jogszabályok, állami irányítás egyéb jogi eszközei és jelentések tervezeteit;
- d) javaslatot tesz az egyenlő bánásmódot érintő kormányzati döntésekre, jogi szabályozásra;
- e) rendszeresen tájékoztatja a közvéleményt és a Kormányt az egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos helyzetről;

Emellett az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény is biztosít az ombudsmannak hasonló jellegű feladatokat (16-26. §§) .

D. Minden akadályt elhárítanak annak útjából, hogy a szexuális irányultsággal vagy nemi identitással kapcsolatos emberi jogi sérelmek elkövetői felelősségre vonhatóak legyenek.

Magyarország nem tett lépéseket e téren.

TOVÁBBI AJÁNLÁSOK

A társadalom és a nemzetközi közösség minden tagja felelős az emberi jogok megvalósulásáért. Ezért javasoljuk, hogy:

A. Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa fogadja el jelen Alapelveket, segítse elő alkalmazásukat világszerte, és építse be az Emberi Jogi Főbiztos Hivatalának munkájába, gyakorlati szinten is;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

B. Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa fogadja el jelen Alapelveket, és szenteljen jelentős figyelmet a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló emberi jogi sérelmeknek, ezzel is elősegítve, hogy az államok betartsák jelen Alapelveket;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

C. Az ENSZ emberi jogi különleges eljárásai szenteljenek figyelmet a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló emberi jogi sérelmeknek, és építsék be jelen Alapelveket mandátumukba;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

D. Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa az 1996/31 határozatnak megfelelően ismerje el és akkreditálja azokat a civil szervezeteket, amelyek célja a különböző szexuális irányultsággal és nemi identitással rendelkező személyek emberi jogainak támogatása és védelme;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

E. Az ENSZ nemzetközi szerződéssel létrehozott jogvédő szervei építsék be jelen Alapelveket mandátumuk alkalmazásába, beleértve esetjogukat és az országjelentések megvitatását; és adott esetben fogadjanak el általános megjegyzéseket vagy egyéb értelmező szövegeket az emberi jogok alkalmazásáról a különböző szexuális irányultsággal vagy nemi identitással rendelkező személyek esetére;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

F. A Világegészségügyi Szervezet és a UNAIDS alakítson ki irányelveket a különböző szexuális irányultsággal és nemi identitással rendelkező személyek igényeinek megfelelő egészségügyi szolgáltatások és ellátás biztosítására, tiszteletben tartva ezen személyek emberi jogait és méltóságát;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

G. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa építse be jelen Alapelveket a szexuális irányultságuk vagy nemi identitásuk miatt üldöztetést szenvedett vagy attól alaposan tartó személyek védelmére irányuló erőfeszítéseibe; és biztosítsa, hogy szexuális irányultsága vagy nemi identitása miatt senkit se érjen hátrányos megkülönböztetés a humanitárius segélyek és egyéb szolgáltatások nyújtásakor, valamint a menekültstátusz megállapításakor;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

H. Az emberi jogokkal foglalkozó regionális és szubregionális kormányközi szervezetek, valamint a regionális szerződéssel létrehozott jogvédő szervek biztosítsák, hogy jelen Alapelvek előmozdítása beépüljön a különböző emberi jogi mechanizmusok, eljárások és egyéb megállapodások és kezdeményezések megvalósításába;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

I. A regionális emberi jogi bíróságok építsék be a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló esetekhez kapcsolódó esetjogukba azokat az Alapelveket, amelyek az általuk értelmezett emberi jogi szerződésekre vonatkoznak;

Az ajánlás Magyarország számára nem fogalmaz meg kötelezettséget.

J. Az országos, regionális és nemzetközi szinten tevékenykedő civil szervezetek működési területük keretein belül támogassák jelen Alapelvek tiszteletben tartását;

Az emberi jogi területen működő civil szervezetek Magyarországon is időről időre figyelmet szentelnek a szexuális irányultság témájának, a nemi identitás kérdése azonban meg az ő köreikben is nagyrészt ismeretlennek számít. A szociális területen működő civil szervezetek esetében a tudatosság szintje jóval alacsonyabb.

K. A humanitárius szervezetek építsék be jelen Alapelveket valamennyi humanitárius segélyakcióikba vagy egyéb programjaikba, és ne alkalmazzanak szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányosan megkülönböztetést a segélynyújtás vagy más szolgáltatások nyújtása során;

Nem ismert olyan magyarországi háttérű humanitárius szervezet, amely működése során kiemelten foglalkozna a szexuális irányultság vagy nemi identitás témájával.

L. Az országos szintű emberi jogi intézmények támogassák jelen Alapelvek tiszteletben tartását az állami és nem-állami szervek által, és építsék be munkájukba a különböző szexuális irányultsággal és nemi identitással rendelkező személyek emberi jogainak támogatását és védelmét;

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának tág mandátumából adódóan a biztos a szexuális irányultság és nemi identitás miatti jogsértésekkel is foglalkozhat, ugyanakkor elmondható, hogy egy-két egyedi ügyben hozott, mérsékelten progresszív véleményen túlmenően a biztos kizárólag a gyülekezési jog érvényesülése (ÁJOB füzetek 2009/1: *Gyülekezési jogi projekt*) kapcsán foglalkozott a szexuális irányultság és nemi identitás kérdéseivel. Egy 2008-as, LGBT témájú civil-kormányzati találkozón való részvételt a biztos arra hivatkozva utasított el, hogy e témakörrel behatóbban nem foglalkozik.

M. A szakmai szervezetek, ideértve az orvosi, büntető- és polgári jogi, valamint oktatási területen működő szervezeteket, vizsgálják felül gyakorlatukat és irányelveiket annak biztosítására, hogy azok jelen Alapelvek megvalósítását aktívan támogassák;

Nem ismertek, olyan szakmai szervezetek által kiadott szakmai irányelvek, amelyek kifejezetten a szexuális vagy nemi kisebbségekkel való bánásmódra összpontosítanak. Számos szakmai szervezet etikai szabályzatában szerepel a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma, de a szexuális irányultság és nemi identitás szerinti megkülönböztetés tilalma nincs bennük nevesítve.

N. A vállalatok ismerjék el jelentős szerepüket az Alapelvek megvalósításában, egyrészt saját alkalmazottaik vonatkozásában, másrészt az Alapelvek országos és nemzetközi szinten történő támogatásában;

A vállalati sokszínűségi politikák Magyarországon még nagyon kezdetleges cipőben

járnak, az egyetlen széles körben ismert kezdeményezés, amely a szexuális irányultság kérdését is tematizálja, a Hungarian Business Leaders Forum (HBLF) Kódex a Szervezeti Sokszínűségről és befogadról c. dokumentuma, amelyhez számos (elsősorban multinacionális) háttérű cég csatlakozott. A HBLF 2010-ben első ízben szervezett kifejezetten a szexuális irányultság és nemi identitás valamint a vállalatok témáját feldolgozó konferenciát *Első magyar LGBT üzleti fórum* címmel.

O. A média kerülje a sztereotípiák használatát a szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatban, és támogassa a toleranciát és az emberi szexuális irányultságok és nemi identitások sokféleségének elfogadását, illetve tudatosítsa ezeket a témákat;

A Médiatv. ugyan tiltja a különböző társadalmi csoportokkal szembeni gyűlöletkeltő médiatartalmak közreadását (erről bővebben a 19. alapelv B. pontja alatt), és az elmúlt másfél évtizedben jelentősen javult az LGBT közösség médiabeli reprezentációja, néhány európai uniós projektől eltekintve nem ismertek olyan kezdeményezések, amelyek célja a szexuális és nemi kisebbségeknek a médiában továbbra is jelenlévő sztereotíp ábrázolása elleni fellépés lenne. A médiának szóló anti-diszkriminációs állami pályázatok a szexuális és nemi kisebbségeket nem tekintik célcsoportnak, a romákra, fogyatékos személyekre, nőkre összpontosítanak.

P. A kormányzati és magánforrásból működő donorszervezetek nyújtsanak anyagi támogatást civil és egyéb szervezeteknek a különböző szexuális irányultsággal és nemi identitással rendelkező személyek emberi jogainak támogatására és védelmére;

A civil szervezetek állami támogatására Magyarországon külön intézményrendszer működik (A Nemzeti Civil Alapprogramról szóló 2003. évi L. törvény). Az Alapprogram által meghirdetett pályázatokon az LGBT civil szervezetek is pályázhatnak, a pályázati célkiírások között azonban az LGBT emberek nem jelennek meg külön célcsoportként. Ennek ellenére LGBT civil szervezetek kisebb összegű pályázati támogatásokban rendszeresen részesülnek.

Q. Jelen alapelvek és ajánlások a nemzetközi emberi jogi szabályokat alkalmazzák a különböző szexuális irányultsággal és nemi identitással rendelkező személyek életére és tapasztalataira, és egyetlen alapelv sem értelmezendő olyan módon, hogy az bármiképpen akadályozza vagy korlátozza az ilyen személyek jogait és szabadságait, amint azok nemzetközi, regionális vagy országos szintű törvényekben vagy egyéb jogi előírásokban szerepelnek.

Az ajánlás nem fogalmaz meg kötelezettséget.

WWW.YOGYAKARTAPRINCIPLES.ORG